ØKONOMI OG POLITIK

24. ÅRGANG NR. 2 APRIL-JUNI 1950

Indhold

De tekniske og politiske betingelser for kollektiv sikkerhed 117
Det internationale kontrolorgan for Ruhrområdet 134
Udviklingslinier i 1940'ernes nordiske samarbejde 146
Den internationale økonomiske situation 157
Den økonomiske udvikling i Danmark 176
De økonomiske forhold i Europa i 1949 192
Politisk kronik 213

Kvartalsskrift udgivet af

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD . KØBENHAVN 1950

DE TEKNISKE OG POLITISKE BETINGELSER FOR KOLLEKTIV SIKKERHED

*Erfaringer fra mellemkrigsperioden**

Af ÉMILE GIRAUD

I.

Politiske betingelser for kollektiv sikkerhed.

Efter Centralmagternes nederlag, oprettelsen af demokratisk styre i de besejrede lande og i de lande, der var opstået ved Østrig-Ungarns deling, og oprettelsen af Folkeforbundet, var det i 1919 en ret udbredt tro i verden, at krigen i 1914 skulle blive den sidste af alle krige, og at freden var endeligt sikret. Det var en naiv illusion!

Det er meget tvivlsomt, om man kan skabe en evig fred. Under visse omstændigheder vil de to magtmidler: krigen og revolutionen vise sig uundgåelige. Dette gælder, når de utilfredse folk eller klasser har besluttet sig til at vælte den bestående samfundsorden, og når „Beati possidentes" ikke er villige til at vige pladsen, men på den anden side ikke har den materielle magt eller den energi, der skal til for at yde effektiv modstand.

Hvordan det nu end forholder sig med muligheden for en evig fred, som det synes anmassende og i nogen grad forgæves at stræbe efter, er det generationernes pligt at sikre freden for deres tidsalder. Hvis hver generation har held hermed, og længere kan den ikke nå, opnår man om ikke en evig fred så i det mindste en varig fred, der kommer i nærheden deraf.

Men som verden ser ud i dag, afhænger fredens skæbne af de forskellige nationers magtforhold. Som M. Bourquin siger: *„Freden er sikret, så længe de nationale styrker, der er parat til at forsvare den, er de andre, der kunne være fristet til at bryde den, åbenbart overlegne. Den ophører med at være det fra det øjeblik, hvor ligevægtsforholdet flyttes til gunst for de andre.* Det er den brutale kendsgerning, den elementære lov, man ikke må tabe af syne, og som alle verdens pagter vil være ude af stand til at forandre"[1].

Det er ofte de simpleste og de væsentligste sandheder, der tabes af syne. Det blev tilfældet med den første sandhed, der behersker hele problemet om international orden.

---

* Denne artikel har oprindelig været trykt i Revue Générale de Droit International Public, April—Juni 1949.

[1] Maurice Bourquin: Vers une nouvelle Societé des Nations, 1945, s. 122.

Når man betragter den politiske situation i verden på et givet tidspunkt, stilles man over for tre muligheder:

a) Hvis de stater, der har angrebs- og erobringskrige til hensigt, repræsenterer den stærkeste magt i forholdet til de stater, der er tilhængere af den internationale orden, vil krigen, hvad man end gør, være uundgåelig, medmindre ofrene foretrækker at kapitulere uden kamp.

b) Hvis de stater, der er tilhængere af international orden, tydeligt repræsenterer den største magt og er besluttet på kamp, hvis det er nødvendigt for at bevare denne orden, vil krigen normalt blive undgået, fordi den potentielle angriber vil være klar over, at han vil tabe den. Det er den optimale betingelse for et kollektivt sikkerhedssystem.

c) Ved den mindre gunstige mulighed, hvor de stater, der er tilhængere af orden og besluttet på at opfylde deres ansvar, har den samme eller lidt større styrke end de stater, der ønsker en omvæltning, vil faren for krig være til stede, men det kollektive sikkerhedssystem vil endnu have en meget stor værdi; det vil måske forhindre krigen, og hvis det ikke forhindrer den, kan det gøre det muligt at vinde den. Derimod kan de aggressive magter, selv om de i forhold til de andre repræsenterer en mindre styrke, ved at skabe isolering og anarki opnå at tvinge deres vilje igennem ved at tage spørgsmålene op enkeltvis, d. v. s. efterhånden angribe deres ofre enkeltvis. Det er altså ikke rigtigt at sige, som man ofte har gjort, at hvis den kollektive sikkerhed ikke når til at forhindre krig og kun gør det muligt at vinde den, er den mislykket. Det er kun en halv succes eller en halv fiasko — som man nu vil, men det er så uendelig meget bedre end det fuldstændige nederlag.

I perioden mellem de to krige var de utilfredse stater, der tænkte på omvæltning af de eksisterende tilstande, og som ville erobre og dominere, følgende tre stormagter: Italien, Japan og Tyskland. Til dem sluttede sig nogle små magter: Ungarn, Bulgarien og Siam, hvis regeringer nærede store ambitioner, som kun en sejrrig krig kunne virkeliggøre. Disse seks stater, der tilsammen omfattede omkring 360 millioner mennesker, havde mod sig et betydeligt større antal stater, der var tilfredse med deres stilling; de havde herredømmet over havene, ejede størstedelen af råvarekilderne og repræsenterede en politisk og økonomisk magt, der var uendelig meget større end de staters, der ønskede en omvæltning. — Under disse omstændigheder måtte aksemagternes og Japans storhedsdrøm, der ikke havde begrænsede resultater, men beherskelse af hele verden til mål, føre til nederlag, medmindre de fik en usædvanlig chance[2].

De almindelige politiske betingelser, der er nødvendige for opretholdelse af international orden og fred, var altså til stede i mellemkrigsperioden. De stater, der ønskede omvæltning, repræsenterede nemlig langt den mindste styrke, og de andre magter kunne med lethed sætte sig i respekt over for Tyskland, Italien og Japan og fjerne den trusel, disse rettede mod verdensfreden.

---

[2] Utvivlsomt lå de aggressive magters interesse — som begivenhederne også har vist det — i ikke at kaste sig ud i et farligt krigseventyr, men at føre en politik med moderate krav og at benytte deres energi til fredsarbejde. Men dette interesserede dem ikke; deres lidenskaber førte dem ind i krigen som det eneste middel til at realisere deres overdrevne ambitioner og deres herskerdrømme.

Den anden verdenskrig var således ifølge Winston Churchill's ord ikke en nødvendig krig. Den var ikke nødvendig, fordi det historiske befrielsesværk, der havde fundet sted ved den første verdenskrig, var en realitet, og der var — i hvert fald i Europa — intet eller kun lidt at tilføje. Hvad angår arbejdet for sammenslutning og forbund, kunne det fuldendes uden krig. Den var ikke påkrævet, thi for at bevare verden for ødelæggelse eller for trældom var det absolut ikke nødvendigt at udgyde strømme af blod og at ophobe ruiner. Det havde været tilstrækkeligt at udøve en aktiv international samarbejdspolitik inden for Folkeforbundet og at gøre den kollektive sikkerhed til en realitet!

Det er med krige som med sygdomme. Visse sygdomme kan kun ende med døden, fordi man ikke har medikamenter, der kan standse deres udvikling. Andre kan absolut kureres og skal normalt ende med helbredelse, hvis man anvender de midler, man råder over til deres behandling. I sidstnævnte tilfælde er patientens død resultatet af en fejl. Fejlen består i, at man ikke har kunnet stille ondets diagnose eller ikke har bekæmpet det, som man burde. Man har syndet ved at være sløve eller forsømmelige; man har vægret sig ved at anvende den behandling, der var påkrævet, fordi man har fundet den for besværlig eller kostbar. Det samme gælder krige. Hvis et stort land vil erobre et lille, er det uundgåeligt, at det lille bukker under, såfremt det er henvist til sin egen styrke. Hvis derimod mægtige stater, der repræsenterer den største magt, ikke forstår i tide at samle deres kræfter for at afvende den fare, der truer dem, er det ikke vanheld, der er årsag til deres ulykke, men deres mangel på klarsyn og energi. Pessimister vil indvende, at forblindelse og snæversynet egoisme hører menneskene og folkene til og således udgør en del af vanheldet, og at verdens historie er bygget op af et væv af vildfarelser og fejltagelser. Men ikke desto mindre: fejl er og bliver fejl. De, der blev begået af demokratierne i mellemkrigsperioden, er tungtvejende.

a) Det er først og fremmest den offentlige menings forblindelse i de demokratiske lande og forblindelsen i de regeringer, der ikke så, hvor forskellig diktaturregimernes mentalitet var fra deres egen, og som ikke erkendte disse regimers vilje til at herske og erobre, deres energi og dristighed, deres evne til list og forstillelse og deres umenneskelighed.

b) Det er dernæst styrken i den isolationistiske fordom. De stater, der satte deres eksistens på spil i den anden verdenskrig, var ikke kommet længere end til det 19. århundredes opfattelse af den lokaliserede krig, af neutraliteten, der beskytter, af isoleringen, der er om ikke modig så dog i det mindste fordelagtig.

Danmark, Norge, Nederlandene og Belgien, der blev de første ofre for det tyske angreb, havde forestillet sig at kunne optræde som tilskuere til krigen, der truede.

Gennem flere år havde Storbritannien betragtet konflikterne i Øst- og Mellemeuropa som noget, der ikke berørte dets vitale interesser; dets ledende mænd troede, at det for deres vedkommende var meget dristigt at have fastlagt — og det var endda kun i ord — Storbritanniens grænse ved Rhinen og ikke mere ved Kanalen, som om en brand, omfattende de to trediedele af Europa, pænt ville dø hen ved Rhinens bredder.

Amerika og de britiske Dominions, hvoraf flere som følge af deres geografiske beliggenhed var farligt udsat, havde i den kollektive sikkerhed ment at se et system, hvori de havde alt at give og intet at modtage, idet de forestillede sig, at de takket være deres magt eller deres fjerne beliggenhed fra det forbandede Europa, var skærmet mod alle farer[3].

I Frankrig syntes mange mennesker, at Sudeterlandet eller Danzig's skæbne var af sekundær interesse og ikke berettigede væbnet intervention.

Disse illusioner og disse forblindelser var måske undskyldelige eller i det mindste forklarlige. De var baseret på erfaringerne gennem et århundrede (1814—1914). Der skulle en verdenskrig til at kaste disse erfaringer omkuld. Det var for lidt til, at man forstod at drage lære deraf.

Det må yderligere bemærkes, at tilintetgørelsen af status quo giver anledning til langt større begejstring og iver end dens opretholdelse. De mennesker og de folkeslag, der vil opnå det, de ikke har, er naturligvis meget mere foretagsomme og ivrige end dem, som simpelt hen vil bevare det, de har. Disse sidste finder det så naturligt at bevare det, de har, at de har svært ved at fatte, at deres ejendom skulle være truet. Når blot angriberen sørger for ikke at forurolige alle sine ofre på een gang, tror de, der i øjeblikket ikke er truet eller foruroliget, at faren gælder de andre, og at deres situation politisk og moralsk er bedre end de andres; de nærer således en falsk sikkerhedsfølelse.

c) Den tredie skyldige er pacifismen.

Man må være rede til at anvende magt for at skræmme eller knække krigsanstifterne. M. Bourquin siger netop: „Hvad enten man vil det eller ej: at forsvare freden, det er at opretholde status quo med våben, det er at kaste sig ind i konflikten for at beskytte den bestående orden mod dem, der stræber efter at bekæmpe den eller at ændre den"[4].

Men al pacifistisk stræben, der udnyttede ubehagelige minder fra den første verdenskrig, havde en tendens til at fordømme brugen af magt, til hvilket formål det end måtte være. Den bragte den kollektive sikkerhed i miskredit; den gik så vidt, at den stillede angriberen, der tager sin tilflugt til krig, og den, der med våben i hånd kommer ofret til hjælp, på lige fod. Den udbredte den forkerte grundsætning, at der ikke fandtes en konflikt, man ikke kunne afgøre på fredelig vis ved hjælp af forhandlinger og indrømmelser.

Blindt tillod isolationismen og pacifismen en lille krigerisk minoritet at kaste sig ud i et vanvittigt eventyr og at udsætte menneskeheden for rædslerne i en krig, som man endnu ikke havde set magen til. Men aldrig før havde den moralske og materielle forberedelse til en krig været foretaget i en så stor målestok, aldrig før havde man set truslen fødes og vokse med en sådan tydelighed, men man havde heller aldrig før set regeringer og folk så stædigt lukke øjnene for det indlysende, og følgen var, at den magtoverlegenhed, de fredelige folk besad, og som kunne have gjort det muligt for dem med lethed at afværge de ødelæggende slag, som man forberedte mod dem, ingen nytte var til!

---

[3] Selv om Dominions i almindelighed var ugunstigt stemt over for kollektiv sikkerhed, var denne stillingtagen ikke uforanderlig og ensartet. New Zealand gik således meget kategorisk ind for kollektiv sikkerhed.

[4] Bourquin: ibid. side 123.

Den fare, der truede verdensfreden, var tydelig, ligesom det i højeste grad var i nationernes åbenbare interesse at afvende den ved en fællesaktion. Men man må se på tingenes hele indviklede sammenhæng.

I staternes indenrigspolitik er det nationale fællesskabs virkelige og stadige interesse ustandseligt i konflikt med synlige og øjeblikkelige interesser, og ofte er det den første, der ofres til fordel for de andre, som i højere grad berører de enkelte mennesker. Derfor er det heller ikke forbavsende, at det samme er tilfældet inden for international politik, hvor den virkelige interesse er endnu vanskeligere at skelne og den umiddelbare interesse mere synlig og mere fristende. Hvis man foreslår folkene ikke at tage del i sanktioner, der i øjeblikket vil betyde byrder, afsavn og måske tab af menneskeliv, vil de være fristet til at samtykke, selv om deres ikke-deltagelse senere hen vil føre dem ind i en ruinerende krig, måske til nederlag.

Men der er også noget andet:

For den, der afgør en sag med samme upartiskhed som en dommer, der udelukkende søger at få folkeretten respekteret, eller med samme klarsyn og forsagelse som en vismand, der på rationel måde ser på det internationale fællesskabs interesse, er en angriber en angriber, hvordan det end er med hans geografiske beliggenhed, hans fortid, den civilisationsgrad, han har nået, de tjenester han har kunnet gøre menneskeheden, den agtelse og hengivenhed han har erhvervet sig, hvad religion eller hvilket politisk eller socialt styre han end har. Men folkene dømmer ikke således, de ser ikke på den ene side en skyldig og på den anden side et offer; de ser to folk, der hver har deres personlighed, og med hvilke de er mere eller mindre enige eller uenige alt efter følelse og interesse. Disse faktorer kan lige så vel være til gunst for den skyldige som for ofret.

Hvis det drejer sig om en konflikt mellem fjerntboende folk, som man kun kender lidt til, med hvem man kun har ringe forbindelse, eller om hvem man har en ufordelagtig mening, vil ligegyldighed eller forbehold have tilbøjelighed til at blive fremherskende. Japan styrter sig over Kina, Bolivianerne og Paraguayanerne er oppe at slås. Dette har kun liden betydning for hovedparten af den offentlige mening i Europa. Ungarere og Rumænere, Grækere og Bulgarere skændes; dette berører kun lidet folkene i den nye verden!

Japan intervenerer i Kina, Italien drager på erobringstogt til Abessinien, og visse elementer i Storbritannien, i Frankrig og i Nederlandene føler sig solidariske med Japan og Italien, i hvem de ser kolonimagter, som derfor har en stor fælles interesse med deres eget land.

Når Tyskland yppede kiv med sine naboer mod vest eller øst, men særlig mod øst, fik en ret stærk forudfattet mening den angelsachsiske verden til at give Tyskland ret. Den angelsachsiske verden nærede nemlig en traditionel sympati og beundring for Tyskland. Den følte sig knyttet til det ved et race- og religionsfællesskab. Den troede dèr at finde en mentalitet og et temperament som i deres egne lande. Den mente, at det tyske folk var fornuftigt, arbejdsomt, dybttænkende, kunstnerisk, følsomt, nøjsomt og menneskeligt, hvilket til en vis grad var rigtigt, og især havde været det. Man var blevet

stående ved Mme de Staël's opfattelse og ved det romantiske begreb om Tyskland.

Ved siden af de sympatier og antipatier, som folkene nærer for hinanden på grund af deres nationale individualitet, var der politiske sympatier og antipatier, der stod i forbindelse med ensartethed i tro og ideologier. Det var ikke så meget Tyskland, Italien, Rusland, Tjekkoslovakiet og England som sådan, man elskede eller ikke elskede; det var det national-socialistiske Tyskland, det fascistiske Italien, Sovjet-Rusland, det demokratiske Tjekkoslovaki og det liberale England. Da Spanien blev sønderlemmet af borgerkrigen, drejede det sig ikke mere om Spanien, men om det røde Spanien og det hvide Spanien; sympatier, der nærede for det ene, medførte fjendtlige følelser overfor det andet!

Det var således de stridende parters personlighed og ikke angrebet, som gjorde stærkest indtryk på opinionen. Hvis man foretrak angriberen for offeret, benægtede man angrebets realitet, og hvis omstændighederne gjorde denne benægtelse umulig, retfærdiggjorde man angrebet ved at henvise til, at ofret havde vist udfordrende holdning eller ikke havde villet gøre de indrømmelser, der var nødvendige.

Hvad rolle spillede det, at en stat havde været den første til at gribe til våben, når blot dens sag var retfærdig!

Selv om de nationale sympatier og antipatier ikke var stærkere end respekten for folkeretten, gik de ikke desto mindre i de fleste tilfælde ud på at modarbejde dennes anvendelse. Dette skyldtes den svage internationale ånd og den stærke nationalfølelse.

Men ideologiernes modsætningsforhold viste sig i sidste instans at være en langt større hindring for folkerettens herredømme. Som basis for denne skulle man have haft fællesskab i tanke, tro og filosofi, og i denne henseende var der fundamentale modsætninger mellem folkene.

I mellemkrigsperioden var de fremherskende nationale sympatier og antipatier og de dybtgående ideologiske delinger i verden betydelige hindringer for folkerettens herredømme og for det kollektive sikkerhedssystems succes.

Udviklingen af en international ånd var et arbejde på langt sigt, for hvilket få mennesker virkeligt interesserede sig og endnu færre arbejdede virksomt.

Hvad angår verdens ideologiske deling var den karakteristisk for en kritisk overgangs- og kampperiode. Et af de stridende princippers sejr eller virkeliggørelse af en syntese — de eneste midler til at genoprette enighed — kunne kun resultere i en relativt langvarig akut krise, som kun en heftig kamp var i stand til at forkorte.

II.

Folkeforbundspagten udgjorde et system. Den forudså på een gang en fredelig afgørelse af tvistigheder, intervention fra Folkeforbundets organer i tilfælde af kriser for at forebygge en forværring af konflikterne og endelig økonomiske og militære sanktioner i tilfælde af angreb. Ingen af systemets dele udviste alvorlige fejl eller mangler.

De tvistigheder, der varer ved og ikke løses, bringer spænding i de inter-

nationale forbindelser, skaber animositet og kan føre til krig. Derfor er afslutningen af internationale tvistigheder ved hjælp af dertil egnede metoder et af de væsentligste midler til at forhindre krig.

Set under denne synsvinkel var Folkeforbundspagten til trods for nogle mangler i det store og hele tilfredsstillende. Systemet var nemlig, samtidig med at det var enkelt, tilstrækkeligt varieret og smidigt til at forudse løsningen af juridiske tvistigheder (paragraf 14) og løsningen af politiske tvistigheder (paragraf 15 og paragraf 11). Med andre ord, foruden paragraf 19, på hvilken man med urette havde set sig blind, var det muligt ved anvendelse af paragrafferne 15 og 11 at ændre de bestående juridiske forhold, der var baseret på sædvaneretten eller den vedtagne ret eller at skabe nye juridiske forhold. Det gjorde rådet mere end een gang. Dette fænomen forblev uopdaget af mange, fordi det ikke faldt ind under paragraf 19's virkefelt, hvilken paragraf udtrykkeligt forudså „en ny undersøgelse af traktaterne .... ligesom af de internationale forhold, hvis bestående kunne bringe verdensfreden i fare". Man havde drukket vin, men da flasken var uden etiket, havde man ikke opdaget det!

Den mest iøjnefaldende praktiske fejl i Folkeforbundssystemet var uden tvivl manglen på effektive permanente politiske organer, der var i stand til at behandle spørgsmålene fra dag til dag uden afbrydelse, at forberede løsninger, at forhandle med regeringerne[5]. Rådet og delegeretforsamlingen samledes nemlig kun med visse mellemrum; mellem rådets møder, som sjældent varede mere end 14 dage, gik 4 måneder.

Når der mellem to stater hersker en spændt situation, kan man frygte at forsigtigheds-forholdsregler (omplacering af hær eller flåde, delvis mobilisering o. s. v. ...), der tages af den ene eller den anden part, får en provokerende virkning og forværrer konflikten. Det kan befrygtes, at episoder fremkaldt af uansvarlige elementer eller af underordnede funktionærer medfører tumulter, uro, ja selv fjendtlighedernes begyndelse.

For at afværge denne fare er det nødvendigt, at den internationale myndighed kan intervenere i god tid, at den er i stadig forbindelse med de stridende parter, og at den kan anbefale eller foreskrive beroligende forholdsregler (tilbagetrækning af tropper o. s. v.) og sende observatører eller undersøgelseskommissærer til det pågældende sted.

Pagtens paragraf 11 gav Folkeforbundsrådet midlet til at opfylde denne vigtige funktion. Man gjorde stærkt brug af denne paragraf. Selv om Rådet led fiasko i sit forsøg på at skabe fred, blev tilflugten til paragraf 11 ikke unyttig; den tillod nemlig opmærksomt at følge konflikternes udvikling, den generede regeringerne i de angribende stater, idet den tvang dem til at røbe deres spil, og den gjorde det muligt at slå ansvaret fast. Da fiaskoen kom, skyldtes det mangel på energi og beslutsomhed inden for ledende magter i Folkeforbundet, men proceduren havde ikke nogen skyld deri.

Sanktionssystemet har givet anledning til forskellig kritik.

---

[5] Denne fejl påvises af M. Bourquin, der konstaterer, at Folkeforbundsorganernes arbejde var „krampagtigt", medens der burde have været udført et „kontinuerligt" arbejde.

1. De militære sanktioners fakultative karakter.

Folkeforbundspagtens paragraf 16 gjorde de økonomiske sanktioner obligatoriske, men lod de militære sanktioner være fakultative. Årsagen dertil var, at det i 1919 — og endnu mindre de følgende år — ikke var muligt at opnå almindelig tilslutning til at gøre militære sanktioner obligatoriske.

De militære sanktioners fakultative karakter var ikke i sig selv en hindring for den kollektive sikkerheds succes. Havde der blot i Pagten været en bestemmelse, der var således affattet: „enhver trusel om krig og enhver krig angår alle medlemmerne af Folkeforbundet, der har pligt til at tage de nødvendige forholdsregler for at afværge truslen eller til at sætte angriberen til vægs", havde det strengt taget været nok. En sådan bestemmelse ville, uden at forpligte til noget, have gjort det muligt for Folkeforbundet at gøre alt, hvad der havde været nødvendigt. Fra det øjeblik man har skabt en international institution, der er udstyret med en almindelig kompetence til at sikre opretholdelse af freden, og som virker uden afbrydelse, har man nemlig et redskab, der tjener den kollektive sikkerhed. Det, der bestemmer dets succes eller fiasko, er ikke særegenheder ved værktøjet, der kan være fremstillet på forskellig måde, ej heller de mere eller mindre omfattende juridiske forpligtelser, der påhviler medlemmerne af institutionen, det er viljen til at bruge redskabet og nå — ligegyldigt hvad det koster — det resultat, man søger. Hvis denne vilje er til stede, vil målet blive nået; hvis den mangler, vil man ramme ved siden af målet, hvor omfattende og præcise de indgåede forpligtelser end er, med hvor stor kunst man end har tilrettelagt procedurene, og med hvor stor behændighed man end prøver at anvende dem.

2. Adskillelsen af de militære og økonomiske sanktioner.

Man har kritiseret, at Pagten indeholdt en sådan adskillelse.

„Pagtens system," siger M. Bourquin, „hvilede på en forkert beregning. Foruden den fejltagelse at tro, at blokade i princippet er nok til at få de genstridige til at tabe modet, kom man til den anskuelse, at de økonomiske sanktioner og de militære sanktioner var to forskellige midler, mellem hvilken det var muligt, når man ønskede det, at rejse en uoverstigelig mur"[6].

Hvordan ligger det nu hermed?

I virkeligheden indeholdt Pagten på ingen måde en sådan adskillelse, og det var ikke dens skyld, hvis den sondring, man foretog, og som det var naturligt at foretage, mellem de to slags sanktioner, blev gjort til genstand for misbrug. Den skelnen mellem økonomiske og militære sanktioner, som man sandsynligvis vil finde mere eller mindre udtalt i ethvert kollektivt sikkerhedssystem af international karakter, blev nemlig drejet bort fra sin oprindelige betydning af den opinion, der var gennemtrængt af den i mellemkrigsårene så udbredte pacifistiske mentalitet.

Man veg tilbage for at anvende magt eller simpelthen for tanken om at anvende den. Man var imidlertid klar over, at det ville være uforsigtigt

[6] M. Bourquin: ibid. side 136.

udelukkende at bygge på regeringernes og folkenes gode vilje eller på den offentlige menings rent moralske tryk. Fra det tidspunkt forkastede man de militære sanktioner, eller man lod dem kun figurere i den internationale farmakopé som et yderst farligt middel, hvis anvendelse skulle være ganske exceptionel. Kun sanktioner, der ikke medførte anvendelse af våbenmagt, og tilmed kun økonomiske, finansielle o. a. kunne accepteres, og man troede, at de var i stand til at udøve en afgørende virkning. Folkene er nemlig på afgørende måde afhængige af hverandre; det ville være umuligt for mange, og for de mere favoriserede særdeles vanskeligt at leve afskåret fra de andre lande, d. v. s. i en tilstand, hvor det var umuligt at eksportere og importere varer. En almindelig vægring ved at opretholde kommercielle eller andre forbindelser med en angribende stat, skulle altså være nok til at få denne til at love bod og bedring.

Denne teori behager alle, der principielt forkastede anvendelse af magt, eller som veg tilbage for at bruge den af skræk for de stød, der kunne komme.

Den teori, ifølge hvilken de økonomiske sanktioner gjorde de militære sanktioner unyttige, var en stor illusion. Først og fremmest kan nogle stormagter med større eller mindre vanskelighed klare sig selv, i det mindste i den tid, det tager at føre deres aggressive forehavende til en sejrrig afslutning! Dette er tilfældet, hvis disse magter besidder en veludviklet industri og desuden disponerer over rigelige og forskelligartede naturlige hjælpekilder, eller hvis de har samlet store varelagre med krigen for øje. Desuden vil den angribende stat somme tider på det erobrede territorium kunne kompletere de forråd, den har brug for. Således drog Tyskland — i de talrige lande, det okkuperede — nytte af deres betydelige ressourcer inden for landbrug og industri.

Men denne teoris største svaghed er at glemme, at det ikke afhænger af de stater, der anvender de økonomiske sanktioner, at handle således, at disse ikke inddrager dem i en væbnet konflikt. Foruden at de økonomiske sanktioner kan fremkalde episoder, der fører til krig, er det nemlig altid muligt for den angribende stat at true med at besvare de økonomiske sanktioner med krig. Således undlod Mussolini ikke i 1935 at erklære, at hvis man dekreterede lukning af Suez-kanalen eller udførselsforbud for benzin, hvilket ville have haft en hurtig og afgørende virkning, ville han besvare disse forholdsregler med krig. Det var uden tvivl en tom trusel, men — tom eller ikke tom — truslen havde en sikker virkning. I hvert fald vil det altid være den angribende stat muligt at fremføre en sådan trusel og at realisere den, og denne mulighed er nok til at gøre teorien om en radikal adskillelse af de økonomiske sanktioner og de militære sanktioner illusorisk.

Pagtens forfattere havde ikke i tankerne at adskille de økonomiske og militære sanktioner for at udelukke disse sidste fra al anvendelse. Denne adskillelse, der som M. Bourquin udtrykker det, var en „fundamental fejltagelse"[7], udledes hverken af Pagtens bogstav eller af dens ånd; Pagten er således ikke skyld i denne fejltagelse. Pagtens system kombinerede de to kategorier af sanktioner, som udtrykkeligt var forudset i de to første afsnit af paragraf 16. Man

[7] Maurice Bourquin: ibid. side 135.

opfordrede alle medlemmer af Folkeforbundet, hvad enten de var stærke eller svage, om de var nær ved eller fjernt fra fjendtlighedernes skueplads, til at anvende de økonomiske sanktioner, medens den militære aktion, i hvilken det ikke i mindste måde var nødvendigt, at alle deltog, skulle have været ført af de magter, der havde midlerne dertil.

Tilbage bliver, at teorien om adskillelse af de militære og økonomiske sanktioner svarede til den pacifistiske tendens og til en modereret isolationisme, der medgav, at for at opretholde den internationale orden, måtte man udsætte sig for nogle pengetab og nogle økonomiske besværligheder, men som nægtede at ofre blod. På grundlag deraf fik teorien om adskillelse af de to slags sanktioner stor tilslutning. Den forblev ikke desto mindre ubenyttet. Som M. Bourquin nemlig siger, „man kan ikke indstille forsvaret af freden foran slagmarken. Man forsvarer den, eller man forsvarer den ikke. Halve forholdsregler og løfter givet med dråbetæller er i så tilfælde kun gensidige kunstgreb og bedrageri"[8].

3. Pagtens abstrakte karakter.

Man har gjort den indsigelse mod Pagten, at den fastlagde et abstrakt og ensartet system, som fastsatte de samme forskrifter for alle lande til trods for de kolossale forskelle imellem dem. Vi citerer endnu engang M. Bourquin: „Hvad tilbyder Pagten os? Et sæt normer ophængt i et tomrum, en generel og anonym lov, der skal anvendes på samme måde overfor alle stater, et juridisk skema, hvor Folkeforbundets medlemmer blev udskiftelige enheder, hvor England, Frankrig og Japan forveksledes i en tåge af abstrakte formler med Danmark og republikken Panama;"[9].

Denne kritik er interessant, fordi den fører til en præcisering af visse kendsgerninger af betydelig praktisk interesse.

Pagten kunne — som enhver anden selskabslov — ikke gøre andet end at fastsætte almindelige regler, der kunne anvendes på alle dens medlemmer, idet der dog kunne gives stormagterne særlige prærogativer. Den kunne ikke skabe særlige vilkår for den enkelte stat. Spørgsmålet er, om disse regler — hvad angår sanktioner — passede dårligt til virkeligheden, fordi de ikke passede ind i staternes forskellige stilling.

Når det nemlig drejer sig om at anvende sanktioner, stiller de forskelle, der eksisterer mellem staterne, disse i meget uensartede situationer.

a) Ud fra deres geografiske beliggenhed og deres magt er visse stater i stand til at gøre meget, medens andre kun kan yde symbolsk støtte. Ved at bringe sanktionerne i anvendelse udsætter nogle sig for store farer, andre løber ingen risiko.

Imidlertid gjorde Pagten det til en pligt for alle at bringe de økonomiske sanktioner i anvendelse. Måske skulle den have kunnet forudse muligheden af

---

[8] Maurice Bourquin: ibid. side 140.

[9] Maurice Bourquin: ibid. side 140.

Forfatteren siger endvidere: „Den nationale sikkerhed kan ikke oprettes på abstrakt grundlag, fordi den er knyttet til en bestemt politisk situation, og den kan ikke oprettes på uforanderlige grundlag, fordi de kombinationer den skal støtte sig til, ikke er evige" (samme, side 122).

afvigelser i de tilfælde, hvor anvendelse af sanktioner for visse stater kunne medføre farer, der ikke stod i forhold til den ydede støtte. Men det er ikke sikkert, at reglens strenghed alt taget i betragtning ikke havde flere fordele end ulemper.

b) Hvad der er langt mere alvorligt, er forskellen i regeringernes dispositioner, hvilket hænger sammen med talrige årsager, hvorom vi allerede har talt.

En stat skåner angriberen, fordi det er dens allierede, eller den mener at have brug for dens samarbejde. Således ville den franske regering skåne Polen, dens allierede, i Vilna-affæren; den ville skåne Italien under den abessinske affære for at bevare Stresa-fronten.

En stat tager hensyn til angriberen, fordi den er knyttet til den med traditionelle venskabsbånd, eller fordi hin stats styre bygger på samme ideologi som dens egen.

En stat skåner også angriberen, fordi den står i meget snæver handelsforbindelse med den, og fordi den ved at anvende økonomiske sanktioner vil skade sig selv betydeligt.

En stat afholder sig fra at anvende sanktionerne, fordi angrebet, der finder sted i den anden ende af verden, lader den ganske ligegyldig.

Der er således vigtige politiske og moralske grunde, som kan få staterne til ikke at anvende sanktionerne eller til at anvende dem dårligt. I praksis vil spørgsmålet være, om de stater, der er rede til at handle, repræsenterer den stærkeste magt i forhold til angriberen; hvis denne betingelse er opfyldt, vil alt gå godt; hvis den ikke er det, vil det være et nederlag for den kollektive sikkerhed, men selve Pagtens ordning og dens bestemmelsers generelle og upersonlige karakter er ikke skyld deri.

4. Den praktiske forberedelse til at tilbagevise angrebet.

Vi berører her en svaghed, der er uløseligt forbundet med enhver international organisation og et kollektivt sikkerhedssystem.

Den magt, der er indstillet på at begynde en aggressionspolitik, har normalt en fordel fremfor sine ofre. Den vælger øjeblikket til at handle, når dens militære apparat har nået et maksimum af effektivitet, og den drager fordel af en taktisk overraskelsesvirkning. Hvis angriberne danner en gruppe, har de forud nøje ordnet deres samarbejde.

a) For at fjerne eller — hemmende — gøre disse ulemper mindre, er der to udveje. Den første går ud på, at den internationale organisation foretager en forebyggende aktion, så snart en krigstrusel skimtes i horizonten. Paragraf 11 i Folkeforbundspagten tillod en sådan aktion[10]. Men af de magter, der er tilknyttet den internationale institution, kræves forudseenhed og en vis dristighed for at sætte en aktion i gang på mistanke. Man må træffe sin beslutning ikke på grundlag af en handling, men på indicier, der afslører de agressive hensigter, og denne handling vil kunne medføre bebrejdelser for vilkårlighed.

[10] Paragraf 11: „1. Det er udtrykkeligt erklæret, at enhver krig *eller trusel om krig* ..... angår hele Forbundet, og at *dette skal tage egnede forholdsregler til effektivt at bevare freden mellem nationerne.*

Et andet meget virkningsfuldt middel til at hindre forberedelse til aggression er et system med regulering og kontrolleret begrænsning af rustningerne.

b) Hvad angår forberedelsen til at kunne besvare angrebet, er det naturligvis en vanskelig sag for den internationale organisation. Man kan fastsætte de styrker, som hver stat skal stille på benene. Men man har svært ved at se, hvorledes den internationale organisation skulle kunne udarbejde militærplaner, der gik ud på, at en bestemt stat, som er et af dens medlemmer, skal lide nederlag. For ikke at fornærme nogen, måtte man lægge militærplaner mod alle medlemmer af organisationen. Det ville være meget vanskeligt at udføre i praksis, og det ville være næsten uundgåeligt, at planerne blev kendt af alle[11]. Folkeforbundet havde intet forudset og organiseret i denne henseende, men man kan ikke sige, at det ville have vundet meget ved at gøre det, forudsat at det havde været muligt. Men er det absolut nødvendigt?

„Freden," siger M. Bourquin, „vil kun blive forsvaret, hvis det mandskab, der skal forsvare den, forud er organiseret, velordnet og parat til uden tøven eller vaklen straks at slå igen på afgørende måde"[12].

Denne anskuelse går for vidt. Uden tvivl vil de angribende stater uvægerlig drage en vis fordel af den omstændighed, at de forud har tilrettelagt deres aktion og valgt øjeblikket: men hvis de stater, der forsvarer den internationale orden, har en tilstrækkelig overlegenhedsmargin med hensyn til rustninger og ressourcer, vil de ikke desto mindre kunne knuse angriberne. Det er altså nok, at de stater, der er tilhængere af den internationale orden, er tilstrækkeligt talrige og betydelige, at de ikke har forsømt deres rustninger, og at de er besluttet på at handle. Det er de betingelser, der på een gang er nødvendige og tilstrækkelige for den kollektive sikkerheds succes.

Men hvis — som lige omtalt — det synes lidet praktisk, at den internationale organisation selv udkaster slagplaner, kan dens medlemmer, som mener sig udsat for en aggressionsfare, afslutte ententer (alliancer, sikkerhedspagter, traktater om gensidig hjælp), der eventuelt indeholder aftaler m. h. t. generalstabssamarbejde. Under Folkeforbundets regime blev der afsluttet ententer af denne art af lidt forskellig karakter (overenskomster afsluttet mellem Frankrig og Polen, Frankrig og Tjekoslovakiet, bilaterale alliancetraktater mellem den lille ententes stater, den fransk-sovjetrussiske traktat om gensidig hjælp af 2. maj 1935, Locarno-traktaten om gensidig garanti af 16. oktober 1925 o. s. v.).

Med undtagelse af Locarno-traktaten, der ikke var rettet specielt mod een

---

[11] I det tilfælde, hvor der fandtes en international hær, ville vanskeligheden være særlig stor, thi denne hærs generalstab ville ikke i praksis kunne udarbejde en konkret plan i forvejen, hvis ikke den skulle udarbejde planer mod alle organisationens medlemmer.

[12] Maurice Bourquin: ibid. side 132.

Professor Carr skriver i „Fredens Forudsætninger" i samme forbindelse: „..... moderne krig kræver måneders og års forberedelse ..... hvis nogle stater er bestemt til at kæmpe side om side, bør de i forvejen tage skridt til udveksling af synspunkter vedrørende deres forberedelser. Men det er umuligt for et land, særlig for et lille land, der ligger i nærheden af en af de krigsførende, at vente på, at en „aggressionshandling" har skabt en krigstilstand, før det bestemmer sig til, på hvilken side det skal stille sig. Den eneste opfattelse af en kollektiv sikkerhed, der ikke var fuldstændig uigennemførlig, var den franske opfattelse om en europæisk alliance, der skulle stå under Frankrigs ledelse og rettet mod en bestemt fjende, men denne opfattelse kunne ikke accepteres af de små magter".

magt, har disse traktater givet anledning til stærk kritik. Man har rettet den indvending imod dem, at de var i strid med Pagtens ånd, at de avlede mistro, uddybede modsætningerne og følgelig tjente fredens sag dårligt. Man har kort sagt stillet alliance-politikken op mod den rene kollektive sikkerheds-politik, der byder alle sine deltagere den samme beskyttelse.

Denne kritik var dårligt underbygget eller overdreven. Hvis der er en aggressionsfare et eller andet sted, vil en alliancetraktat, der tager sigte på at sætte en overlegen og organiseret styrke ind mod en eventuel angriber, være et virkningsfuldt middel til at holde denne i ave. For at forhindre det misbrug, det ville være, hvis alliancetraktaterne tjente til at forberede angreb i stedet for at forhindre dem, måtte disse traktater indgå i den kollektive sikkerheds almindelige system og forblive under effektiv kontrol af den institution, der skal sørge for, at den internationale lov respekteres. Dette at lægge traktaterne ind under den internationale organisation blev gennemført i Folkeforbundet. De enkelte traktaters funktion var mere eller mindre snævert knyttet til Pagtens funktion[13].

Man må bemærke — denne konstatering er vigtig — at alle de særlige traktater, der formodedes at passe meget bedre ind i den politiske virkelighed end Pagten, fordi de blev anset for at svare til de kontraherende staters særlige interesser, slet intet resultat gav; deres fallit blev mere åbenbar end selve Pagtens!

Dette beviser, at det ikke er tekniske årsager, fejl i Pagtens almindelige affattelse eller mangler i dens procedure, der blev skyld i det kollektive sikkerhedssystems fiasko. Disse årsager var af politisk og moralsk art: mangel på international ånd, på klarsyn, vilje og mod hos regeringerne og hos folkene samt dybtgående ideologiske modsætninger, der delte verden.

III.

Den nihilistiske politik, der ene er ansvarlig.

Den internationale situation var usædvanlig gunstig i 1918, og sammenslutningen af de sejrende magter, der omfattede De Forenede Stater, Storbritannien, Frankrig, Italien, og deres talrige allierede og venner, repræsenterede en enorm styrke, mere end tilstrækkelig til at skabe en international orden, der samtidig var i stand til at garantere de nævnte magters legitime særinteresser, hele det internationale fællesskabs interesse og fredens bevarelse.

For at nå dertil var det sikreste og det letteste middel, at de store sejrherrer fastholdt deres enighed og på denne grundlagde den nye internationale orden.

Ved en enestående chance var alle væsentlige politiske betingelser til stede for opretholdelse af denne enighed. Ingen af de førnævnte fire stormagter[14]

[13] Med hensyn til Locarno-traktaterne og den fransk-sovjetrussiske pagt var Folkeforbundets kontrol tydelig.

[14] Italien dannede måske den eneste undtagelse. Tilmed var dets dårlige humør lige efter den første verdenskrig, og før fascismen kom til magten, ret overfladisk, og det var kun småting, det var utilfreds med.

truede de andre, ingen havde territoriale krav at fremsætte over for de andre eller andre steder, alle kunne være tilfredse med det styre, der var skabt gennem fredstraktaterne, og som, foruden at være tilstrækkelig retfærdigt, respekterede deres vitale interesser. Alle de sejrende folk afskyede krig og stræbte efter varig fred. Endelig havde alle det samme politiske styre og påberåbte sig demokrati.

Opretholdelsen af de store sejrherrers entente medførte iøvrigt på ingen måde, at adgangen til Folkeforbundet skulle være lukket for de besejrede, eller at man ikke skulle søge en almindelig forsoning.

Man skulle allerførst have genskabt de gode forbindelser med Rusland, hvis hjælp havde været af så stor værdi fra 1914 til 1917.

Man kunne derefter søge en oprigtig forsoning med de besejrede, en forsoning, som opretholdelse af en snæver entente mellem sejrherrerne ville have lettet og på ingen måde vanskeliggjort.

I stedet for at forfølge en konstruktiv politik ved at udvide og ikke bryde de sejrende magters entente, på hvilken ansvaret for den nye internationale orden hvilede, praktiserede disse i virkeligheden under skin af forsoning og brud med fortiden en i høj grad negativ splittende politik.

Resultatet blev, at sejrherrerne fra 1918, efter at have ødelagt deres alliancer og glemt deres våbenbroderskab, efter — uden at være klar derover — at have fået de besejrede fra 1918 til at søge revanche, efter at have tilladt dem at opbygge et fantastisk angrebsapparat, fandt sig stillet over for en offensiv alliance bestående af Hitler-Tyskland, det fascistiske Italien og det imperialistiske Japan, hvis ambitioner var uden grænse. Stillet over for denne meget stærke koalition repræsenterede Frankrig og England, der i sidste øjeblik pånyt var blevet allierede, en meget utilstrækkelig magt, idet De Forenede Stater og Sovjet-Unionen var neutrale[15].

Den forfængelighed og smålighed, der karakteriserer årsagerne, til at enigheden mellem de sejrende magter fra 1918, blev ødelagt, kan ikke undgå at gøre et stærkt indtryk på ens fantasi. Det var konflikter af meget sekundær interesse, historiske erindringer, rivaliseren uden dybere rækkevidde, der berøvede de interallierede forbindelser deres hjertelighed og deres oprigtighed.

Englænderne var lidt ærgerlige over, at se De Forenede Stater gå stærkere og rigere ud af krigen, medens de selv var blevet afkræftede og forarmede! Hvad angår amerikanerne, der var blevet bearbejdet af germansk og irsk

---

[15] Walter Lippmann beskriver udviklingen således: Ved våbenstilstanden i 1918 dannede de en kombination så stærk, at de til deres rådighed havde midler til at skabe en ny magtorden, men de gjorde det ikke, tværtimod, og kombinationen blev opløst. Først bandlyste de Rusland, idet de beskæftigede sig mere med en øjeblikkelig fare ved en ideologi end med en permanent orden i verden. Derefter isolerede de Japan, og endelig isolerede de sig selv fra hverandre: Amerika fra Storbritannien, Storbritannien fra Frankrig og Frankrig fra Italien. Da den sejrende kombination fra 1918 var fuldstændig opløst, dannedes den nye kombination af aggressive stater uden indsigelse. I 1936 forelå den, og dens første vigtige initiativ blev at forhindre englændere, franskmænd og russere i at genskabe deres alliance. I München i 1938 tvang Hitler Storbritannien og Frankrig til at skilles fra Rusland. På samme tid indbildte De Forenede Stater sig — ved at vedtage neutralitetsloven — at de burde skilles fra Storbritannien og Frankrig, samtidig med at de blev mere og mere indviklet i vanskeligheder med Japan" (Walter Lippmann, U.S. Foreign Policy, side 63).

indflydelse, var de lykkelige ved at markere, at de ikke længere var knyttet til englænderne, hvis diplomati — som i deres øjne var for dygtigt — de beskyldte for at have fået dem med i krigen.

De årsager, der ændrede de fransk-engelske forbindelser i ugunstig retning, var jammerlige; Storbritannien frygtede for, at Frankrig igen skulle blive for mægtigt, at det igen skulle genoplive traditionen fra Ludvig XIV eller Napoleon; det var irriteret over at se Frankrig i spidsen for en konstellation af allierede, der i Genève var dets ivrige forbundsfæller. På begge sider af Kanalen fik erindringen om fortidens kampe og en vis rivaliseren i det mellemste østen samt psykologiske forskelligheder folkene og regeringerne til at vende hinanden ryggen.

De fransk-amerikanske forbindelser forandredes på grund af gælden til Amerika, som Frankrig ville kæde sammen med sine krav på erstatninger til Tyskland, medens Amerika nægtede at gå med her til. Den tyske propaganda, der benyttede sig af den træthed og skuffelse, som fulgte efter krigen, fandt villige øren hinsides Atlanterhavet.

Hvad angår Italien, der allerede var angrebet af storhedsvanvid, interesserede det sig kun for uretfærdige og smålige krav på Adriaterhavets østlige bredder.

Med hensyn til Sovjetrusland forstod de vestlige magter, især Frankrig, der var vred over, at russerne ikke ville vedgå førkrigslånene, ikke, at forskellen i de politiske og sociale styreformer ikke burde foranledige, at man glemte den indsats, som Rusland havde ydet under krigen, og de fælles permanente interesser de vestlige demokratier havde med Rusland.

Denne nihilistiske politiks udvikling er interessant at følge. Folkeforbundssystemet blev fremstillet som uforeneligt — i det mindste i sin ånd — med særlige alliancer og ententer. Den kollektive sikkerhed, der var rettet mod fremtidens angriber, hvem det end blev, var den eneste tilladte alliance. I dens navn fordømte man særlige alliancer, der blev betragtet som farlige, fordi de brød det internationale fællesskabs enhed, bevarede de gamle modsætninger og avlede mistro!

Således brød Storbritannien sin alliance med Japan, på een gang for at behage De Forenede Stater og for at bøje sig for de nye idéer. De Forenede Stater viste ikke nogen som helst taknemmelighed, men lukkede sig inde i en politik, der gik ud på absolut isolering. Japan var blot overladt til sig selv og følte sig opmuntret til at søge alliance med mindre fredelige lande end Storbritannien. Storbritannien, der var frigjort for sin alliance med Japan, nægtede at gå ind i en alliance med Frankrig, som sidstnævnte land ønskede.

Man bevarede ikke andet af det kollektive sikkerhedssystem end dets negative ydre skal[16]. Man betragtede det som mere eller mindre uforeneligt

---

[16] Walter Lippmann skriver: „Wilson gjorde den kollektive sikkerhed ensbetydende med fornægtelse af alliancer i stedet for at identificere den med en konstruktiv udvikling af alliancerne. Denne idés indflydelse spillede en stor rolle, idet den skilte amerikanerne fra briterne og franskmændene og briterne fra franskmændene ....." (Walter Lippmann, ibid. side 47).

Vi er ikke sikre på, at Wilson's tanke har haft denne negative karakter. Men man har uden tvivl fundet, at det ville være lettere at få den kollektive sikkerhed accepteret,

med særalliancer, et synspunkt der dog kunne indvendes en del imod, thi alliancer, der var kontrolleret af Folkeforbundet, og som faldt ind under dettes rammer, kunne styrke den internationale orden uden at bringe den i fare.

Men efter at have fordømt særalliancerne i den kollektive sikkerheds navn, vogtede man sig vel for at give denne liv. Tanken om at træffe foranstaltninger til undertrykkelse af aggression blev betragtet som ilde anbragt. Man begyndte med at benægte faren for krig, og man tilføjede, at ved at tale om krig såede man mistro og lod den fare opstå, som man ville gardere sig imod. Derfor strandede også traktaten om gensidig hjælp (1923) og Genève-protokollen (1924), hvilke havde organiseret den kollektive sikkerhed, den første på det kontinentale plan, den anden på det universelle plan, først og fremmest på Storbritanniens og Dominions' modstand. For at have fred var det tilstrækkeligt at proklamere sin tilslutning til freden og bekræfte, at forsoningspolitikken var tilstrækkelig i enhver henseende, og at den var den eneste, man havde i sinde at følge. Således gav man de utilfredse, der blev mere og mere arrogante, truende og umættelige, forsikringen om, at man på ingen måde tænkte på at sætte bom for dem, og at såfremt en af dem provokeret krig uheldigvis skulle bryde ud, ville Folkeforbunds-pagten ikke forpligte nogen til at intervenere.

Med hensyn til rustningerne optrådte de fredelige magter, som om de alle først og fremmest ønskede at blive svagere, samtidig med at de favoriserede den tyske og italienske militarisme. Det var sikkert ikke deres hensigt, men sekundære bekymringer, illusioner om pacifisme så vel som deres fordomme forvirrede deres dømmekraft i så høj grad, at de fuldstændig glemte de virkelige interesser, der stod på spil.

Hitlers magtovertagelse, Tysklands mægtige genoprustning, den fornyede militære okkupation af Rhinlandet, udfordringer og trusler kunne stadig fortsætte, intet blev gjort derimod. I 1934, d. v. s. på et tidspunkt, hvor selv de mindst klarsynede måtte se faren, trådte Sovjetunionen ind i Folkeforbundet, hvad der for sidstnævnte var en gevinst af betydelig værdi. Sovjetunionen optrådte som afgjort forkæmper for den kollektive sikkerhed, men dets holdning fandt ingen genklang. Frankrig sluttede en sikkerhedspagt med Sovjetunionen, der føjedes til dets andre alliancetraktater, men det forberedte sig hverken moralsk eller materielt på at opfylde dem. De Forenede Stater begravede sig i neutralitetspolitik, Storbritannien gik, efter et svagt forsøg på at bringe sanktioner i anvendelse over for Italien, for fuld kraft ind i „appeasementpolitikken".

Til slut blev de tre store aggressive stater, som indtil da kun havde drevet et parallelt spil, officielt allierede. Over for sig fandt de hverken Folkeforbundets store alliance og heller ikke en alliance bestående af dem, der havde kæmpet sammen i den første verdenskrig, og som de havde sat sig for at plyndre eller ødelægge.

---

når man baserede den på afvisning af alliancerne. Da det var en gold ånd og ønsket om ikke at foretage sig noget, der var fremherskende, blev resultatet, at man til sidst kun huskede den negative del af det Wilsonske system, idet man forkastede den konstruktive del.

Over for en sådan situation forvirredes ånden! At de store demokratier ikke alene havde mistet forståelsen af deres mission, men at de i den grad havde mistet selvopholdelsesdriften, at de — udelukkende til fordel for deres fjender og til største skade for freden — tålmodigt havde ødelagt de forsvarssystemer og forsvarsmidler, der stod til deres rådighed, det forbløffer!

Med en sådan forvildelse for øje, må man stadig fyldes med uro til trods for, at den anden verdenskrig blev vundet ved uhyre anstrengelser, ødelæggelser og tab. Man spørger nemlig sig selv, om folkene, der havde affundet sig med ledere og regenter, der var så forblindede, med en sådan mangel på dømmekraft og evne til logisk tænkning, en sådan afmagt og en sådan svaghed, takket være det chok, som krigen har givet dem, i fremtiden vil kunne udvikle en klarsynet og fast politik.

Hvad angår dem, der bryder deres hoveder med at søge årsagen til Folkeforbundets fiasko i Pagtens mangelfuldheder, i den eller den fejl i dens grundlæggende tanker, i den eller hin fejl i dens procedurer, må det siges, at de intet har forstået at mellemkrigstidens drama, eller at de, fordi de selv har taget del i den usammenhængende, forblindede og fejge politik af i går, søger et alibi for at undgå at dømme sig selv.

DET INTERNATIONALE KONTROLORGAN FOR RUHROMRÅDET

Af WILLIAM DIEBOLD JR.

Det internationale Kontrolorgan for Ruhrområdet blev oprettet ud fra flere forskellige bevæggrunde. En af dem var ønsket om at kontrollere Tyskland — „Ruhrområdets ressourcer må ikke i fremtiden bruges til aggressive formål"; en anden var ønsket om at gøre brug af områdets ressourcer til gavn for hele Vesteuropa — „adgang til Ruhrområdets kul, koks og stål .... skal i fremtiden sikres på ligeligt grundlag for alle de lande, som samarbejder til det fælles økonomisk bedste"[1].

Dette dobbelte formål skaber nogen usikkerhed med hensyn til de metoder, som det kan tænkes, at Ruhrkontrolorganet vil benytte sig af, og den kurs, det vil følge. En anden kilde til usikkerhed, der har nogen forbindelse med den første, er de forskelle, som gør sig gældende mellem de franske, engelske og amerikanske synspunkter på organets rette stilling og funktion, forskelle, som ikke ganske blev fjernet ved de kompromis'er, der førte til overenskomsten.

Situationen kompliceres yderligere af den kendsgerning, at Ruhrorganet i sin egenskab af kontrolforanstaltning kom til verden på et tidspunkt, da der var andre organer, der kontrollerede tysk aktivitet, og som griber ind på dets arbejdsområde. Kontrolorganet er som internationalt samarbejdsorgan betragtet usædvanligt derved, at det er oprettet uden samtykke fra det land, hvis industri danner grundlaget for dets arbejde. Mens Ruhrorganet er et permanent kontrolorgan, som ude fra griber ind i den tyske økonomi, går de vestlige sejrherrers politik ud på gradvis at give Tyskland mere og mere selvstyre. I mellemtiden er et europæisk samarbejde ved at vokse frem, i hvilket man regner med, at Ruhrorganet vil kunne indpasses. Endelig har den franske regering på det tidspunkt, hvor denne artikel skrives, i maj 1950, fremsat en plan om et nyt fælles organ, som skal kontrollere de franske og tyske kul- og stålindustrier, en plan, der, hvis den træder i funktion, åbenbart i høj grad vil ændre Ruhrorganets stilling.

Ruhrorganet befinder sig således på et slags „haletudsestadium". Dets nuværende funktioner er ikke mange, og dets fremtidige betydning ligger i det

---

[1] Disse citater stammer fra fortalen til *Overenskomst om Oprettelse af et Internationalt Kontrolorgan for Ruhrområdet,* hvis tekst findes i the *Department of State Bulletin,* January 9, 1949, pag. 46—52, eller i *Germany 1947—49: The Story in Documents* (Department of State, Washington, 1950), en samling dokumenter, som indeholder mange af de tekster, der henvises til i denne artikel.

dunkle. Under disse omstændigheder vil en detailleret undersøgelse af overenskomstens regler eller spekulationer over mulige fortolkninger af dens bestemmelser ikke bidrage meget til forståelse af dette forsøg på at indføre nye retningslinier i international politik. Skønt den detaillerede fremstilling om de forhandlinger, som førte frem til dannelsen af Ruhrorganet, stadig skjuler sig i de officielle arkiver, vides dog tilstrækkeligt om de væsentligste af de meningsforskelle, der har gjort sig gældende, til at man kan sige noget om de modstridende bevæggrunde, som lå bag overenskomsten[2].

II.

Frankrig har været den drivende kraft i bestræbelserne for at få oprettet international kontrol med Ruhrområdet. Af frygt for en genoplivelse af Tysklands muligheder for nye angrebshandlinger, der har været så tragiske og skæbnesvangre for Frankrig i fortiden, har franskmændene gjort en indgående allieret kontrol til et hovedmål for deres udenrigspolitik — ganske som efter 1. verdenskrig. Da Ruhr er hovedcentrum for Tysklands økonomiske styrke, har de skiftende franske regeringer fremsat talrige forslag om oprettelse af et specielt kontrolorgan for dette område. Først krævede general de Gaulle, at Ruhrområdet og Rhinlandet skulle adskilles fra Tyskland, og at dette område under en eller anden form skulle have en særlig international stilling. Senere, mens George Bidault var udenrigsminister, ændrede den franske regering holdning og foreslog, at området vedblivende skulle være underkastet tysk territorial suverænitet, men at nøgleindustrierne: jern, stål, kul, kemisk industri og maskinindustri skulle underlægges international ejendomsret og administration.

Skønt visse kredse i U.S.A. under krigen gik ind for Ruhrområdets adskillelse fra Tyskland, var der dog overvejende modstand mod denne kurs, fordi man mente, at den ville medføre mange vanskelige økonomiske og administrative problemer, og fordi man frygtede, at et sådant skridt ville skabe et krav i riget om genforening med Ruhr, hvilket kunne styrke den tyske nationalisme. I sin betydningsfulde programtale i Stuttgart den 6. september 1946 anerkendte udenrigsminister Byrnes Frankrigs ret til økonomisk indlemmelse af Saar-området, men udtalte, at Ruhr fortsat skulle være tysk territorium, dog således af dets ressourcer blev underlagt international kontrol for at hindre, at de blev udnyttet til krigsmæssigt formål. Hans efterfølger George Marshall bekræftede i en tale i Chicago den 18. november 1947 lige før udenrigsministrenes konference i London nødvendigheden af international kontrol under en eller anden form. Englænderne, i hvis okkupationszone Ruhrområdet ligger, indtog en noget lignende holdning, men var tilbøjelige til at gå ind for socialisering som et led i kontrolordningen.

---

[2] En mere detailleret beskrivelse af disse forhandlinger findes i William Diebold Jr., „The Choice in the Ruhr", *Foreign Affairs,* October 1948, pp. 117—128, og i forskellige artikler af en række forfattere i *Contrôle de l'Allemagne* (Paris 1949), udgivet af Louis F. Aubert, samt i talrige officielle publikationer, især fra den franske og den amerikanske regering.

Ansvarlige kredse i U.S.A. og England stod delt med hensyn til karakteren af den internationale kontrol med Ruhr, der skulle oprettes. Da det var indlysende, at der ikke var nogen fare for tysk aggression, så længe besættelsen opretholdtes, var der mange, som mente, at spørgsmålet om kontrol kunne udskydes, indtil et senere tidspunkt. Efterhånden som besættelsesmagternes politik ændredes fra det formål at holde den tyske økonomi nede på et lavt aktivitetsniveau til at lægge vægt på en genoplivelse af Tysklands produktion og handel — dog med kontrol over rustningerne, var der en del af okkupationsmyndighedernes embedsmænd, der vendte sig imod oprettelsen af et internationalt kontrolorgan for Ruhr. De var af den mening, at det blot ville gøre en situation, der allerede var tilstrækkeligt vanskelig, endnu mere indviklet og hindre, at der hos tyskerne skabtes en mere positiv indstilling til forøgelse af produktiviteten, som på dette tidspunkt — før pengereformen — stadig befandt sig på et lavpunkt. På den anden side var der mange amerikanere, som mente, at den franske frygt med hensyn til Tysklands økonomiske genopblomstring kun kunne dæmpes, hvis der blev etableret permanente sikkerhedsordninger. Efterhånden som gnidningerne mellem U.S.A. og Sovjetunionen tog til i styrke, var der en del amerikanere, som fik den opfattelse, at den russiske kontrol over Østtyskland gav russerne en væsentlig fordel i forhandlingerne om det tyske spørgsmål, og at den burde opvejes ved at vestmagterne fik en særlig stilling i Ruhr.

Resultatet af disse modstridende synspunkter blev en aftale om oprettelse af Det internationale Kontrolorgan for Ruhrområdet. Det var et led i en række overenskomster, som afsluttedes mellem regeringerne i Frankrig, England, Beneluxlandene og U.S.A. i juni 1948 efter langvarige forhandlinger i London. Den vigtigste af de øvrige overenskomster angik sikkerhedsforholdsregler og udarbejdelsen af et udkast til en tysk forfatning. På dette tidspunkt var Ruhroverenskomsten endnu kun en principiel udtalelse, men i december udarbejdedes et udkast til en fuldstændig overenskomst, der blev underskrevet den 28. april 1949. Ruhrorganet holdt sine første møder i London og oprettede sit permanente sæde i Düsseldorf. Som resultat af Petersbergoverenskomsten indtog den vesttyske regering i december 1949 den plads, der var blevet holdt åben for den i kontrolorganet.

Hver af okkupationsmagterne og Tyskland havde 3 stemmer i organet, de 3 Benelux-lande hver 1. Med visse undtagelser træffes organets afgørelser med simpel majoritet på 8 stemmer[3]. Når man ser bort fra den mulighed, at overenskomsten revideres i forbindelse med en fredstraktat for Tyskland, var det åbenbart meningen, at organet skulle blive ved med at bestå for en ubegrænset periode, hvilket harmonerer godt med dets opgave, der går ud på at hindre en mulig tysk aggression, da det tidspunkt, hvor faren herfor kan blive aktuel, ligger noget ud over det, hvor okkupationen afsluttes.

Overenskomsten taler om en „kontrolperiode ..... under hvilken den

[3] Udvidelse af organets bemyndigelser til også at omfatte fordeling af produktionen af råjern og spørgsmål vedrørende organisation, budget o. lign. kræver 12 stemmer; afgørelser vedr. afrustning og mulige tyske overtrædelser af overenskomsten træffes ved majoritet blandt de 6 signatarmagters repræsentanter.

øverste magt ligger hos besættelsesmagterne". I denne periode skal Ruhrorganet snarere have at gøre med okkupationsmyndighederne end med den tyske regering. Nogen tid før afslutningen af denne periode, skal der træffes en række bestemmelser med hensyn til, hvilke beføjelser Ruhrorganet skal overtage fra besættelsesmyndighederne, og hvilke der skal tillægges andre internationale organer. De bestemmelser, som til sin tid bliver truffet på disse områder, vil i høj grad være bestemmende for, hvilken magt Ruhrorganet i virkeligheden får. Det kan tænkes, at den omstændighed, at de 6 magter undlod at træffe afgørelse om disse spørgsmål, da de udarbejdede overenskomsten, afspejler en vis uenighed med hensyn til, hvorvidt Ruhrorganet er et egnet instrument til at gennemføre den allierede politik i den nærmeste fremtid, eller om det skulle holdes i reserve som et permanent kontrolorgan, der ville få tildelt en opgave, når okkupationsmyndighedernes direkte kontrol af Tyskland var bragt til afslutning.

Hvad enten årsagen nu var den ene eller den anden, har begivenhederne udviklet sig på en sådan måde, at Ruhrorganet befinder sig i en meget usikker stilling. Det eksisterer, men hvad har det at gøre? Visse funktioner er henlagt til det; men hvilken betydning kan man regne med, at de vil få indenfor den overskuelige fremtid? Man kan opstille en lang liste over Ruhrkontrolorganets opgaver og de omstændigheder, under hvilke hver af disse kan udøves; men det vil næppe være umagen værd at foretage en sådan opremsning under den nuværende tingenes tilstand, hvor forholdene stadig skifter. Lad os i stedet nøjes med at se på de vigtigste af de funktioner, som organet har fået overdraget, for at undersøge, hvordan de tager sig ud på baggrund af den aktuelle situation.

III.

Ruhrorganet fungerer ved at udøve en lang række forskellige former for kontrol over den tyske økonomi eller i det mindste med den centrale del af denne, som ligger i området omkring Ruhrdalen, der før krigen producerede omkring $^1/_3$ af Tysklands stål og $^2/_5$ af dets kul og koks. Kontrolorganet har hverken ejendomsretten til eller den direkte ledelse af disse industrier. Franskmændene gik stærkt ind for det synspunkt, at ejendomsretten til nøgleindustrierne skulle internationaliseres, og at Ruhrorganet skulle have nøje kontrol med ledelsen og driften af fabrikker og miner. Den franske regering fremsatte forskellige detaillerede forslag til nøjere kontrol[4], som imidlertid ikke kunne accepteres af englænderne og amerikanerne. I forbindelse med ratificeringen af Ruhroverenskomsten opfordrede den franske nationalforsamling på det kraftigste regeringen til fortsat at gøre sit bedste for at opnå virkelig international ledelse af Ruhrindustrierne; men der er ingen tvivl om, at den engelske og den amerikanske regering nu snarere er endnu stærkere modstandere end før af et sådant skridt, efter at der i den seneste tid er blevet udfoldet så store an-

[4] Se f. eks. den franske regerings memorandum af 1. februar 1947 i *Documents Français Relatifs a l'Allemagne* (Imprimerie Nationale, Paris 1947) pag. 57—64.

strengelser for at bringe Tyskland ind i et vesteuropæisk samarbejde på næsten lige fod med de andre nationer.

Med hensyn til ejendomsforholdene blev det franske synspunkt også forkastet. Overenskomsten fastslår to principper for ejendomsretten til Ruhrområdets kul-, koks- og stålindustrier:

„(i) ..... det skal ikke tillades, at der udvikles eller genoprettes nogen form for ejerforhold ..... eller handels- og markedsoverenskomster ..... som vil betyde overdreven koncentration af økonomisk magt;

(ii) ..... personer, om hvem det er blevet fastslået eller bliver fastslået, at de har været medvirkende til at fremme det nationalsocialistiske partis aggressive politik (må ikke) ..... være ejere af eller beklæde stillinger, som muliggør kontrol med (disse industrier) ....." (artikel 18, (a)).

Naturligvis er der plads for megen diskussion om, hvad der ligger i denne formulering. Hvor meget skal der til, for at koncentration er „overdreven"? Falder en person ind under forbudet i andet afsnit, blot fordi han har modtaget „alvorlig påtale" ved en afnazificeringsdomstol? For vort formål er det afgørende imidlertid, at bemyndigelsen til at træffe disse afgørelser ikke nødvendigvis vil blive tillagt Ruhrorganet. Overenskomsten bestemmer blot, at de nødvendige beføjelser ved slutningen af kontrolperioden skal gives „til (Ruhr-) Organet eller til det militære sikkerhedsråd eller dets efterfølger eller til et andet organ, der oprettes ved international overenskomst, og som får overdraget den opgave at sikre opnåelsen af disse mål med hensyn til de nævnte og andre industrier i Tyskland".

I hvert fald indtil nu er det, der er sket på dette område, foregået uden Ruhrkontrolorganets medvirken. Den 10. november 1948, kort før Ruhroverenskomsten blev udarbejdet i detailler, udstedte de amerikanske og engelske militærregeringer lov nr. 75 om „Reorganisering af de tyske jern-, kul- og stålindustrier". I henhold til denne lov indsattes tyske tilsynsførende, der under militærregeringens overopsyn skulle kontrollere industriforetagender på disse områder, og som skulle udarbejde planer for opdelingen af de store økonomiske magtkoncentrationer. Imidlertid skulle »spørgsmålet om de endelige ejendomsforhold inden for kul-, jern- og stålindustrien ..... overlades til en repræsentativ, frit valgt tysk regerings afgørelse". Denne udtalelse i fortalen til loven fremkaldte skarpe franske protester, navnlig fordi den syntes at udelukke internationalisering. I en vigtig erklæring den 24. november 1948 indbød udenrigsminister Marshall Frankrig til at lade sig repræsentere i de råd, som skulle kontrollere stål- og kulindustrierne, og sagde, at den endelige afgørelse om sikkerhedskontrollen for Ruhrområdet „måtte afvente bestemmelserne i fredstraktaten, der vil blive afgørende i spørgsmålet". Franskmændene indtrådte i rådene, Bonn-regeringen blev oprettet, og militærregeringen afløstes af højkommissionen, der i henhold til okkupationsstatutten bevarer myndigheden med hensyn til disse spørgsmål. I maj 1950 blev hovedtrækkene af lov nr. 75 bekræftet i en lov, som udstedtes af højkommissionen, hvorved de fik tilslutning fra fransk side. Men den praktiske anvendelse af disse principper ligger stadig uden for Ruhrkontrolorganet.

Politisk set er det højst usandsynligt, at okkupationsmagterne nu vil ændre afgørelsen om, at den endelige bestemmelse med hensyn til ejendomsforholdene

skal ligge hos tyskerne. Hvad tyskerne vil gøre, er et interessant spørgsmål. Kort efter krigens afslutning syntes der at være vidtgående enighed om ønskeligheden af at socialisere sværindustrierne. Senere er den fremherskende mening inden for det katolske folkeparti drejet mere i retning mod højre, selv om det stadig er muligt, at forbundskansler Adenauer for at forsone partiets venstre fløj — navnlig gruppen omkring Nord-Rhin-Westphalens ministerpræsident Karl Arnold og hans tilhængere fra de tidligere katolske fagforeninger — vil gå med til nationalisering af nogle sektorer såsom kulindustrien, eller til oprettelse af en eller anden slags offentlige eller blandede offentlige og private organer underordnet forbundsregeringen, der skulle drive disse industrier på socialiseret, men ikke nationaliseret grundlag[5]. Socialdemokraterne er fortsat tilhængere af et socialiseringsprogram under forbundsdagens kontrol og har udtalt, at dette er vigtigere for partiet, end internationalisering af hele den europæiske stål- og kulindustri. Fra besættelsesmagternes synspunkt kan der argumenteres med, at ejendomsret og kontrol, som korporationernes historie i USA og andetsteds har vist, ikke er identiske. Så længe der udøves en effektiv kontrol, er spørgsmålet om ejendomsretten underordnet undtagen måske, når man lægger vægt på dets betydning for den fremtidige politiske og sociale situation i Tyskland. Imidlertid vil mange franskmænd sandsynligvis stadig mene, at nationalisering betyder „overdreven koncentration af økonomisk magt" (i overenskomstens forstand) med de deraf følgende alvorlige konsekvenser for sikkerheden.

Hvis det franske forslag om fælles kontrol med de franske og tyske stål- og kulindustrier føres ud i livet, vil det i bund og grund ændre karakteren af de problemer, som rejser sig i forbindelse med disse tvivlsspørgsmål med hensyn til ejendomsretten til og ledelsen af Ruhrområdets miner og fabrikker. Det ville være letsindigt at prøve på at forudsige nøjagtigt, hvilken slags ledelse, der muligvis bliver oprettet for Ruhr-Loraineområdet; men man må gå ud fra, at franskmændene kun vil acceptere en ordning, der forekommer dem mere tilfredsstillende end den nuværende. En amerikansk journalist har da også antydet, at Frankrigs vigtigste bevæggrund til det nye forslag var „den tro, at det internationale kontrolorgan for Ruhr er ved at afgå ved døden eller allerede er dødt, og at tysk industri må indpasses på en betryggende måde i en bredere og mere levedygtig organisation"[6].

Når Ruhrorganet ikke ejer eller driver minerne og sværindustrien i Ruhrområdet og måske og måske ikke får tillagt begrænset bemyndigelse til at regulere ejendomforholdene, hvilken art af økonomisk kontrol udøver det da? Det har ingen bemyndigelse til at sætte grænser for den tyske produktion; det sker ved overenskomst imellem besættelsesmagternes regeringer. De midler, ved hjælp af hvilke Ruhrorganet udøver økonomisk kontrol, består i allokering

---

[5] Et eksempel på et forslag af denne art findes i en artikel af Alfred Weber „Ruhrfrage und Friedenssicherung", *Die Wandlung*, dec. 1947, pag. 782—92.

[6] Drew Middleton, *New York Times*, maj 14, 1950. Man må imidlertid lægge mærke til, at det franske forslag siger „..... det fælles overorgan må tage hensyn til de bemyndigelser, som er tillagt Det internationale Ruhrkontrolorgan .....", *New York Times*, Maj 11, 1950.

(tildeling) af en del af produktionen til eksportformål og i begrænsning af de handelsmetoder, som tyskerne kan benytte sig af[7].

Organet skal „foretage en fordeling af kul, koks og stål fra Ruhrområdet mellem tysk forbrug og eksport" (og i særlige tilfælde også af råjern). Dette er de eneste industrier, som organet har med at gøre. Allokeringen sker ved at organet forlanger, at Tyskland stiller visse minimale kvanta af disse produkter til rådighed for eksport. Overenskomsten siger ikke noget om, hvad der vil ske, hvis de varer, der frigøres til eksport, ikke kan sælges. Organet har ingen beføjelser til at fordele kul- og ståleksporten imellem de udenlandske kunder, og med mindre man ved fortolkning kan lægge mere ind i andre bestemmelser i overenskomsten, end de tilsyneladende siger, har organet heller ingen adgang til at begrænse den tyske eksport. Derved fjerner man en af de alvorligste indvendinger, som oprindelig blev rettet imod et Ruhrkontrolorgan, nemlig at det ville beskære tysk eksport til gunst for konkurrenter i de sejrende lande.

I øjeblikket fordeles den tyske kul- og stålproduktion til eksport af komiteer, der er ansvarlige over for højkommissionen, og som arbejder inden for det system af internationale allokeringer, som administreres af den Økonomiske Kommission for Europa (E.C.E.). Hvis Ruhrorganet overtog disse komiteers arbejde, måtte dets fordelinger i henhold til overenskomsten ske i overensstemmelse med aftaler imellem okkupationsmagterne. Beføjelserne til at fortage allokering for eksport er åbenbart særlig vigtige i knaphedsperioder; det er i sådanne tider, at adgang til produkterne bliver af betydning. Stål og kul er imidlertid ved at blive rigeligere i Vesteuropa. En rapport fra E.C.E. har givet udtryk for, at der, hvis de nuværende investeringsplaner føres ud i livet, kan opstå alvorlig overskudskapacitet inden for Europas stålindustri. Dette betyder dog ikke nødvendigvis, at Ruhrorganets allokeringsbeføjelser vil blive ganske overflødige. Det kan stadig være af betydning, at visse særlige typer af kul, koks og stål kan stilles til rådighed for eksport, og allokeringerne kan også tænkes at få indflydelse på markedsforholdene.

Allokeringsbeføjelserne kan muligvis også bruges til at reducere Tysklands styrke ved handelsforhandlinger. Hvis tyskerne på grund af kontrolorganets krav er tvunget til at eksportere en vis mængde kul og stål, vil de i ringere grad være i stand til at stille betingelser over for mulige købere og kan f. eks. forhindres i at knytte politiske betingelser til deres leverancer. Hvor vigtig allokeringernes indflydelse på dette område bliver, afhænger for en stor del af, om det er vanskeligere for producenterne af kul og stål at finde markeder, end for forbrugerne at få fat i forsyninger. Der siges ikke i overenskomsten noget om, hvad der vil ske, hvis tyskerne og deres kunder ikke kan blive enige om en pris for kul og stål, som er allokeret for eksport. Kontrolorganets indflydelse på de enkelte forhandlinger vil delvis afhænge af, om allokeringsbeføjelserne benyttes til at påvirke eksporten af hver enkelt type af de pågældende produkter og fordelingen mellem de enkelte markeder.

---

[7] Organet har også visse beføjelser til beskyttelse af udenlandske interesser i Ruhrindustrien. (Artikel 16).

Endnu større betydning har det, i hvilket omfang kontrolorganet vil gribe ind i de tyske handelsmetoder, der er det andet større område for dets økonomiske aktivitet. „Kontrolorganet skal have adgang til at undersøge transport- og prisforhold, handelsmetoder, kvoter, toldsatser og andre regeringsforanstaltninger eller handelsmæssige arrangementer, der indføres eller tillades af de tyske autoriteter, og som angår Ruhrområdets kul, koks og stål" (Artikel 15). Kontrolorganet skal bestemme, om disse handelsmetoder, foranstaltninger eller arrangementer er kunstige eller diskriminerende eller er af en sådan natur, at de:

(i) vanskeliggør andre landes adgang til Ruhrområdets kul, koks og stål,
(ii) bringer bevægelserne af Ruhrområdets kul, koks og stål i den internationale handel ind i unaturlige baner, eller
(iii) på anden måde vanskeliggør gennemførelsen af nærværende overenskomsts hensigter ....".

Hvis organet kommer til den opfattelse, at tyske handelsmetoder eller -arrangementer indebærer overtrædelser på noget af disse punkter, skal det træffe beslutning om, hvordan de kan modificeres eller bringes til ophør[8].

Der er her tale om vidtrækkende beføjelser. Hvis de bruges, kan de vise sig at være Ruhrkontrolorganets stærkeste våben. Der findes naturligvis ingen måde, hvorpå man kan bedømme, hvorledes disse bestemmelser vil blive fortolket, eller hvor langt organet vil gå ved benyttelsen af sine beføjelser. Noget tvetydige bliver reglerne som følge af en bestemmelse om, at organet, når det gør brug af dem, „skal tage skyldigt hensyn til ..... de tyske myndigheders legitime beskyttelse af Tysklands handelsmæssige og finansielle stilling i den internationale handel".

Der synes ikke i selve aftalens ordlyd at være noget til hinder for, at organet uden videre kan begynde at udøve sin myndighed i henhold til disse bestemmelser. Besættelsesmyndighederne er i henhold til overenskomsten forpligtet til at udføre organets bestemmelser i disse henseender. I praksis beror det naturligvis simpelthen på de franske, engelske og amerikanske regeringers administrative afgørelse, om de ønsker at handle ved hjælp af Ruhrorganet eller ved hjælp af højkommissærerne, der må formodes at kunne træffe de samme foranstaltninger i henhold til okkupationsstatutten. Det nye franske stålforslag, der forudser regulering af stål og kulhandel inden for begge de to lande og almindelig ensartethed med hensyn til handelsmetoder, priser o.s.v. vil naturligvis sætte disse bestemmelser i et nyt lys.

---

[8] Hvis den tyske regering undlader at udføre disse eller andre af kontrolorganets bestemmelser, kan den erklæres for skyldig i misligholdelse af sine forpligtelser af en majoritet af repræsentanterne for U.S.A., England, Frankrig og Benelux-landene, som skal give indstilling til deres regeringer, om hvilke foranstaltninger det vil være hensigtsmæssigt at træffe. Hvad disse regeringer vil være villige eller i stand til at foretage sig ved overtrædelse af overenskomsten, er naturligvis et af de centrale spørgsmål, om hvilke det imidlertid er umuligt at vide noget, før der foreligger et konkret tilfælde.

IV.

Skønt Ruhrkontrolorganet oprindelig blev oprettet som et middel til at opnå sikkerhed imod mulig fremtidig aggression fra tysk side, er det ikke det vigtigste middel til kontrol med afrustningen. Denne funktion er tillagt det militære sikkerhedsråd (ikke at forveksle med F.N.s sikkerhedsråd), der administrerer en inter-allieret overenskomst, som forbyder tysk produktion af våben og visse andre ting af strategisk betydning, oprettelse af bevæbnede formationer m. v. Naturligvis arbejder dette råd, der har vidtgående myndighed til at foretage undersøgelser, ikke blot i Ruhr, men i hele Vesttyskland. Hvis sikkerhedsrådet af en eller anden grund skulle blive opløst, og dets beføjelser med hensyn til afrustningen ikke blev placeret andetsteds, ville de tilfalde Ruhrkontrolorganet, „til udøvelse gennem repræsentanterne for de magter, som har underskrevet overenskomsten herom". Ser man bort fra dette usandsynlige tilfælde, er den rolle, som Ruhrorganet spiller med hensyn til den direkte afrustning temmelig begrænset, og den er desuden underordnet en mere almindelig kontrol; f. eks. kan der tillægges organet „magt til at kontrollere forsyningen med kul, koks og stål fra Ruhrområdet til enhver industri, som måtte blive forbudt eller begrænset af sikkerhedshensyn .....". Dets beføjelser til at foretage undersøgelser vil også kunne være til hjælp på dette område.

Måske vil det, når der er gået tilstrækkelig lang tid til at sætte den allierede politik i Tyskland i et bedre historisk perspektiv, vise sig, at Ruhrorganet i mange henseender ligesom loftet over stålproduktionen, var et levn fra en periode, hvor de allierede havde helt andre synspunkter angående Tyskland, end de nu har. Ved krigens afslutning lagde man stor vægt på nødvendigheden af at kontrollere Tyskland ved hjælp af begrænsninger af dets økonomiske aktivitet såvel som af dets rustninger. I løbet af perioden fra 1945 til i dag er denne anskuelse i vid udstrækning blevet skudt i baggrunden som vejledende for den officielle politik, omend det må indrømmes, at dette i mindre grad gælder i Frankrig end i England og USA, og at tanken stadig har mange tilhængere i forskellige lande. Dels på grund af de tyngende besættelsesomkostninger, dels på grund af den hemsko, som den hidtidige politik var for den vesteuropæiske genopbygning, og — navnlig i de sidste 2 år — på grund af den kolde krig er det synspunkt vokset frem, at en begrænsning af den økonomiske aktivitet i Tyskland for størsteparten er uønskelig, undtagen for så vidt den er et led i kontrollen med den særlige våbenproduktion eller hænger sammen med forbud mod visse frembringelser, som f. eks. flyvemaskiner, hvis betydning i krigstilfælde er så stor, at den retfærdiggør, at man i fredstid påtager sig en vis moderat byrde. Hvis denne bevægelse i den almindelige opinion fortsætter i samme retning, vil følgen være, at der i de sejrende lande bliver mindre tilbøjelighed til at regne med Ruhrkontrolorganet som et middel til at beskære tysk økonomisk frihed. Dets vigtigste funktion vil da blive den at være et våben ved forhandlinger med Tyskland eller muligvis et organ for det økonomiske samarbejde i Europa.

V.

En stor del af argumentationen for international kontrol med Ruhr hvilede på det synspunkt, at denne foranstaltning ville yde et stort bidrag til det økonomiske samarbejde i Europa. Dette var en tiltalende tanke, men der var to fundamentale vanskeligheder forbundet med dette synspunkt: (1) så længe den internationale kontrol kun vedrørte Ruhrområdet og ikke de øvrige stål og kulområder i Vesteuropa, kunne denne form for samarbejde ikke udrette ret meget mere end at sikre en rimelig fordeling af områdets produktion imellem tysk forbrug og eksport og af eksporten imellem de fremmede lande, som ønskede at købe disse produkter; (2) medmindre tyskerne, for hvem Ruhrorganet blev præsenteret som et *fait accompli,* nogenlunde villigt gik ind på ordningen, ville organets muligheder for at udvide produktionen (i modsætning til at begrænse den) være meget små, og der kunne også opstå andre vanskeligheder som følge af den kendsgerning, at samarbejdet var temmelig ensidigt.

Overenskomstens tekst understreger meget tydeligt det første punkt. Henvisningerne til samarbejde er kun konkrete, når det drejer sig om fremgangsmåden ved allokeringer. Som allerede påpeget afhænger betydningen af disse ordninger i høj grad af, om kul og stål er relativt knappe eller relativt rigelige i Europa. Organet har instruktioner om at sørge for, at dets allokeringer stemmer overens med O.E.E.C.s program og bestemmelser. Hertil kommer, at allokeringerne skal „sikre tilstrækkelig adgang til forsyninger med disse produkter for de lande, som samarbejder for det fælles økonomiske bedste, idet der dog skal tages hensyn til Tysklands grundlæggende behov". Denne sidste bestemmelse kan måske få betydning, fordi den fremhæver, at medlemmerne af Ruhrorganet må se deres ansvar i en videre sammenhæng, end den deres nationale interesser angiver. Omvendt understreger henvisningen til »lande, der samarbejder for det fælles økonomiske bedste" Ruhrorganets forhold til *vest*europæisk samarbejde og dets mulige anvendelse som en brik ved forhandlinger med Rusland og dets vasalstater.

Den anden vanskelighed har indtil dato ikke vist sig på nogen alvorlig måde. Det lave produktionsniveau i Ruhr op til juni 1948, stigningen efter pengereformen og faldet i tempoet i løbet af 1949 skyldtes forhold, som ikke havde noget med Ruhrorganet at gøre. Skønt der har været en hel del indrepolitisk diskussion om Ruhroverenskomsten i Tyskland, og til trods for at der er blevet fremsat en række forslag om modificering af reglerne, har man dog det indtryk, at organet endnu ikke for minearbejderne og fabriksarbejderne i Ruhr er blevet en realitet, der spiller en rolle i deres daglige liv. Følgelig er det ikke kommet til nogen virkelig prøve på, om den begrænsede „udenlandske kontrol" vil møde alvorlig modstand. Andre spørgsmål med hensyn til den indre politik, forholdet til fremmede lande og sikring af livets opretholdelse har været langt vigtigere både for manden på gaden og for de politiske ledere i Vesttyskland.

Da Ruhroverenskomsten blev offentliggjort, blev den mødt med kraftige fordømmelser fra mange sider i Tyskland. Imidlertid er der ikke så få tyskere og tyske organisationer af en vis betydning, repræsenterende en lang række

forskellige politiske synspunkter, som udtalte, at de ville være villige til at acceptere den nye ordning, forudsat at den var det første skridt hen imod international kontrol også af andre centre for sværindustrien i Europa. Dette lød rimeligt, men måtte samtidig vække en lille smule mistanke. Lige meget hvor alvorligt disse udtalelser var ment i Tyskland, virkede det, som om den praktiske politiske mening var: „I vor nuværende svage stilling vil vi ikke alvorligt modsætte os Ruhraftalen, eftersom de samme beføjelser under alle omstændigheder for øjeblikket vil blive udøvet af okkupationsmyndighederne. Men vi vil heller ikke acceptere den uden betingelser. Vi vil hellere gøre en gestus, der ikke forpligter os til noget som helst, medmindre det næsten umulige skulle ske, at franskmændene, belgierne og andre, der er sejrherrer og ikke besejrede, tilbyder at opgive en del af deres suverænitet over deres største industrier." Da Bonn-regeringen som følge af forhandlingerne i Petersberg anmodede om adgang til Ruhrorganet, blev der imidlertid ikke fastsat nogen betingelser for dens anerkendelse af overenskomstens forpligtelser.

Tyskerne var ikke alene om at argumentere for ønskeligheden af international kontrol med hele Vesteuropas sværindustri. Barbara Ward og André Philip har begge taget til orde for en sådan kontrol som et første skridt henimod skabelse af en forenet vesteuropæisk økonomi[9].

Tanken har også fundet tilslutning i internationale socialistiske kredse. Skønt der ikke foreligger nogen officiel bekræftelse herpå, har man også tillagt U.S.A.s delegation ved den seksmagtkonference, som udarbejdede Ruhroverenskomsten, et lignende synspunkt, og højkommisær McCloy fremsatte i oktober 1949 en udtalelse, der foreslog den samme kurs[10].

Imidlertid var mulighederne for, at sådanne drastiske skridt virkelig skulle blive taget, tilsyneladende meget fjerne. Men pludselig fremsatte den franske regering i maj 1950 sit overraskende forslag om, at lægge de tyske og franske kul- og stålindustrier under en fælles myndighed, der også skulle være åben for deltagelse af andre europæiske regeringer.

Hvilken fremtid Ruhrorganet får som redskab for det internationale samarbejde, vil afhænge af, hvad der sker med det franske forslag. Hvis det gennemføres, kan Ruhrorganet måske komme til at danne grundlag for en organisation, som har meget større magt og mange flere funktioner, end organet har i øjeblikket. Omvendt kan det også tænkes, at Ruhrorganet bliver afløst af et nyt organ og får tildelt i det højeste en vis — sandsynligvis temmelig underordnet — rolle i systemet af sikkerhedsforanstaltninger med Tyskland. Hvis der ikke kommer noget som helst ud af den franske plan, vil de spørgsmål, som er rejst i denne artikel, om den brug der kan gøres af Ruhrorganet, igen blive aktuelle — men under fuldstændig ændrede politiske forudsætninger.

---

[9] Se Barbara Ward, „The West at Bay" (New York, 1948) og Andrè Philip „L'Unification Economique de l'Europe, *Cahiers du Monde Nouveau,* March 1949, pp. 32—37.

[10] Times (London) 18. oktober 1949, se også Stephen Raushenbush, „The Ruhr: A Better American Policy", Public Affairs Institute, Occasional Paper Series, no. 2, 1949 (Washington).

VI.

Hvis denne artikel havde været længere, ville det have været muligt at se på Ruhrorganet fra et andet synspunkt. Hvordan skal man se på dets betydning under hensyn til Vesttysklands skiftende stilling, og dette lands voksende politiske magt? I hvilken udstrækning kan England, Frankrig og U.S.A. gøre brug af Ruhrorganet som en faktor ved skabelsen af den blanding af frihed og kontrol, der sandsynligvis vil kendetegne Tysklands nye stilling i Vesteuropa? Vil Ruhroverenskomsten frembyde en effektiv begrænsning af Tysklands forhandlingsstilling og reducere risikoen for at tyskerne vender sig mod Øst i stedet for mod Vest? En nærmere undersøgelse af disse spørgsmål kunne måske kaste lys over en række forskellige forhold, men jeg tror ikke, at man herigennem ville kunne nå til nogen endelig dom med hensyn til Ruhrorganets sandsynlige fremtid.

Denne oversigt over Det internationale Ruhrkontrolorgans nuværende stilling har givet os flere ubesvarede spørgsmål end klare påvisninger af, hvordan det vil gå i fremtiden. Dette skyldes dels Ruhraftalens tvetydige karakter og de modstridende synspunkter med hensyn til dens opgave, dels den kendsgerning, at Ruhrorganet er kommet til verden på et tidspunkt, da nogle af dets vigtigste funktioner enten ikke havde nogen øjeblikkelig betydning eller allerede var overtaget af besættelsesmagterne i Tyskland. Først og fremmest skyldes usikkerheden dog, de ændringer, der foregår i Vesteuropas politiske og i mindre udstrækning også økonomiske struktur, og for hvilke det nye franske tilbud er det mest dramatiske udtryk.

Om Ruhrorganet i løbet af denne proces vil finde ny livskraft eller måske oven i købet en ny *raison d'être* eller om det vil få mindre potentiel betydning og blive skudt til side af begivenhedernes flodbølge er for øjeblikket større spørgsmål end dem, der rejses ved en detailleret gennemgang af, hvad dets magt er eller ikke er på papiret.

17. maj 1950.

UDVIKLINGSLINIER I 1940'ERNES NORDISKE SAMARBEJDE

Af KRISTIAN MØLLER

Baggrunden.

Fælles skæbne styrker som oftest fællesfølelsen. Hvis man ud fra denne tesis turde slutte modsætningsvis, skulle nordisk samfølelse have haft forringede vækstbetingelser under krigen. De 5 nordiske lande fik en højst forskellig skæbne: Finland som direkte deltager i krigen, først alene, ombølget af sympati — derefter på tysk side; Sverige som tilhænger af den elastiske neutralitet; Danmark og Norge som tysk besatte lande under forskelligt okkupationstryk, og endelig Island som Vestmagternes hangarskib.

Denne forskellighed i erfaringerne under krigen har utvivlsomt på flere måder været en hindring for en normal fortsættelse af det samarbejde, der var i gang før krigen. På den anden side er problemstillingen blevet ændret, og i mange henseender kan behovet for et samarbejde derfor siges at være betydelig forøget. Også efterkrigstidens internationale politik har dog skabt visse delingslinier, der volder vanskeligheder for det nordiske samarbejde, navnlig når det søger at manifestere sig i en ensartet optræden udadtil. I De forenede Nationer deltager Danmark, Island, Norge og Sverige, men ikke Finland. I Den internationale bank og lånefond mangler både Finland og Sverige. Sverige, men ikke Finland, er sammen med de øvrige nordiske lande underskrivere af GATT og ITO aftalerne. Endelig er de nordiske lande med undtagelse af Finland deltagere i Marshall-hjælpen.

Alt dette har gjort, at de nordiske spørgsmål i høj grad må betragtes ud fra nye synsvinkler. Nye problemer har rejst sig, ændrede opgaver venter deres løsning. I det følgende skal gives en oversigt over de vigtigste begivenheder indenfor det nordiske samarbejde, idet emnerne deles op i det nordiske arbejdsmarked, det nordiske kapitalmarked, den nordiske handelspolitik og nordisk kulturelt samarbejde.

Det nordiske arbejdsmarked.

Tanken om et fælles nordisk arbejdsmarked bygger dels på de rent menneskelige værdier, der er forbundet med arbejdskraftens bevægelsesfrihed, dels på de samfundsøkonomiske fordele, at arbejdskraften indenfor et større område kan fordeles på en sådan måde, at effektiviteten bliver størst mulig. Naturligvis vil der altid være en mængde hindringer, der stiller sig i vejen

for arbejdskraftens vandringer: familie, slægt, sprog, hjemstavnsfølelse etc. På samme måde vil de enkelte menneskers personlige udrustning og uddannelse stille dem uens i konkurrencen på arbejdsmarkedet, men bortset fra alt dette tilsigter man at gøre arbejdskraften så bevægelig som muligt. En vigtig betingelse herfor er, at der i det fremmede land ydes de pågældende samme økonomiske og retlige goder, som alt andet lige bliver landets egne børn til del. I denne forbindelse spiller de sociale goder en overordentlig stor rolle, men også muligheden for at udnytte eksaminer og anden uddannelse er afgørende for arbejdskraftens mobilitet.

En af de første landvindinger på dette område var vedtagelsen af den nordiske fattighjælpskonvention i 1928, hvor Danmark, Finland, Norge og Sverige vedtog, at hvis en person hjemmehørende i et af de nævnte lande er på besøg i et af de andre lande, er det pågældende land forpligtet til at yde ham fattighjælp på samme måde og efter samme regler som landets egne borgere.

Også med hensyn til arbejdsløshedsunderstøttelse var der allerede længe før krigen aftaler mellem forskellige fagforeninger i Danmark og Sverige om gensidig hjælp. Som eksempel kan nævnes en overenskomst mellem Dansk Skræderforbund og Svenska Beklännings Arbetare Förbundet, der gik ud på, at et medlem af arbejdsløshedskassen i den ene forening havde ret til at indtræde i den tilsvarende arbejdsløshedskasse i det andet land uden nogen ekstra afgift.

I 1936 blev arbejdet imidlertid taget mere rationelt op, idet de nordiske lande nedsatte en kommission til at undersøge mulighederne for en udvidet nordisk arbejdsudveksling. Man lagde i første omgang særlig vægt på, at de pågældende kunne få en supplerende uddannelse indenfor deres fagområde i de andre lande. I slutningen af 1938 blev der nedsat et nævn for hvert af de nordiske lande, til at arbejde videre med den praktiske udformning, og i august 1939 offentliggjordes i samtlige nordiske lande et projekt, som indeholdt de almindelige retningslinier, hvorefter arbejdsudvekslingen skulle foregå. De pågældende skulle have arbejds- og opholdstilladelse i et nærmere angivet tidsrum, og planerne omfattede ikke alene arbejdere, men også kontor- og butikspersonale, landbrugere, driftsledere o. s. v., der ønskede at dygtiggøre sig indenfor deres specielle fagområde. Så kom krigen, og planerne skrinlagdes, og med krigen fulgte en ejendommelig folkevandring indenfor det nordiske område. En opgørelse i februar 1945 viste, at ikke mindre end 36.000 nordmænd var flygtet til Sverige og hertil kom 15.000 danskere og 6.000 finner. Sverige gav som helhed disse flygtninge ret til at tage arbejde ved hvadsomhelst uden at stille betingelser for arbejdstilladelsen.

Endnu før krigen var afsluttet, nærmere angivet januar 1944, indleverede de svenske rigsdagsmænd Edberg og Sven Andersson en motion til den svenske rigsdag med henstilling til regeringen om, så snart det var muligt, at søge kontakt med de øvrige nordiske landes regeringer angående skabelsen af et fælles nordisk arbejdsmarked. Såvel første som andet kammer tiltrådte henstillingen, og ved et møde mellem de nordiske socialministre i København i september 1945 blev grundstenen lagt til en ny udbygning af det socialpolitiske samarbejde. Der nedsattes to udvalg, et vedrørende arbejdsmarkedet i de

enkelte lande, og et andet, hvis opgave det var at virke for gennemførelsen af øget gensidighed indenfor den sociale lovgivning.

Det første udvalgs arbejde resulterede i et konventionsudkast, i hvis artikel 5 det hed: „I de kontraherede lande kræves ikke arbejdstilladelse, for så vidt angår disse landes borgere". Konventionen blev dog kun tiltrådt af Danmark og Sverige (dec. 1946), idet man fra norsk og finsk side, selv om man principielt var indforstået, var ængstelig for de konsekvenser, konventionen kunne medføre. Begge de sidstnævnte lande havde stærk mangel på arbejdskraft, og den højere levestandard i Sverige og Danmark kunne befrygtes at trække arbejdere til disse lande i større omfang, end det var ønskeligt.

Til belysning af det norske arbejderproblem er nedenfor vist, hvormange nordmænd der i årene 1946—48 arbejdede i Sverige og Danmark, og hvormange svenskere og danskere der til gengæld var beskæftiget i Norge. Selv om ligevægten i løbet af de tre år er blevet væsentlig forbedret, gælder det dog hovedsagelig forholdet til Danmark, hvorimod uligheden består i forholdet til Sverige.

	Norske arbejdere i			*Beskæftiget i Norge*		
	Sverige	Danmark	Ialt	Svenske arbejdere	Danske arbejdere	Ialt
1946	8.889	4.300	13.189	287	918	1.205
1947	9.582	4.713	14.295	434	2.180	2.614
1948	12.798	3.486	16.284	598	3.594	4.192

Den nordiske konvention, der endelig blev vedtaget i 1946, er som nævnt kun tiltrådt af Danmark og Sverige. Hovedpunktet i konventionen er at der ikke stilles krav om arbejdstilladelse for danskere i Sverige og for svenskere i Danmark. Der lægges dog vægt på, at de danske og svenske centralanvisningskontorer medvirker ved formidlingen af arbejdskraften. Ved at benytte sig af disse organer får man de fornødne forhåndsoplysninger om efterspørgsel og udbud på det pågældende område. Herved skulle man undgå komplikationer af den art, at en person rejser ud uden at have sikret sig, at der virkelig er efterspørgsel efter arbejdskraft i den pågældende branche. Konventionen indeholder dog et par vigtige forbehold; arbejdsanvisningen anviser således ikke arbejde i et fag, hvor det pågældende land har ledig arbejdskraft; ligeledes må kontoret ikke medvirke, såfremt hjemlandet har et udækket behov for arbejdskraft af den pågældende art.

Overførselsmuligheder mellem arbejdsløshedskasserne er nu generelt gennemført for Danmarks og Sveriges vedkommende og antagelig vil Norge snart slutte sig hertil.

Et overordentlig vigtigt område blev dækket, da man ved det nordiske socialministermøde i Oslo i august 1949 vedtog at yde aldersrente til statsborgere fra andre nordiske lande på visse nærmere angivne betingelser. Dette var ikke noget ringe problem; eksempelvis skal således nævnes, at der i Sverige i juli 1949 var beskæftiget 90.000 udlændinge, heraf 20.000 danskere, 14.000 nordmænd og 14.000 finner. Konventionen herom trådte i kraft 1. dec. 1949,

og fra denne dato vil en nordbo, uanset i hvilket af de fem nordiske lande han befinder sig, kunne opnå aldersrente på lige fod med det pågældende nordiske lands egne statsborgere, uanset om han fortsat er statsborger i sit fødeland, når blot han har opholdt sig 5 år i det pågældende land. Yderligere er det meningen, at det land, der har disse udgifter, selv skal afholde dem uden refusion fra de andre lande.

De nordiske sygekasser har lige siden 1910 haft et samarbejde bl. a. i et stående arbejdsudvalg. En del sygekasser, navnlig danske og svenske, har i tidens løb indgået visse gensidighedsaftaler, men først i 1946 blev samarbejdet rationaliseret, idet der blev vedtaget en overflytningsoverenskomst mellem Danmark, Norge og Sverige, der betyder, at et medlem, der flytter fra et af de nordiske lande og tager fast ophold i et andet land, ikke på noget tidspunkt kommer til at savne hjælp i tilfælde af sygdom, dog således at hjælpens art og omfang afhænger af lovgivningen i det land, hvori han tager ophold.

Endelig kan nævnes, at en kommission af eksperter i Danmark, Norge og Sverige har udarbejdet forslag til nye indfødsretlove i de tre lande. Det fastslås her udtrykkeligt, at statsborgere i Danmark, Norge og Sverige kan opnå statsborgerret i et af de to andre lande meget hurtigere end borgere fra ikke-nordiske lande, og at en nordisk statsborger, der har boet 10 år i et andet nordisk land og er mellem 21 og 60 år, automatisk vil få statsborgerret i dette land ved begæring herom. I Danmark afgives denne begæring til overøvrigheden, i København til magistraten. Omvendt kan en nordisk statsborger, der opgiver sin indfødsret for at blive statsborger i et andet nordisk land meget let generhverve sin oprindelige indfødsret, hvis han atter tager fast ophold i sit fødeland. Blot han afgiver erklæring om, at han ønsker at blive statsborger i sit fødeland, bliver han det, hvorved det erhvervede statsborgerskab i broderlandet automatisk ophører. For Danmarks vedkommende ophøjedes forslaget til lov 27. maj 1950.

Det nordiske kapitalmarked.

Før krigen var impulserne til en kapitaludveksling mellem de nordiske lande ikke særlig kraftig. Ganske vist var der forskelligheder mellem renteniveauerne; således lå kapitalrenten en del lavere i Sverige end i de øvrige lande, men handelspolitiske og valutamæssige vanskeligheder måtte ganske naturligt fremkalde betænkeligheder ved optagelse af lån på det svenske kapitalmarked. Iøvrigt befandt de nordiske lande sig — bortset fra Island — i en periode, hvor de til stadighed forbedrede kapitalbalancen overfor udlandet, blot med den gradsforskel, at Sverige var et kreditorland, som forbedrede sin kreditorposition, medens Danmark, Norge og Finland var debitornationer, der betalte af på den udenlandske gæld. Kapitaludvekslingen havde derfor nærmest karakter af et erhvervspolitisk samarbejde specielt i den form, at virksomheder anlagde datterselskaber i de øvrige nordiske lande. Der kan således nævnes en lang række svenske selskaber med datterselskaber i Danmark og på samme måde mange danske virksomheder med datterselskaber i Sverige og Norge.

Krigen forrykkede i nogen grad de bestående forhold; Sverige, der slap

for krigens direkte ødelæggelser, og som yderligere undgik større tab på sin eksport, fik derfor sin stilling relativt forbedret, sammenlignet med Danmark, Norge og Finland. Dette var baggrunden for den meget betydelige kapitalhjælp, der blev ydet fra svensk side navnlig i efterkrigsperioden. I april 1944 bevilgede Sverige efterkrigskreditter på knap ½ milliard svenske kroner fordelt således: Danmark 110 mill. sv. kr., Norge 200 mill. og Finland 159 mill. Hertil kom betydelige beløb, der i Sverige blev brugt til udrustning af brigadesoldater, politikorps, flygtningeassistance etc. For Norges vedkommende drejede det sig alene om 150 mill. sv. kr., et beløb der iøvrigt senere er blevet eftergivet. Det er vanskeligt at give et helt nøjagtigt billede af den svenske hjælpeaktions samlede omfang, idet den dels har haft karakter af hjælp fra den svenske stat, dels har bestået i private kreditter og lån. En opgørelse over Sveriges langfristede kredit ult. 1948 til Danmark, Finland og Norge ser således ud:

ult. 1948	*bevilget* mill. sv. kr.	*trukket* mill. sv. kr.
Danmark	190.0	159.4
Finland	459.5	458.2
Norge	223.7	141.3

Også fra dansk side blev der omend i beskedent omfang ydet gaver til Finland og Norge, navnlig i form af korn og andre fødevarer. Et specielt område bør fremdrages, hvor Sverige har ydet Norge en overordentlig stor hjælp ved genopbygningen. Det drejer sig om Norges skibsbygningsprogram, der delvis finansieredes af de svenske skibsværfter. Medio 1949 androg den norske skibspantegæld til Sverige 140 mill. sv. kr., men dette beløb er i meget stærk stigning, idet Norge i perioden fra krigens slutning til udgangen af 1953 har kontraheret om skibe hos svenske værfter til et samlet beløb af 1400 mill. n. kr. Betalingen erlægges med 10 % ved kontraheringen, 40 % i rater under skibenes bygning, og de sidste 50 % ydes af skibsværfterne med pant i skibene og med en afviklingsperiode på 5 år. I 1947 blev et beløb på 50 mill. sv. kr. dog konverteret til 10 år ved aftale mellem Norsk Skips Hypothekbank A/S og et svensk bankkonsortium.

En virkelig nydannelse i det nordiske økonomiske samarbejde er det fælles luftfartselskab Scandinavian Airlines System. Formålet med dette har været det dobbelte at spare kapital ved at gå ind i et samarbejde i stedet for at forsøge at løse opgaven hver for sig, dernæst at skabe et luftfartselskab af tilstrækkelig størrelse til, at det effektivt har kunnet tage konkurrencen op med de store landes selskaber. Samarbejdet, der blev indledet i 1946, tog i første omgang kun sigte på fælles beflyvning af Nordamerika og Sydamerika. I 1948 udvidedes flyveruterne til også at omfatte Afrika og i 1949 til Asien. Den sidste etape har Norge dog holdt sig udenfor af hensyn til, at den norske skibsreder Braathen har en norsk koncession på beflyvning af Asien. Samarbejdet på de oversøiske ruter er blevet realiseret ved, at Danmark og Norge har købt hver 2 maskiner og Sverige 3, og disse 7 maskiner lejes af SAS. SAS kan således betragtes som en overbygning på de 3 nationale luftfartselskaber

DDL (Det Danske Luftfartselskab), DNL (Det Norske Luftfartselskab) og ABA (A/B Aerotransport), der deltager i samarbejdet i forholdet 2/7, 2/7 og 3/7. Samarbejdet har yderligere fået en værdifuld udvidelse i 1948 ved fællesaftalerne om de europæiske ruter. Navnet ESAS angiver den sektion af SAS, der beskæftiger sig med dette område, medens den oversøiske sektion nu betegnes ved navnet OSAS. Samarbejdet vedrørende de europæiske linier afviger principielt fra beflyvningen af de oversøiske ruter derved, at de nationale selskaber forestår flyvningen, men indtægterne går i pulje og fordeles efter nærmere angivne regler og efter den indsats, der er ydet. Med hensyn til de indenrigske ruter er der derimod ikke noget samarbejde.

Efter en god start begyndte der ret hurtigt at melde sig finansielle vanskeligheder for SAS. De svigtende konjunkturer for luftfarten i forbindelse med de store anskaffelsesomkostninger bevirkede, at 1948 gav et meget betydeligt underskud. Også i 1949 var der underskud, men dog af væsentlig mindre omfang. Man har derfor rejst spørgsmålet, om den organisatoriske opbygning kunne siges at være tilfredsstillende, såvel fra tekniske som fra økonomiske synspunkter, og i denne forbindelse har et udvalg, den såkaldte „lille komite", bestående af P. Kampmann, M. Wallenberg og E. Isdahl udarbejdet en betænkning vedrørende det fremtidige samarbejde, der blev afgivet i december 1949. Betænkningen blev drøftet af styrelserne i de respektive luftfartselskaber i begyndelsen af indeværende år, og resultatet er blevet, at man i princippet går ind for et nærmere samarbejde i form af eet selskab med een ledelse. DDL, DNL og ABA tænkes ganske vist fortsat at virke som selvstændige nationale aktieselskaber, men deres virksomhed skulle indskrænkes til at være solidarisk ansvarlige deltagere i konsortiet SAS. Det vil imidlertid være nødvendigt samtidig at foretage en sanering af kapitalforholdene, hvilket ikke kan realiseres uden effektiv støtte fra de respektive regeringers side. Dette spørgsmål vil formentlig blive afgjort i løbet af sommeren. Til belysning af problemernes økonomiske rækkevidde kan nævnes, at de investerede kapitaler i de tre luftfartselskaber andrager ca. ¼ milliard kr., og at de samlede bruttoindtægter for hele koncernen i 1949 androg ikke mindre end 176 mill. kr. Den samlede luftflåde omfatter 60—70 maskiner, og antallet af funktionærer og arbejdere er ult. 1949 6.000, hvoraf 1700 i øjeblikket er knyttet til OSAS og ESAS.

Gennem adskillige år har tanken om overførelse af norsk vandkraftelektricitet til Danmark været drøftet. Der er nedsat et udvalg med repræsentanter for Norge, Sverige og Danmark. Kort før jul opnåedes enighed mellem regeringsrepræsentanter og eksperterne om en plan om overførelse af elektrisk kraft fra Norge gennem Sverige til Sjælland. Planen bygger på, at norske vandfald navnlig i Glommen skal udbygges med indsats af dansk arbejdskraft og kapital, medens Sverige leverer maskiner og bekoster kraftledninger fra den norske grænse til Øresund. Man regner yderligere med, at der kan opnås økonomisk støtte fra Marshallhjælpen til realisering af projektet.

På en række erhvervsområder har mulighederne for et udvidet samarbejde været drøftet. Dette gælder f. eks. brancherne: jern og stål, aluminium, kunstgødning, cement, skibsbygning etc. Rent konkret kan nævnes, at en dansk, en norsk og en svensk industrivirksomhed i fællesskab har påbegyndt opførelsen

af en fabrik i København, til fremstilling af saltsyrehydrid, der er råstof for kunstharpiks og lakker. Hvert af de tre landes virksomheder skal levere en trediedel af den fornødne kapital og skal aftage en trediedel af fabrikens produktion. Fabriken ventes færdig i indeværende år.

Den nordiske handelspolitik.

Den nordiske samhandel udgjorde i tiåret før den sidste verdenskrig 13—14 % af de nordiske landes totale udenrigshandel. Hvis vi går tilbage til tiden før den forrige verdenskrig, træffer vi et lignende procentvis forhold. Derimod steg procenten stærkt under den første verdenskrig og nåede et enkelt år op på 30 %, dog ganske vist ved en meget begrænset totalomsætning. Også i de umiddelbare efterkrigsår lå procenten forholdsvis højt, og først da valutaerne stabiliseredes, og det internationale samarbejde atter begyndte at vinde i styrke, formindskedes den nordiske omsætning relativt og indtog sin tidligere plads i udenrigshandelen.

Til trods for, at Norden på en ganske anderledes direkte måde denne gang blev berørt af krigen, har udviklingen gentaget sig, forsåvidt som der har været tale om stigning af den nordiske samhandel til omsætningen med lande uden for Nordens grænser. Også i efterkrigsårene har den nordiske samhandels andel ligget en del over det normale.

Der er dog intet overraskende i denne udvikling, idet det nordiske marked altid kan opfattes som en reserve, man falder tilbage på, når udviklingen på verdensmarkedet former sig ugunstigt. Dette gælder ikke alene under krigsforhold, men også under svigtende konjunkturer. Det nordiske marked er derfor en stabiliserende faktor for den nordiske økonomi, og kan til en vis grad siges at indebære nogle af hjemmemarkedets værdifulde egenskaber. Udviklingen af handelen under og efter krigen har iøvrigt været særlig interessant fra et dansk synspunkt, idet sammensætningen af den danske eksport har været mere normal end under før-krigsforhold. Eksportvarer som biler, vegetabilske olier, oliekager og reeksport som før i tiden har udgjort en stor del af Danmarks udførsel til de øvrige nordiske lande, er blevet remplaceret af mere typiske danske eksportvarer herunder i særlig grad landbrugsprodukter.

Nordisk omsætning i % af samlet udenrigsk omsætning.

	Danmark %	Finland %	Norge %	Sverige %
1938	10.4	11.5	15.5	13.1
1940	10.2	28.0	17.7	11.9
1941	17.4	24.3	15.6	14.3
1942	22.9	17.1	15.6	12.1
1943	19.5	14.3	18.2	11.5
1944	14.8	19.1	16.4	11.5
1945	32.3	47.7	42.3	27.7
1946	19.3	23.0	20.6	12.5
1947	17.9	13.6	16.6	9.9
1948	17.7	13.1	18.4	11.2

Til belysning af de enkelte landes nordiske omsætning (incl. Island) i % af de pågældende landes samlede omsætning er vist procenttallene dels i et førkrigsår, nemlig 1938, dels i de fem krigsår og dels i 4 efterkrigsår.

Mindst påvirket er Sverige, der jo også i højere grad end de tre andre har haft mulighed for at føre en selvstændig handelspolitik og til stadighed har været i kontakt med det vestlige marked.

Man kan ikke forvente at import- og exportsiden har udviklet sig parallelt, og til nærmere illustration af dette ses nedenfor gennemsnitstal for de tre behandlede perioder for import og export hver for sig. (I tallene er også inkluderet samhandelen med Island).

	Danmark		Finland		Norge		Sverige	
	Imp. %	Exp. %	Imp. %	Exp. %	Imp. %	Exp. %	Imp. %	Exp. %
1938	11.2	9.4	16.5	6.4	15.9	14.8	10.1	16.4
1940—44	17.2	16.2	18.5	17.9	14.8	20.0	7.9	18.7
1945—48	17.7	21.8	17.7	15.2	19.4	22.7	8.6	18.3

Af tallene læser man det tilsyneladende paradoxale, at Sverige har bedret sin handelsbalance samtidig med at de tre øvrige ligeledes har tilvejebragt et gunstigere forhold mellem import- og exportprocenterne. Dette synes ikke at kunne ske samtidig, men forklaringen er den, at de enkelte lande har haft et stort underskud på handelsbalancen som helhed, og den relativ lave totalexport bevirker, at den nordiske % bliver forholdsvis stor på exportsiden.

Hele spørgsmålet om den nordiske samhandel og mulighederne for en eventuel yderligere udvidelse, er imidlertid kommet stærkt frem i rampelyset i de sidste par år specielt set under synsvinkelen en nordisk toldunion. Tanken om en toldunion er af gammel dato og blev allerede i 1844 fremsat og statistisk underbygget af fuldmægtig i Commerce-kollegiet Viggo Rothe.

Diskussionen om en tolduninon var stærkt fremme i visse kredse i Danmark under krigen, navnlig i forbindelse med langt videregående planer om økonomisk og politisk samarbejde. Efter krigens afslutning indtog det internationale samarbejde dog pladsen som nr. 1, og toldunionsplanerne blev påny henlagt til arkivering. Imidlertid skabte de synspunkter, som den amerikanske udenrigsminister mr. Marshall fremsatte i juni 1947 om regionale dannelser, en politisk baggrund for toldunionsplanerne. De nordiske udenrigsministre (÷ Finlands) mødtes i juli og august 1947, og man enedes om at nedsætte et udvalg bestående af sagkyndige, og dette udvalg trådte sammen i begyndelsen af 1948 med følgende program for en undersøgelse:

Mulighederne for at etablere en fælles nordisk toldtarif som en forudsætning for fortsat arbejde hen imod en nordisk toldunion,

Mulighederne for en nedsættelse af toldsatserne og en begrænsning af de kvantitative handelsrestriktioner mellem de nordiske lande,

Mulighederne for en udvidet arbejdsdeling og forøget specialisering mellem de nordiske lande i samarbejde med de enkelte erhvervsgrene og de erhvervsmæssige og faglige organisationer. I forbindelse hermed skal også spørgsmålet om fremme af ny produktion til kompletering af de nordiske landes erhvervsliv undersøges,

Mulighederne for en udbygning af det allerede bestående samarbejde på det handelspolitiske område udadtil.

I januar 1950 afgav udvalget en foreløbig rapport, der nærmest tilsigtede at give regeringerne en orientering om de præliminære synspunkter, der kunne anlægges. Udvalgets konklusion med hensyn til etablering af en toldunion går ud på, at man mener på grundlag af det foreløbige materiale at kunne udtale, at til trods for de uomtvistelige fordele, som en nordisk toldunion må antages at medføre i det lange løb for Norden som helhed, vil der dog opstå vanskeligheder på kortere sigt, og disse vanskeligheder vil navnlig gøre sig gældende for Norge. Udvalget mener derfor ikke, at der i øjeblikket er grundlag for gennemførelse af en toldunion omfattende alle fire lande, idet alle udvalgets medlemmer er enige om, at det må være en forudsætning for toldunionen, at parterne føler sig overbevist om nytten af en sådan foranstaltning. Udvalget har tilvejebragt en del statistik samt anført en lang række værdifulde synspunkter, der dog stort set er gamle kendinge i den nordiske diskussion. Et mere konkret resultat har udvalget opnået i den undersøgelse, der er iværksat for at skabe en fælles nordisk toldnomenklatur. Allerede i 1888 efterlyste Tietgen på det nordiske handelsmøde i København en undersøgelse og sammenligning af de nordiske toldtariffer. Det er derfor glædeligt, at der nu endelig synes at komme et resultat ud af anstrengelserne. Til belysning af de nuværende forskelligheder kan nævnes, at Danmark har 364 toldløbenumre, Norge 978 og Sverige 1153. Det er udvalgets tanke at tilpasse de nordiske landes toldløbenumre til den såkaldte Brüssel-nomenklatur; yderligere er det meningen i højere grad at gå over til værditoldsystemet, medens det er vægttoldsystemet, der nu anvendes for ikke mindre end fire femtedele af de toldpligtige varer. Udvalget påpeger, at de nordiske toldsatser er forholdsvis lave; således udgjorde tolden af importværdien af danske, norske og svenske varer henholdsvis 3,5 %, 6,5 % og 6,4 % i 1947. Sammenligner man den del af tolden, der vedrører den nordiske omsætning, med de samlede statsindtægter, får man følgende procenter for de tre nordiske lande i samme rækkefølge: 0,4 %, 1,4 % og 0,4 %. Det vil altså sige, at statsindtægterne kun vil formindskes med et beløb på omkring 1 % ved at gå glip af de toldindtægter, som hidrører fra de varer, der omsættes mellem de tre nævnte nordiske lande. Ud fra disse taloplysninger kunne man rent umiddelbart fristes til at drage den slutning, at problemet i virkeligheden er ret underordnet, og man kunne videre drage den konsekvens, at gevinsten ved en toldunion næppe kan være ret stor med en så forholdsvis beskeden indsats. Heroverfor må dog understreges den betydning, der ligger i en koordinering af den økonomiske politik i de nordiske lande, der skulle blive et resultat af toldunionen; endvidere den intime kontakt mellem de tre landes erhvervsliv, som også skulle blive følgen. Særlig betydning må et sådant arbejde tillægges i en periode, hvor de nordiske lande står midt i en genopbygningsproces. Den største anke, der formentlig kan rettes mod de enkelte landes langtidsprogrammer, er den at de ikke er koordinerede. Genopbygningsprogrammerne burde derfor tages op til revision ud fra synspunktet: det størst mulige resultat for det nordiske marked som helhed med den mindst

mulige indsats. En sådan koordinering ville vise sig at medføre store kapitalbesparelser, og det må derfor forekomme temmelig ulogisk, at det er det kapitalfattigste land, nemlig Norge, der står som eksponent for modstanden mod koordineringsplanerne. De synspunkter, som fremføres fra norsk side, kan sammenfattes i følgende:

1) Norge har været ude for større kapitalødelæggelser end de andre nordiske lande,
2) store dele af den norske hjemmeindustri står i en svag konkurrencemæssig stilling,
3) det er nødvendigt at få genrejst og moderniseret den del af hjemmeindustrien, der har de nødvendige betingelser for at klare sig,
4) den norske eksport omfatter navnlig varer, der i forvejen er toldfri, og Norge får derfor ringe toldmæssig gevinst af toldunionen.

Af de nævnte punkter gør især punkt 4 et vist indtryk, og man kan ikke se bort fra, at det må svække Norges interesse, når de toldpolitiske fordele i højere grad kommer Danmark og Sverige til gode, som især eksporterer færdigvarer, der har en større eller mindre toldbeskyttelse. Vurderingen af punkt 2 og 3 vil derimod afhænge af, hvilken politisk indstilling man har. Naturligvis vil et forsøg på en koordinering af den nordiske økonomi betyde, at Norge i visse henseender mister noget af sin økonomiske handlefrihed, et forhold, man fra norske planøkonomers side selvklart må betragte som et alvorligt handicap. Der er således ingen tvivl om — som også fremhævet af professor Ohlin — at toldunionen lettest lader sig gennemføre under en mere liberal økonomisk politik, medens toldunionstanken vil få desto større vanskeligheder at kæmpe med, i jo højere grad de socialistiske synspunkter er dominerende. På dette punkt befinder sagen sig i øjeblikket. Man venter nu på toldeksperternes forslag til en fælles nomenklatur, og man venter på udvalgets endelige rapport, der forhåbentlig vil gå helt ind til problemets kerne og også klarlægge forholdet mellem de nordiske betalingsbalancer og forholdet mellem løn- og omkostningsstrukturen i de nordiske lande.

Det kulturelle samarbejde.

Det er en håbløs opgave at forsoge at give en talmæssig vurdering af den nordiske tankes vækst. Dog kan man gøre et tilnærmet forsøg ved at studere foreningerne Nordens tilgang af medlemmer. Før krigen havde Danmark, Norge og Sverige hver 3—4.000 medlemmer. I dag ligger medlemstallet på henholdsvis 50.000, 10.000 og 15.000, altså i alt en seks-syvdobling af medlemstallene. Foreningerne, der tidligere havde et eksklusivt præg, begynder altså nu at repræsentere en folkelig bevægelse. Alle politiske partier bortset fra det kommunistiske har positive programudtalelser vedrørende det nordiske samarbejde. Ideen med venskabsbyer har haft stor succes og givet anledning til en mængde nye personlige kontakter. Der arbejdes på fællesnordiske lærebøger, nordiske rejser tilrettelægges for skolebørn, der afholdes nordiske kursus samt omfattende foredragsvirksomhed. På det politiske område skal fremhæves forhandlingerne i januar 1949 mellem repræsentanter for de nordiske landes rigsdage til drøftelse af den nordiske forsvarsalliance.

Det nordiske samarbejde i fyrrene har gennemløbet en udvikling på godt og ondt. Betingelserne har ændret sig, målene har måttet indpasses efter de vekslende forhold, men under alt dette må det konstateres, at der stadigvæk indenfor det nordiske samarbejde består et misforhold mellem planerne og de konkrete resultater.

LITTERATUR

Nordisk Ekonomi, KF's bokförlag, Stockholm 1950.

Rapport om Nordisk økonomisk samarbejde, Kbh. 1950.

Tore Browaldh: Ekonomiskt samarbete i framtidens Norden, Stockholm 1945.

Arne Magnusson: Nordisk arbetsmarknad, Stockholm 1945.

Kristian Møller: Nordisk økonomisk samarbejde gennem 100 år. Kbh. 1944 og Stockh. 1945.

— Nordisk Samhandel. Kbh. 1942.

Ivar Sundbom: Diskussionen om en nordisk valuta- och tullunion. Stockh. 1944.

Bernt Hjejle: Nordisk Retsfællesskab, Kbh. 1946.

Knud Larsen: Nordisk Statsborgerret, Kbh. 1944.

K. F. Svärdström: Jordbruket och en nordisk tullunion. Stockh. 1949.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

U.S.A.

I løbet af april kvartal nåede den amerikanske industriproduktion som helhed igen op på niveauet før tilbagegangen i 1948—49. Ligesom i de foregående måneder samlede den stigende efterspørgsel sig især om biler og boliger og andre varige forbrugsgoder, men som et nyt træk i den økonomiske situation må nævnes en udpræget tendens til prisstigning. I slutningen af juni skabte krigen i Korea en situation, hvis økonomiske virkninger endnu ikke lader sig overskue, men let kan blive betydelige som følge af de krav, som et forstærket militært beredskab vil stille til det amerikanske produktionsapparat. En hurtig og stærk forøgelse af rustningsproduktionen og af de militære styrker vil næppe kunne gennemføres, uden at det går ud over den civile produktion, selv om der stadig findes en vis arbejdskraftreserve i form af arbejdsløshed. (Antallet af arbejdsløse, der i februar blev opgjort til 4.7 millioner — efterkrigstidens maksimum —, var i maj faldet til 3.1 millioner mod i gennemsnit for 1947 og 1948 2.1 million). Men derved vil spørgsmålet om direkte indgreb i den civile produktion og om kontrol med lønninger og priser formentlig blive aktuelt.

Industriproduktionen.

Et tilsyneladende umætteligt behov har drevet automobilproduktionen op på nye rekordhøjder. Efter at en langvarig strejke i Chrysler-fabrikkerne var blevet bilagt i begyndelsen af maj, nåede produktionen i denne måned op på et niveau svarende til ca. 9 mill. vogne om året (1949: 6.2 mill.), men til trods herfor kunne efterspørgselen ikke tilfredsstilles, og priserne på brugte vogne var stigende. I stålindustrien har kapaciteten siden april været udnyttet med 100 %, hvilket er ensbetydende med en produktion af ca. 9 mill. tons råstål om måneden, men i kulindustrien var produktionen faldende efter en stærkt forceret brydning umiddelbart efter strejkens afslutning i begyndelsen af marts. Iøvrigt var den vigtigste undtagelse fra den almindelige ekspansion tekstilindustrien, hvor produktionen nærmest var stagnerende, og i det hele har opgangen som allerede nævnt været stærkest for varige goder, hvilket også fremgår af nedenstående oversigt over industriens ordreindgang.

Nye bestillinger til industrien.
(Mld. $).

		Varige goder	Ikke-varige goder	Tilsammen
Marts	1949	7.2	10.8	18.0
Juli	„	6.2	9.3	15.5
August	„	7.4	11.3	18.7
Sept.	„	7.6	11.8	19.4
Okt.	„	7.5	10.9	18.4
Nov.	„	7.4	10.7	18.1
Dec.	„	7.0	9.8	16.8
Jan.	1950	8.4	10.3	18.7
Febr.	„	7.5	10.5	18.0
Marts	„	9.1	11.1	20.2
April	„	8.4	9.9	18.3

Boligbyggeriet.

Ligesom automobilproduktionen har byggevirksomheden i de sidste måneder antaget et omfang, som har oversteget selv de mest optimistiske forventninger. Dette gælder navnlig boligbyggeriet. Antallet af påbegyndte boliger uden for landbruget, der i det store byggeår 1949 kun i en eller to måneder nåede op over de 100.000, var i marts 1950 110.000 og steg derefter til 130.000 i april og 140.000 i maj, og i de første 5 måneder af 1950 var antallet af påbegyndte boliger ialt 538.000 mod 353.000 i den samme periode i 1949, altså en stigning på over 50 %. I en undersøgelse, der for nylig er foretaget af Department of Commerce, regnes der med, at boligtilvæksten i de sidste 3 år har været 2—3 gange større end den normale tilvækst i antallet af nye husholdninger, og det skulle heraf følge, at en stor del af boligunderskudet fra krigstiden allerede er dækket. Det udækkede behov menes dog stadig at være så stort, at det under forudsætning af gunstige økonomiske forhold vil muliggøre en fortsættelse af boligbyggeriet i et lignende omfang som hidtil i endnu et par år.

Over 80 % af de i den sidste tid opførte boliger er en familie-huse, hvis erhvervelse i høj grad lettes ved Federal Housing Administration's garanti for prioritetslån. Efter en ny „Housing Act", som trådte i kraft den 20. april, kan der for mindre boliger opnås garanti for lån helt op til 95 % af byggeomkostningerne til en rente af 4¼ %, således at køberen kun skal præstere en udbetaling på 5 %, og krigsveteraner kan helt slippe for udbetaling og skal kun svare en rente af 4 %. Den støtte, der således ydes, har uden tvivl virket stærkt stimulerende på efterspørgslen. Den samlede prioritetsgæld i boliger uden for landbruget er steget fra knap 20 mld. $ før krigen til 38 mld. $ nu, men sættes gælden i forhold til indkomsterne (efter fradrag af skatter), har der dog været en nedgang fra 24 % i 1929 til 20 % nu.

Anden bygge- og anlægsvirksomhed.

I værdien af det samlede byggeri („new construction") var der for de 5 måneder januar—maj en fremgang fra 6.7 mld. $ i 1949 til 8.1 mld. $

Amerikanske konjunkturtal.

		Priser[1]			Industri-produktion[2]	Bygge- og anlægsvirksomhed[3]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[7]	Udenrigshandel		Aktiekurser[10]	Personlige[11] indkomster	Bruttonational-produkt[12]
		Engrospriser		Leveomkostninger		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[4]	Arbejdsløshed[5]	Arbejdsløn[6]		Import[8]	Eksport[9]			
		Samlet Indeks	Landbrugsprodukt.													
		1926 = 100 *	1926 = 100 *	1935-39 = 100 *	1935-39 = 100 *	1923-25 = 100 *	1923-25 = 100 *	Mill. *	Mill. *	Cents *	1935-39 = 100 *	Mill. $ *	Mill. $ *	1935-39 = 100 *	Mld. $ *	Mld. $ *
	1938	79	69	101	89	64	45	30.3[13]	8.1[14]	63	98	163	258	88	68	85
	1945	106	128	128	203	68	26	40.1	1.0	102	198	345	817	122	172	215
	1946	121	149	139	170	153	143	41.4	2.3	108	259	409	812	140	177	213
	1947	152	181	159	187	157	142	43.4	2.1	122	304	478	1274	123	194	236
	1948	165	188	171	192	190	162	44.2	2.1	133	335	589	1051	124	212	262
	1949	155	166	169	176	211	192	43.0	3.4	140	302	552	999	121	210	257
April	1949	157	171	170	179	177	141	43.0	3.0	140	305	534	1166	119	211	—
Maj	—	156	171	169	174	181	159	42.7	3.3	140	309	540	1092	118	210	—
Juni	—	155	169	170	169	195	176	42.8	3.8	141	301	526	1104	112	209	258
Juli	—	154	166	169	161	209	200	42.6	4.1	141	297	456	896	118	207	—
Aug.	—	153	162	169	170	229	228	43.0	3.7	140	301	491	880	122	209	—
Sept.	—	154	163	170	174	246	254	43.5	3.4	141	307	531	906	124	208	255
Okt.	—	152	160	169	166	263	269	42.6	3.6	139	294	559	850	127	207	—
Nov.	—	152	157	169	173	265	256	42.8	3.4	139	301	594	836	129	209	—
Dec.	—	151	155	168	179	262	255	43.7	3.5	141	303	605	943	133	212	257
Jan.	1950	152	155	167	183	242	245	42.2	4.5	142	300	623	746	135	218	—
Febr.	—	153	159	167	181	263	260	41.7	4.7	142	306	600	773	137	219	—
Marts	—	153	159	167	187	275	278	42.3	4.1	142	308	663	867	139	223	264
April	—	153	159	167	190	284	298	42.8	3.5	143	310	583	809	142	217	—
Maj	—	156	165	169	193	268	299	43.2	3.1	144	—	660	825	147	—	—
Juni	—	157	166	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	149	—	—

* Tallene for 1938 og 1945—49 (de første 6 rækker) er gennemsnit for 12 måneder.
[1] Bureau of Labor Statistics. [2] Federal Reserve Board's sæsonudjævnede indeks. [3] Værdien af byggekontrakter efter F. W. Dodge Corp.; indekset udjævnet for sæsonsvingninger af F. R. B. [4] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Bureau of Labor. Af det samlede antal beskæftigede i maj 1950, 43.2 millioner, faldt 14.3 mill. på industrien, 0.9 på minedrift, 2.2 på bygge- og anlægsvirksomhed, 3.9 på transport og off. forsyningsvirksomheder, 9.3 på handel, 1.8 på pengeinstitutter, 4.7 på tjenesteydelser og 5.9 var off. ansatte. [5] Bureau of Census. [6] Gnstl. timefortjeneste i fabriksindustrien. [7] Survey of Current Business' sæsonudjævnede indeks. [8] Generalindførsel. [9] Inkl. reeksport; omfatter også hjælp til udlandet („foreign aid and relief"). [10] Standard and Poor's Corp., omfatter 416 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [11] „Personal income". Tallene er udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til tal for et helt år. [12] Kvartalstallene er udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til tal for et helt år. [13] 1939. [14] 1940.

i 1950. For det offentlige byggeri var stigningen 18 %, for det private byggeri 22 %. Denne betydelige stigning for det faktiske byggeri overgås dog langt af stigningen i værdien af nye byggekontrakter. Efter Dodge's statistik, der omfatter de 37 stater øst for Rocky Mountains, steg værdien af nye byggekontrakter her i det pågældende tidsrum fra 3.5 til 5.5 mld. $ eller med over 55 %, for det private byggeri alene med næsten 80 %.

I den højkonjunktur for byggeriet, der har udviklet sig i de sidste år, har det industrielle byggeri hidtil ikke taget del. Statistiken for maj, da den samlede værdi af „new construction" er opgjort til 1941 mill. $ mod 1576 mill. $ i maj 1949, viser imidlertid for første gang i tre år nogen stigning også på dette område. I denne forbindelse kan anføres, at investeringerne i nye anlæg og maskiner („new plant and equipment") i 1950 anslås at ville blive en del større, end man tidligere havde regnet med. Efter en opgørelse i marts regnedes der med en nedgang fra 18.12 mld. $ i 1949 til 16.09 mld. $ i 1950 eller 11 %, men efter den seneste revision vil tallet for de tre første kvartaler i 1950 nå op på 12.7 mld. $, hvilket kun er 6 % mindre end i den tilsvarende periode i 1949, og for hele året ventede man at komme op på mindst 17 mld. $.

Nationalprodukt og nationalindkomst.

Som allerede nævnt i det foregående hefte af „Økonomi og Politik" steg det samlede resultat af den økonomiske virksomhed, således som det kommer til udtryk i bruttonationalproduktet, i januar kvartal til 264 mld. $ pr. år, medens det for oktober kvartal 1949 er opgjort til 257 mld. $. I sammenligning med oktober kvartal 1948 var der en nedgang på 2—3 %, men det må her tages i betragtning, at nedgangen i priserne i dette tidsrum var endnu stærkere, for engrosprisindeksets vedkommende ca. 7 % og for leveomkostningsindekset 3—4 %.

Den vigtigste forskydning i bruttonationalproduktet mellem oktober kvartal 1949 og januar kvartal 1950 fandt sted i posten »ændringer i lagerinvesteringer", idet disse i januar kvartal forøgedes med 1.7 mld. $ pr. år mod en nedgang i oktober kvartal på 3.7 mld. $. Af den samlede fremgang i indenlandske bruttoinvesteringer på 7.4 mld. $ faldt derfor kun 2 milliarder på bygninger og maskiner. Det private forbrug gik op med et lignende beløb, medens den samlede personlige indkomst steg med over 10 mld. $ pr. år. Den væsentligste del af stigningen skyldtes imidlertid en særlig udbetaling til veteranerne, og kun en mindre del heraf synes at være gået over i forbruget, idet den personlige opsparing samtidig forøgedes fra 10.8 til 18.6 mld. $ pr. år.

Betalingsbalancen.

I årene straks efter krigen spillede investeringer i udlandet en ikke ubetydelig rolle for den amerikanske økonomi. I 1947 udgjorde de således efter nationalindkomstberegningerne ca. 9 mld. $, men gik derefter ned til knap 2 milliarder i 1948 og 0 i 1949, og i januar kvartal 1950 var, som det vil

Nationalprodukt og nationalindkomst[1].
(Mld. $ i løbende priser).

	Okt. kvt. 1948	Jan. kvt. 1949	April kvt. 1949	Juli kvt. 1949	Okt. kvt. 1949	Jan. kvt. 1950
Privat forbrug	180.9	178.7	179.3	179.7	179.8	182.7
Privat indenlandsk bruttoinvestering	48.0	40.0	33.2	32.1	33.7	41.1
Nettoinvestering i udlandet	1.0	1.0	1.2	÷ 0.3	÷ 0.5	÷ 2.1
Off. udgifter til varer og tjenester	40.3	42.3	44.2	43.2	43.7	42.2
Bruttonationalprodukt	270.3	262.0	257.9	254.6	256.7	263.9
÷ Afskrivninger og vedligeholdelse, forbrugsskatter m. v.	36.0	37.3	37.1	33.9	37.6	
Nationalindkomst	234.3	224.7	220.8	220.7	219.1	
÷ Selskabsindtægter, bidrag til socialforsikring m. v.	41.1	37.3	36.0	37.9	35.8	
+ Overførsler fra det offentlige til borgerne, dividender m. v.	23.3	24.6	25.1	25.3	26.0	34.6
Den personlige indkomst	216.6	212.0	210.0	208.2	209.3	219.9
÷ Personlige skatter m. v.	20.4	18.6	18.6	18.0	18.6	18.7
Den disponible indkomst	196.2	193.4	191.4	189.5	190.7	201.3
÷ Privat forbrug	180.9	178.7	179.3	179.7	179.8	182.7
Personlig opsparing	15.3	14.8	12.1	9.8	10.8	18.6

[1] Tallene er udjævnet for sæsonbevægelser og omregnet, så de svarer til et helt år.

ses af ovenstående tabel, nettoinvesteringen negativ. Da Marshall-hjælpens gaveydelser ikke medregnes under „nettoinvesteringer i udlandet", men opføres under „offentlige udgifter til varer og tjenester", kan disse tal vel ikke uden videre sammenlignes, men i hvert fald er overskuddet på U.S.A.s betalingsbalance efterhånden svundet stærkt ind. Efter de oplysninger, der nu foreligger for januar kvartal, var overskuddet på betalingsbalancen i dette tidsrum kun halvt så stort som i juli kvartal 1949. Siden midten af 1949, da den nuværende konjunkturopgang begyndte, har der været en betydelig opgang i importen, og samtidig er eksporten gået yderligere tilbage, efter at den mellem 1947 og 1949 allerede var formindsket med 3400 mill. $ om året.

U.S.A.s betalingsbalance.
(Mill. $).

	Juli kvt. 1949	Okt. kvt. 1949	Jan. kvt. 1950
Eksport	2770	2664	2424
Import	1593	1830	1968
Eksportoverskud	1177	834	456
Overskud på de „usynlige" poster	162	271	197
Overskud på betalingsbalancen	1339	1105	653

Priser og lønninger.

Fra omkring midten af april har priserne på en række metaller og andre råstoffer, deriblandt navnlig gummi og uld, haft en stærkt stigende tendens, og Moody's råstofprisindeks (31/12 1931 = 100), der i begyndelsen af april stod i 356, var den 23. juni steget til 395. Krigen i Korea satte yderligere fart i prisstigningen, og den 10. juli var indekset nået op i 424 mod 337 et år i forvejen. Prisstigningen har også omfattet landbrugsprodukter, hvor markedssituationen har været påvirket af noget ringere høstudsigter end i de to foregående år. Leveomkostningsindekset gik i maj op med 2 points til 169.

Den vigtigste begivenhed på arbejdsmarkedet var uden tvivl den nye overenskomst mellem General Motors og United Automobile Workers, som blev underskrevet den 23. maj. Forinden var som allerede nævnt strejken i Chrysler-fabrikkerne bragt til ophør efter at have varet i 100 dage og kostet virksomhedens 90.000 arbejdere gnstl. 1000 $ i tabt arbejdsfortjeneste. Striden drejede sig som i de senere arbejdskonflikter om pensionsspørgsmålet. Chrysler havde tilbudt en pension af en sådan størrelse, at den sammen med den offentlige pension ville udgøre 100 $ om måneden fra 65 års alderen, men fagforeningen insisterede tillige på — og fik gennemført — at der skulle oprettes en pensionsfond (med Chrysler som eneste bidragyder), og at fagforeningen skulle have del i ledelsen af den.

Af de tre største automobilforetagender i U.S.A., General Motors, Ford og Chrysler, havde Ford i forvejen opnået en ordning af pensionsspørgsmålet (se „Økonomi og Politik" 1949, p. 267), og turen kom nu til det største af de tre, General Motors. Den aftale, der her blev resultatet af forhandlingerne, er imidlertid langt mere vidtrækkende end de andre. Hvad angår pensionen, er den ligesom hos Chrysler og Ford fastsat til 100 $ inkl. den offentlige pension, men i modsætning til, hvad der ellers har været tilfældet i den sidste tids pensionsordninger, vil den samlede pension for General Motors' arbejdere kunne stige ud over de 100 $, nemlig til 117 $, hvis der gennemføres en forhøjelse af den offentlige pension, hvad der for tiden er forslag fremme om i kongressen.

Ved den nye overenskomst har General Motors' 275.000 arbejdere imidlertid også opnået andre væsentlige fordele. Overenskomsten indeholder således bestemmelse om, at arbejderne i hvert af de 5 år, den gælder, skal have et produktivitetsstigningstillæg på 4 cents i timen, hvilket skete første gang den 29. maj i år, og for arbejdere med en anciennitet af 15 år og derover sker der en fordobling af ferielønnen, således at den kommer til at svare til 120 arbejdstimer. Endvidere fastsætter overenskomsten, at timelønnen skal stige med 1 cent for hver procents stigning i leveomkostningsindekset uden nogen grænse opefter, medens nedgang i leveomkostningerne højst kan medføre et fradrag på 3 cents ialt.

Alle disse og nogle andre fordele er af fagforeningen beregnet at svare til en forhøjelse af timelønnen med 19 cents straks og 35 cents i 1955. Til gengæld for disse indrømmelser har General Motors' opnået arbejdsfred i 5 år, og fagforeningen er desuden gået med til ikke at gøre modstand mod indførelse af tekniske forbedringer. Med den nuværende højkonjunktur for bilindustrien

vil det næppe være vanskeligt for selskabet at bære de betydelige omkostninger, den nye overenskomst pålægger det. I „Economist" anslås det, at General Motors' fortjeneste i 1949 var i stand til at dække samtlige udgifter ved overenskomsten i de 5 år, den gælder. Overenskomsten er imidlertid et vidnesbyrd om en stærk optimisme med hensyn til bilindustriens muligheder også i de kommende år, og den er tillige formentlig en forløber for nye krav til andre selskaber og andre industrier, hvoraf de færreste vil være i stand til at betale en så høj pris for arbejdsfred som General Motors.

ENGLAND

Stærkt stigende guld- og dollarreserve.

I april kvartal fortsattes og forstærkedes bedringen i sterlingområdets guld- og dollarreserve, der den 30. juni var nået op på 2422 mill. $ mod kun 1340 mill. $ umiddelbart før pundets devaluering i september 1949. Den ligger nu også højere end ved Marshall-hjælpens ikrafttræden i april 1948, da den udgjorde 2241 mill. $, hvilket ofte er blevet nævnt som det minimum, hvorunder den ikke måtte synke. Siden begyndelsen af 1950 har Marshall-hjælpen ubeskåret kunnet anvendes til styrkelse af reserven, idet der både i januar og april kvartal var overskud på sterlingområdets betalingsbalance med dollarområdet, foruden at England kunne trække endnu nogle beløb på den canadiske kredit.

Ændringerne i sterlingområdets guld- og dollarbeholdning.
(Mill. $).

	Tilvækst i beholdningen i form af:					
	Beholdning v. per. beg.	Kredit fra Canada	Dollarlån i den int. val. fond	Marshallhjælp	Overskud (+)el. underskud (÷) på betalingsbal.	Beholdning v. per. slutning
Januar kvartal 1949	1856	30	32	324	÷ 330	1912
April „ „	1912	30	—	341	÷ 632	1651
Juli „ „	1651	29	—	284	÷ 539	1425
Oktober „ „	1425	27	20	247	÷ 31	1688
Januar „ 1950	1688	27	—	229	+ 40	1984
April „ „	1984	18	—	240	+ 180	2422

En yderligere stigning i guld- og dollarreserven i april kvartal var ventet, men stigningens størrelse var en overraskelse. Når overskuddet på dollarområdet steg fra 40 mill. $ i januar kvartal til 180 mill. $ i april kvartal, var den vigtigste årsag utvivlsomt en øget afsætning til stigende priser af sterlingråvarer, i første række uld og gummi, et forhold, som atter skyldes den stærke amerikanske konjunkturopgang, der har præget den forløbne del af indeværende år; denne har således en meget væsentlig andel i bedringen i sterlingområdets dollarsituation, akkurat som konjunkturnedgangen var i høj grad medvirkende til forværringen i 1949. Devalueringens direkte og indirekte virkninger har sikkert kun spillet en mindre rolle for dollarbalancens forbedring. Det må understreges, at der her er tale om *hele* sterlingområdets dollaroverskud, og at

Englands kortfristede gæld til de andre sterlinglande i den sidste tid har været stigende. Hidtil har det ikke voldt vanskelighed at gennemføre den nedskæring af importen fra dollarlandene med 25 %, som også de andre lande i sterlingområdet gik med til i sommeren 1949, fordi devalueringen har begunstiget denne politik ved at fordyre importen fra dollarområdet, men en forudsætning for, at commonwealth-landene fortsat skal begrænse denne import til fordel for import fra England, er, at den engelske industri er leveringsdygtig med hensyn til de varer, som disse lande ønsker at indføre.

Udenrigshandelen.

I sammenligning med råvareeksporten fra det øvrige sterlingområde har Englands egen direkte eksport til U.S.A. kun bidraget forholdsvis lidt til skabelse af det stigende dollaroverskud, men det kan dog noteres, at den i maj indbragte flere dollars end i gennemsnit for de første 3 måneder af 1949, altså i perioden inden nedgangen forud for devalueringen var begyndt. Det samme var tilfældet med eksporten til Canada, således som det fremgår af nedenstående oversigt.

Englands eksport i mill. U.S.-$.
(Månedsgennemsnit).

	U. S. A.	Canada	Tilsammen
1948	22.2	24.2	46.4
1. kvartal 1949	21.2	26.7	47.9
2. „ „	13.4	26.5	39.9
3. „ „	15.1	25.2	40.3
4. „ „	18.7	20.0	38.7
1. „ 1950	18.8	23.9	42.7
April „	15.6	25.0	40.6
Maj „	23.9	34.7	57.7

Da priserne i dollars på de engelske eksportvarer i mange tilfælde blev sat ret stærkt ned efter devalueringen, har det for at indtjene det samme beløb i dollars som før været nødvendigt at sælge betydeligt større mængder. For eksporten som helhed lå sterling-priserne i maj dog i gennemsnit 5 % højere end i september 1949, men samtidig var importpriserne (regnet i sterling) steget med ikke mindre end 20 %, for råvarer endda med 25 %. Under disse omstændigheder er værdien af Englands samlede import steget stærkere end værdien af den samlede eksport, og underskuddet på handelsbalancen var i første halvår 1950 221 mill. £ mod 199 mill. £ i den tilsvarende periode i 1949. I andet halvår 1949 var underskuddet 230 mill. £. En af de faktorer, der har været stærkest medvirkende ved forbedringen af dollarsituationen, nemlig stigningen i råvarepriserne, har således samtidig virket i retning af at forøge det samlede underskud på den engelske handelsbalance.

Priser og lønninger.

Medens engrosindekset i januar kvartal var i det væsentlige uændret, indtrådte der i april og maj en ny stigning, og den samlede opgang siden deva-

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion		Boligbyggeri[5]		Arbejdsmarked				Detailomsætning[9]	Udenrigshandel		Aktiekurser[11]
							Beskæftigelse[8]		Arbejdsløshed	Arbejdsløn[7]				
	Engrospriser[1]	Leveomkostninger[2]	Central Statistical Office[3]	London & Cambridge Economic Service[4]	Antal boliger under opførelse	Antal boliger fuldført	Samlet antal beskæftigede	Fabriksindustrien				Import[9]	Eksport[10]	
	1938 =100 *	Juli 1914 = 100 *	1946 =100 *	1946 = 100 *	1000 †	1000 *	Mill. †	Mill. †	1000 †	Sept. 39 = 100 *	1947 =100 *	Mill. £ *	Mill. £ *	1938 =100 *
1938	100	156	—	—	—	30.0	17.9	6.8	1688	100[12]	65	77	44	100
1945	167	203	—	—	26	0.2	16.3	6.8	103	150	76	92	38	127
1946	173	204	100	100	204	4.1	17.3	6.6	359	162	88	108	80	138
1947	189	203	108	108	253	10.5	18.6	7.1	256	168	100	149	100	145
1948	216	108	121	120	188	17.5	19.1	7.3	282	106	114	173	137	139
1949	227	111	129	127	195	16.0	22.2	8.3	243	109	125	189	154	132
April 1949	224	109	124	121	—	14.2	22.1	8.2	325	108	123	188	143	137
Maj —	228	111	134	131	—	16.3	22.1	8.3	304	108	128	195	157	139
Juni —	229	111	130	126	190	16.0	22.2	8.3	264	109	124	202	148	125
Juli —	226	111	118	117	—	14.6	22.2	8.2	243	109	124	186	146	125
Aug. —	226	111	119	115	—	14.3	22.2	8.3	261	109	115	200	141	123
Sept. —	228	112	132	128	198	16.8	22.2	8.3	268	109	120	181	146	131
Okt. —	234	112	135	134	—	16.4	22.3	8.4	300	109	132	199	161	129
Nov. —	237	112	140	138	—	16.4	22.3	8.4	324	109	137	201	166	124
Dec. —	238	113	131	129	195	17.4	22.2	8.4	330	109	163	196	159	128
Jan 1950	241	113	136	133	—	14.3	22.3	8.4	372	110	115	201	182	127
Febr. —	242	113	141	137	—	14.1	22.2	8.4	373	110	122	182	161	129
Marts —	242	113	143	141	195	19.4	22.2	8.4	347	110	133	221	191	127
April —	246	114	135	130	—	14.9	22.3	8.4	329	110	131	211	156	128
Maj —	251	114	142	134	—	17.0	22.3	8.4	315	110	141	229	188	130
Juni —	252	114		138					282	110		238	182	

* Tallene for 1938 og 1945—49 (de første 6 rækker) er gennemsnit for 12 måneder.
† Tallene for 1938 og 1945—49 (de første 6 rækker) gælder for juli (beskæftigelse, arbejdsløshed) eller december.

[1] Board of Trade. [2] Ministry of Labour. Fra juni 1947 nyt indeks med basis juni 1947. [3] Inkl. rustningsproduktion („finished munitions"). [4] Ekskl. rustningsproduktion. [5] Ministry of Health. Permanente boliger. [6] Fra 1949 ny serie, der i modsætning til den tidligere omfatter privat hushjælp og beskæftigede over pensionsalderen (65 år for mænd og 60 år for kvinder). Desuden tælles nu halvdagsarbejdere som heldagsarbejdere. Til sammenligning anføres, at tallene efter den nye opgørelse medio juli 1948 var 21.9 og 8.1. [7] Ugentlige lønsatser. Fra juni 1947 nyt indeks med basis juni 1947, omfattende industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [8] Varehuse, kædebutikker og brugsforeninger. [9] Generalindførsel. [10] Inkl. reeksport. [11] London & Cambridge Economic Service. Industriaktier den 15. i hver måned. [12] Sept. 1939.

lueringen udgjorde herefter 10 %. Den nye stigning var i første række et resultat af opgangen i de internationale råvarepriser, selv om man også på visse områder kunne spore virkningerne af godstakstforhøjelsen på jernbanerne. Men færdigvarerne var endnu i maj kun steget med 3½ %, og for samme måned blev leveomkostningsindekset beregnet til 114 mod 112 i september 1949 (17/6 1947 = 100).

I de første 5 måneder af 1950 har ca. 2¼ mill. arbejdere fået deres lønsatser forhøjet med knap 0,4 mill. £ om ugen, hvilket dog ikke var tilstrækkeligt til at fremkalde en stigning i lønindekset. Med samme basis som leveomkostningsindekset blev lønindekset for maj opgjort til 110 mod 109 i september 1949, men mange fagforeninger presser stærkt på med krav om lønforhøjelser. I denne forbindelse kan nævnes, at fagforeningskongressens generalråd i en erklæring af 28. juni har opgivet den lønstoppolitik, som den 12. januar var blevet vedtaget — omend med ringe majoritet — på en konference af fagforeningernes forretningsudvalg, og som gik ud på at anbefale fagforeningerne at afholde sig fra krav om lønforhøjelser, så længe leveomkostningsindekset ikke oversteg 118. I stedet retter generalrådet en almindelig opfordring til de enkelte fagforeninger om at vise mådehold. Man er hermed hvad angår den øverste fagforeningsledelses standpunkt vendt tilbage til stillingen før devalueringen, dog med den bemærkelsesværdige forskel, at man ikke længere som et tilfælde, hvor det er berettiget at gøre en undtagelse fra lønstoppet, specielt nævner de laveste lønninger; årsagen til denne ændrede holdning må søges i de faglærte arbejderes modvilje mod en formindskelse af lønforskellene.

Da fagforeningskongressens generalråd ikke råder over egentlige magtmidler over for de enkelte fagforeninger, har dets vedtagelser i den ene eller den anden retning kun begrænset betydning. Større indflydelse på lønudviklingen kan det tænkes at få, at også regeringen har slækket på sine strenge principper, jfr. en udtalelse af finansminister sir Stafford Cripps den 3. juli, hvorefter England kun har råd til en begrænset lempelse af de strenge krav om at undgå indkomstforhøjelser. Formentlig vil der herefter være noget større muligheder for at få lønkrav godkendt, når det officielle forhandlingsmaskineri er sat i bevægelse.

Ophævelse af restriktioner.

Lettelsen i dollarsituationen og den fortsatte stigning i produktionen har i den forløbne del af 1950 medført ophævelsen af adskillige restriktioner og rationeringer.

Den 9. marts gav arbejdsministeren underhuset meddelelse om ophøret af kontrollen med arbejdskraftens anvendelse i henhold til forordningen af 18. september 1947 (se „Økonomi og Politik" 1947, p. 253), men allerede den 1. januar var forbudet mod, at kulminearbejdere og landarbejdere uden arbejdsministerens tilladelse gik over i andet erhverv, blevet ophævet. Den 22. maj fulgte meddelelsen om afskaffelsen af stålrationeringen undtagen for stål- og blikplader, og fra den 27. maj ophævedes benzinrationeringen, efter at der

med amerikanske olieselskaber var truffet aftale om, at importforøgelsen kunne betales i pund sterling. Sæberationeringen vil blive afskaffet fra den 10. september, og endelig kan nævnes, at den såkaldte pointsrationering for en række fødevarer er blevet ophævet, hvorimod kød, smør, ost, sukker, chokolade og te fremdeles er rationeret.

Overskud i kulgruberne.

Som nævnt i et foregående hefte af „Økonomi og Politik" gik antallet af arbejdere ved kulgruberne i 1949 ned med 16.000 til 709.000, og i første halvår 1950 faldt tallet yderligere til under 700.000. Produktionen var dog til trods herfor lidt større end i første halvår 1949, men det kan synes mærkeligt at ophæve restriktionerne på arbejdskraften på et tidspunkt, hvor antallet af arbejdere i industrien befinder sig i stadig nedgang. Det fremgår imidlertid af National Coal Board's beretning for 1949, at „stavnsbåndet" i kulgruberne ikke alene virkede i retning af at fastholde arbejdere ved industrien, men også hæmmede rekruteringen af nye arbejdere (fordi det gjorde beskæftigelse i kulminerne mindre tillokkende) og således forringede ledelsens muligheder for at skaffe sig af med forsømmelige og udisciplinerede arbejdere. Idet afskedigedes i 1949 8000 arbejdere for forsømmelse af arbejdet og mangel på disciplin. Dette var 3100 flere end i 1948, og denne kraftigere politik over for arbejderne har derfor åbenbart været en medvirkende årsag til nedgangen i arbejdskraften. På den anden side har ophævelsen af restriktionerne på arbejdskraften altså ikke hidtil ført til en sådan stigning i antallet af nyantagne arbejdere, at nedgangen i arbejdertallet har kunnet standses, og iøvrigt var antallet af tabte arbejdsdage på grund af udeblivelse fra arbejdet trods udrensningen større i 1949 end i 1948.

Når kulproduktionen fra gruberne i 1949 alligevel var ca. 5 mill. tons større end i 1948, var grunden for det første en ikke uvæsentlig stigning i produktionen pr. mand og skift ved selve kulbrydningen og dernæst, at et noget større antal arbejdere var beskæftiget ved selve kulbrydningen (som „face-workers"). For „face-workers" steg produktionen pr. skift fra 2,92 til 3,02 tons, og for samtlige arbejdere fra 1,11 til 1,16 tons, hvilket var mere end i 1938, men lidt mindre end i 1935, 1936 og 1937. Det synes således som om den fortsatte mekanisering af arbejdet i gruberne begynder at bære frugt.

Om det finansielle resultat af National Coal Board's virksomhed skal sluttelig anføres, at hver ton kul i 1949 indbragte gnstl. 47 s 11.5 d, hvilket var 9 d mere end i 1948, og at omkostningerne pr. ton samtidig gik ned med 6.3 d til 45 s 0.3 d. Herved steg fortjenesten pr. ton fra 1 s. 7.9 d til 2 s 11.2 d, og hele National Coal Boards driftsoverskud gik op fra 17,5 til 31,4 mill. £. Efter fradrag af renter m. v. var nettooverskuddet i 1949 9.5 mill. £ mod 1.7 mill. £ i 1948, medens der i 1947, det første år under nationaliseringen, var et nettounderskud på 23,3 mill. £, således at der altså endnu skal indtjenes 12,1 mill. £, før det første års underskud er bragt ud af verden. Det bør tilføjes, at England i 1949 eksporterede ca. 19 mill. tons kul (inkl. bunkers), og at

disse kul indbragte ca. 1 £ mere pr. ton end de kul, der afsattes på hjemmemarkedet. Uden denne eksport ville overskuddet i 1949 med uændrede priser på hjemmemarkedet være blevet forvandlet til et betydeligt underskud.

FRANKRIG

Priser og lønninger.

Ved en betragtning af den økonomiske udvikling i Frankrig i 1949 hæfter man sig først og fremmest ved den relative prisstabilitet efter de foregående års bestandige opgang. Medens engrospriserne i 1945 steg med 70 %, i 1946 med 80 %, i 1947 med 45 % og i 1948 med 62 %, og de tilsvarende tal for leveomkostningsindekset vedkommende var 62, 74, 57 og 42, gik engrospriserne i 1949 kun op med 1,4 %, medens leveomkostningerne endda faldt med 0,4 %. I virkeligheden var der en betydelig nedgang i såvel engrosprisindeks som for leveomkostninger indtil midten af året. Mellem november 1948 og juni 1949 gik engrospriserne tilbage fra 1977 til 1812 (1937 = 100) eller med 8 %, og fra januar 1949 til juli 1949 faldt leveomkostningerne fra 2236 til 1972 eller med næsten 12 %. I september devalueredes franc'en over for dollar'en med ca. 22 % (se nærmere herom „Økonomi og Politik" 1949 p. 259), og ved årets udgang lå priserne som nævnt på samme niveau som et år forinden. Endnu i maj 1950 var der ikke sket nogen yderligere forhøjelse af leveomkostningerne, medens stigningen i råvarepriserne i løbet af de 5 måneder havde hævet engrosprisindekset nogle få procent.

Med ophøret af prisstigningen fulgte forholdsvis rolige forhold på arbejdsmarkedet, indtil devalueringen fremkaldte nye lønkrav. I november 1949 indrømmedes der arbejdere med under 15000 francs om måneden en „bonus" på indtil 3000 francs, og der skete en forhøjelse af familietilskuddene, men nogen almindelig forhøjelse af arbejdslønnen fandt i modsætning til alle de foregående år efter krigen ikke sted i 1949. (Listen over lønforhøjelser ser således ud: august 1944 50 %, marts 1945 40 %, juni 1946 30 %, 1947 60 % og 1948 15 %). Det var meningen, at bonus'en — „prime exceptionelle et unique" — skulle være en udbetaling en gang for alle, men „Force Ouvrière", der omfatter de socialistiske fagforeninger, rejste straks krav om, at den skulle gælde for alle arbejdere og udbetales hver måned, medens man afventede parlamentets færdigbehandling af et lovforslag om genindførelse af kollektive overenskomster. Kravet fandt støtte hos de socialistiske medlemmer af ministeriet Bidault, men mødte modstand hos de øvrige ministre, og da det ikke lykkedes at opnå enighed om et kompromis, trådte socialisterne den 4. februar ud af ministeriet. Den 7. februar udstedte den rekonstruerede regering et dekret, der i overensstemmelse med det tilbud, der var gjort de socialistiske ministre, bestemte, at der for januar måned skulle udbetales en bonus på 3000 francs til alle arbejdere med indtil 14.000 francs om måneden, medens de arbejdere, der havde mellem 14.000 og 18.000 francs, skulle have tre fjerdedele af forskellen mellem deres faktiske løn og 18.000 francs.

Omtrent samtidig hermed gennemførtes loven om kollektive overenskomster, der er dateret 11. februar 1950. Herefter er fastsættelsen af lønningerne igen overladt til arbejdsmarkedets organisationer, idet loven dog bestemmer, at regeringen skal fastsætte en national minimumsløn. Desuden har arbejdsministeren fået bemyndigelse til at bestemme, at en overenskomst skal være bindende for alle virksomheder og arbejdere inden for den pågældende branche. Straks efter lovens vedtagelse rejste de forskellige fagforeninger krav om fortsat udbetaling hver måned af 3000 francs, og da såvel de private arbejdsgivere som regeringen for de nationaliserede virksomheder kun ville gå med til lønforhøjelser på 5—8 %, fulgte en strejkebølge, som dog hurtigt ebbede ud, efter at Bidault den 22. marts havde lovet, at de nationaliserede virksomheder ville indføre særlige produktivitetspræmier, og opfordret de private virksomheder til at gøre det samme.

Produktionen.

Prisstigningens ophør i 1949 må først og fremmest ses på baggrund af den forbedrede forsyningssituation. (Den sidste rationeringsordning — vedrørende kaffe — ophævedes i begyndelsen af 1950). Siden 1946 er Frankrigs industriproduktion steget med næsten 50 % og landbrugsproduktionen med en fjerdedel. Produktionsindekset for industrien er for 1949 beregnet til 122 (1938 = 100) med 111 i 1948, og det nærmede sig dermed stærkt det hidtidige toppunkt, 125 i 1929. Landbrugsproduktionen var imidlertid ca. 10 % mindre end i 1938. Tilsammen kan man regne med, at forsyningen med varer af enhver art i 1949 var lidt større end før krigen, men stigningen af industriproduktionen falder især på kapitalvarer og har derfor ikke endnu medført en tilsvarende forhøjelse af levefoden. Medens bruttoinvesteringerne i 1938 svarede til 16 % af nationalproduktet, anslås de for tiden at udgøre omkring 20—25 %. Alene til investeringer på de områder, der omfattes af Monnet-planen, er i årene 1947—49 anvendt 1000 mld. francs, og for 1950 er anslået yderligere 573 milliarder. Oprindelig tog Monnet-planen særlig sigte på modernisering og udvidelse af kul-, elektricitets-, stål-, cement-, og landbrugsmaskineindustrien samt transportvæsenet; men hertil er senere føjet bl. a. landbruget, som skal gøres til et eksporterhverv, og olie- og kvælstofindustrien, ligesom der lægges særlig vægt på udviklingen af Frankrigs oversøiske territorier. De vigtigste resultater på disse områder fremgår af nedenstående oversigt.

Industriproduktion.

	1929	1938	1946	1948	1949	1952 [1]
Kul (mill. tons)	55	47.6	49.3	45.1	53	60
Elektricitet (mld. kWh.)	14.4	20.8	23.0	28.4	29.7	43
Olie (1000 tons)	0	7	2.8	8.3	11.4	18.7
Stål (mill. tons)	9.7	6.2	4.4	7.3	9.1	12.5
Cement (mill. tons)	6.2	3.6	3.4	5.4	6.7	8
Traktorer (tusinder)	1	1.7	1.9	12.4	17.1	40
Kunstgødning (1000 tons N_2)	73	177	127	182	213	350

[1] Plan.

Landbrugsproduktion.

	Gst. 1934-38	1946	1947	1948	1949[1]	1952[2]
Hvede (mill. tons) ...	8.2	6.75	3.3	7.6	7.9	9.5
Andre kornsorter (mill. tons)	7.3	5.8	4.0	6.1	5.6	8.0
Kød (1000 tons)	1700	1250	1445	1675	1850	2200
Mælk (mill. l.)	14600	9500	10000	11500	12500	17000
Fedtstoffer (1000 tons)	325	210	230	255	400	550
Sukker (1000 tons) ...	769	688	598	860	900	1300

[1] Anslået. [2] Plan.

Betalingsbalancen.

I den seneste rapport fra „Commissariat Général du Plan de Modernisation et d'Equipement" peges der på, at de betydelige fremskridt, der er gjort siden 1946, er opnået ved hjælp af tre faktorer: en forøgelse af arbejdskraften med 300.000 mand, forlængelse af arbejdstiden, der nu er gnstl. 45 timer om ugen mod 39 timer i 1938, og en stigning i produktionen pr. arbejdstime til førkrigsniveauet. Ved siden af Frankrigs egne anstrengelser for at bringe sin økonomi på fode har imidlertid Marshall-hjælpen spillet en afgørende rolle ved at muliggøre en langt større import, end Frankrig i efterkrigsårene har været i stand til at betale for med sin eksport. Samtidig med prisstabiliseringen er dog indtrådt en stærk stigning i eksporten. Efter volumenindekset var den i 1949 33 % og i januar kvartal 1950 endog 51 % større end i 1938, medens de tilsvarende tal for importen var henholdsvis 4 og 14 %, og i 1949 dækkede eksporten 85 % af importen mod 64 % i 1948 og 56 % i 1947*. Da underskuddet på de „usynlige" poster også var mindre end i 1948, blev resultatet, at det samlede underskud på betalingsbalancens løbende poster faldt fra ca. 1,7 til 0,7 mld. $, men hertil er ganske vist at bemærke, at over for dollarområdet er underskuddet opgjort til 855 mill. $, således at Frankrigs behov for dollarhjælp stadig var meget betydeligt. Det kan i denne forbindelse nævnes, at den direkte Marshall-hjælp til Frankrig for 1950—51 regnes at ville udgøre 503 mill. $ mod 673 millioner i 1949—50 og 978 millioner i 1948—49.

Frankrigs betalingsbalance 1946—49.
(Mill. $).

	1946	1947	1948	1949
Handelsbalancen	÷ 1527	÷ 1452	÷ 1428	÷ 470
„Usynlige" poster, netto	÷ 225	÷ 61	÷ 102	÷ 70
Oversøiske territorier, nettounderskud	÷ 297	÷ 163	÷ 208	÷ 170
Betalingsbalancens løbende poster	÷ 2049	÷ 1676	÷ 1738	÷ 710

* Tallene er beregnet på grundlag af den samlede franske udenrigshandel. Ser man bort fra handelen med Frankrigs oversøiske territorier, med hvilke Frankrig har et voksende overskud, dækkede eksporten i 1949 kun 66 % af importen, men i januar kvartal 1950 69 % mod 59 % i januar kvartal 1949.

Finans- og kreditpolitik.

Medens den stigende produktion og Marshall-hjælpen har skabt en rigeligere vareforsyning, har regeringen samtidig søgt at bekæmpe inflationen ved finans- og kreditpolitiske foranstaltninger. Skatteindtægten har været voksende og anslås nu til 30 % af nationalproduktet, og underskuddet på statens drifts- og kapitalbudget er gået ned og er i stigende grad blevet dækket ved hjælp af langfristede lån og Marshall-hjælpens „counterpart-fund, således at man ikke i så stor udstrækning som tidligere har været nødt til at tage tilflugt til lån i centralbanken. I april 1949 blev maksimum for statens lån i Banque de France sat ned fra 200 til 175 mld. francs .

Den restriktive kreditpolitik går tilbage til januar 1947. Den officielle diskonto, der da var 1 5/8 %, blev efterhånden forhøjet til 3½ % (begyndelsen af september 1948). Den 30. september 1948 blev den sat ned igen til 3 %, men samtidig blev der for hver enkelt bank lagt loft over dens adgang til at rediskontere i centralbanken. Til trods for kreditrestriktionerne steg pengemængden (sedler plus indskud på anfordring) i 1949 med 545 mld. francs eller med 25 % mod 507 milliarder i 1948, men samtidig synes omløbshastigheden som følge af den voksende tillid til franc'en at være gået ned, med andre ord, forøgelsen af pengemængden er anvendt til styrkelse af kassebeholdningerne, der under prisinflationen naturligvis søgtes holdt nede på det lavest mulige niveau.

Arbejdsløshed.

I den sidste tid har der vist sig en tendens til stigende arbejdsløshed, og det er måske ikke uden forbindelse hermed, at diskontoen den 8. juni er blevet sat ned fra 3 til 2½ %. Det må dog tilføjes, at de officielle arbejdsløshedstal fremdeles er meget små både absolut og i sammenligning med før krigen.

For april 1950 er antallet af arbejdsløse opgjort til 62000 mod 374000 i gennemsnit for 1938, men det var halvanden gang så stort som i 1949, og der findes desuden en del, som arbejder på indskrænket arbejdstid. Ifølge arbejdsministeriets opgørelse havde således i april 182000 en ugentlig arbejdstid på mindre end 40 timer.

ITALIEN

De allierede gik i land i Italien i juli 1943, og i de følgende 22 måneder til Norditaliens befrielse i april 1945 var landet udsat for krigens ødelæggelser, medens de allierede trængte længere og længere nordpå. Langt den største del af den italienske industri, som er koncentreret i Norditalien, forblev dog uskadt; kun 12—15 % af kapaciteten regnes at være gået tabt som følge af krigen. På andre områder var ødelæggelserne derimod meget betydelige. 1.700.000 boliger blev fuldstændigt ødelagt og over 4 millioner beskadigede, og ved krigens slutning var jernbanernes kapacitet sunket til 30 % af førkrigsniveauet, medens

90 % af handelsflåden var gået tabt. Ialt anslås Italiens materielle krigstab til 12 mld. førkrigs-dollars, d. v. s. ca. 1/5 af nationalformuen og mere end et års nationalindkomst.

Inflationen og dens bekæmpelse.

Det var således en betydelig genopbygningsopgave, Italien stod over for i 1945, men skønt størstedelen af industrien var intakt, kneb det for produktionen at komme i gang på grund af kul- og råvaremangel, og situationen forværredes stærkt ved, at en usædvanlig tørke formindskede høstudbyttet, således at f. eks. hvedehøsten gik ned til 4,2 mill. tons mod normalt 7 mill. tons. Ganske vist afværgedes hungersnøden ved hjælp udefra, gennem Unnra og på anden måde, men dette kunne ikke hindre den inflation, der i de følgende år tvang priserne voldsomt i vejret. Lønningerne, der var pristalsregulerede, fulgte efter, og lønforhøjelserne fremkaldte nye prisstigninger, og det hjalp ikke, at produktionen efterhånden kom ganske godt i gang, fordi mistilliden til liren bevirkede, at varerne for en stor del holdtes tilbage i lagrene i spekulationsøjemed.

I september 1947 var priserne efter det officielle engrosprisindeks ca. 60 gange højere end i 1938. Den 30. september samme år indledtes imidlertid den deflationspolitik, der er knyttet til nuværende præsident Einaudis navn. Den officielle diskonto sattes op fra 4 til 5½ %, og bankernes udlånsrente forhøjedes til 10 % eller mere, men ud over fordyrelsen af kreditten greb man desuden til direkte kreditrestriktioner gennem en bestemmelse om, at 20 % af den del af bankernes udlån, der oversteg 10 gange egenkapitalen (15 % af de samlede udlån, hvis dette beløb var mindre), skulle indbetales, eventuelt deponeres i form af statsobligationer, på en spærret konto i nationalbanken. Det samme skulle gælde for 40 % af tilvæksten i indlånene efter 1. oktober 1947, dog således, at det samlede beløb på spærrekonto ikke skulle overstige 25 % af de samlede indlån.

Deflationen efter 1947.

Kreditstramningen medførte en afvikling af spekulationslagrene, og der udviklede sig i den følgende tid et kraftigt prisfald især for de frie prisers vedkommende, således at forskellen mellem disse og de officielle priser blev stærkt formindsket. (Den forsvandt helt i 1948 og 1949 med afskaffelsen af rationeringerne). I juli 1948 var det officielle engrosprisindeks faldet til ca. 51 (1938 = 1) mod 62 i september 1947, men det steg igen til ca. 57 i december 1948 på grund af bortfald af levnedsmiddelsubsidier og forhøjelse af taksterne i offentlige virksomheder. Gennem hele 1949 var priserne derefter faldende, og i begyndelsen af 1950 stod engrosprisindekset i ca. 47. Leveomkostningsindekset, der i de første 10 måneder af 1947 var steget 55 %, faldt 7 % i de to sidste måneder af året og var derefter praktisk taget uændret i 1948, men havde i sidste halvdel af 1949 en tydelig nedadgående tendens, som fortsattes ind i 1950.

Med standsningen af prisstigningen kom også lønningerne ind i en roligere periode. Arbejdslønnen i industrien steg i 1947 ikke mindre end 85 %, men i 1948 kun 6 %. Sammenlignet med 1938 synes lønningerne i gennemsnit at være steget noget stærkere end leveomkostningerne, men stigningen har været meget forskellig for de forskellige arbejderkategorier. Ligesom i mange andre lande har der været en tendens til udjævning af lønforskellen mellem faglærte og ufaglærte, og medens de ufaglærte og kvinderne er nået op over reallønnen før krigen, ligger de faglærte stadig et godt stykke under.

Udenrigshandel og valutapolitik.

Inflationens ophør betød, at der var skabt mulighed for en udvidelse af eksporten, der da også gik stærkt frem i den følgende tid. Hertil bidrog dog også den faktiske devaluering af liren, som fandt sted i slutningen af 1947.

De allierede havde oprindelig, d. v. s. i juli 1943, fastsat en kurs af 1 £ = 400 lire og 1 $ = 100 lire (mod før krigen henholdsvis 89 og 19 lire). I januar 1946 sattes dollarkursen op til 225 lire og i august 1947 til 350 lire; men for at opmuntre eksporten var der allerede i 1946 indført den ordning, at eksportørerene kun var forpligtet til at aflevere halvdelen af den indtjente valuta til den officielle kurs, medens de kunne sælge den anden halvdel i det frie marked til en langt højere kurs eller eventuelt selv anvende den til betaling af import; valuta til import af særlig vigtige varer stilledes til rådighed til den lavere, officielle kurs.

Den ændring, der gennemførtes den 27. november 1947, betød reelt afskaffelsen af dobbeltkurssystemet. Det bestemtes nu, at den officielle kurs skulle fastsættes for hver måned som gennemsnittet af den foregående måneds kurser på det frie marked, og i de næste 2 år indtil pundets devaluering i september 1949 stabiliseredes liren faktisk på niveauet 1 $ = ca. 575 lire. Den nye ordning virkede stimulerende på eksporten og fremkaldte en stærk forøgelse af den for den italienske betalingsbalance ikke uvæsentlige post, der hedder hjemsendt opsparing fra emigranter, ligesom den fremskyndede hjemtagningen af kapital, der var blevet anbragt i udlandet, medens man endnu ventede yderligere stigning i de udenlandske valutakurser og dermed fortjeneste ved at udskyde hjemtagning til senere. Resultatet var, at underskuddet på betalingsbalancens løbende poster gik ned fra 793 mill. $ i 1947 til 300 mill. $ i 1948 og 215 mill. $ i 1949, og da Italien samtidig i Marshall-planens to første år har modtaget omkring 1000 mill. $, har der siden 1947 været en stærk stigning i guld- og dollarreserven.

Italiens betalingsbalance.
(Mill. $).

	1947	1948	1949
Handelsbalancen	— 661	— 320	— 274
Fragtudgifter, netto	— 161	— 107	— 102
Andre „usynlige" poster, netto ...	+ 29	+ 127	+ 161
Betalingsbalancens løbende poster	— 793	— 300	— 215

Da der ikke er fastsat nogen officiel paritet for liren, skete der heller ikke formelt nogen nedskrivning af den italienske valuta ved det engelske punds devaluering i september 1949, men den medførte en stigning i dollarkursen fra 575 til 624 lire, hvilket betød en faktisk devaluering over for dollar på ca. 8 %. Over for sterling og andre valutaer, der blev nedskrevet med en langt større procent, var der imidlertid tale om en betydelig opskrivning af liren. Dette forhold synes dog ikke i nævneværdig udstrækning at have påvirket Italiens handelsbalance. I hvert fald var eksportværdien, som det fremgår af nedenstående tabel, i de første 4 måneder af 1950, trods det lavere prisniveau, 4—5 % større end i den tilsvarende periode i fjor, medens importens værdi var en ubetydelighed lavere.

Italiens udenrigshandel.

	Engrosprisindeks (1938 = 1)	Import (mld. lire)	Eksport (mld. lire)	Importoverskud (mld. lire)
1938	1	11	10	1
1946	29	92	65	27
1947	52	931	339	592
1948	54	823	571	252
1949	52	855	633	222
1949 jan.-april	56	300	206	94
1950 jan.-april	47	297	215	82

Såvel denne som den foregående tabel stammer fra årsberetningen for 1949—50 fra den internationale bank i Basel. Omregner man de opgivne tal for handelsbalancens underskud i lire til dollars efter de angivne kurser, kommer man for alle årene 1947—49 til større tal end de i den første tabel anførte. Forskellen må antages at bero på, at importtallene i den første tabel er opført i f.o.b.-priser og eksporttallene i c.i.f.-priser, medens det er omvendt i den anden tabel.

Offentlige arbejder og jordreform.

Kreditindskrænkningen i efteråret 1947 efterfulgtes af et ret kraftigt fald i industriproduktionen, men nedgangen blev ikke af længere varighed, og for årene 1947, 1948 og 1949 er produktionsindekset beregnet til henholdsvis 93, 98 og 104 (1938 = 100). Navnlig efter pundets devaluering har der imidlertid vist sig en tendens til stagnation, og diskontoen, der i april 1949 blev sat ned fra 5½ til 4½ %, er i april i år yderligere blevet sænket til 4 %. De direkte kreditrestriktioner, der gennemførtes i 1947, er derimod stadig i kraft, bortset fra, at den del af indlånsforøgelsen i forhold til 1. oktober 1947, der skal indsættes på spærret konto i nationalbanken, er reduceret fra 40 til 25 %, efter at det samlede „indefrosne" beløb er nået op på 25 % af samtlige indlån.

Det store problem i efterkrigstidens som i førkrigstidens Italien er imidlertid arbejdsløsheden eller rettere sagt den del af arbejdsløsheden, der går under betegnelsen strukturarbejdsløshed. Efter krigen har antallet af arbejdsløse i Italien varieret mellem 1,2 og 2,4 millioner eller mellem 6 % og 12 % af den aktive befolkning, men kunne man opgøre den „skjulte" arbejdsløshed, der består i ineffektiv udnyttelse af den nominelt beskæftigede arbejdskraft både

i industri og landbrug, ville man komme op på meget højere tal; den økonomiske kommission for Europa (ECE) regner således med 4 millioner.

Baggrunden for arbejdsløshedsproblemet i Italien er den stærke befolkningstilvækst, og problemet er blevet akut, efter at udvandringsmulighederne er blevet stærkt begrænsede. Den udvej, der herefter står åben, er større industrialisering og intensivering af landbruget, men begge dele vil kræve meget store investeringer. Det første skridt fra regeringens side til direkte bekæmpelse af arbejdsløsheden er taget ved de forslag, som De Gasperi den 17. marts 1950 fremsatte i parlamentet, og hvorefter der i de kommende 10 år årligt skal anvendes 120 mld. lire til grundforbedringsarbejder, vejanlæg o. s. v., deraf 100 mld. lire i Syditalien, hvor den „skjulte" arbejdsløshed er særlig stor. Disse foranstaltninger må også ses i forbindelse med den bebudede jordreform, der skal skaffe jord til landarbejderne ved ekspropriation fra godserne. Ifølge det forslag, der er udarbejdet herom, vil ekspropriationen ramme de ejendomme, der i 1938 gav en årlig indtægt på 30.000 lire og derover, og bestemmelserne er iøvrigt formet således, at de dårligst udnyttede godser skal afstå forholdsvis mest jord. Ialt regnes der med ekspropriation af 1,5 mill. ha. jord, hvorpå der skulle kunne oprettes ca. ¼ mill. småbrug.

20.7.1950.

DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I DANMARK[1]

Den økonomiske udvikling i løbet af maj og juni bød i og for sig ikke på større overraskelser; den fortsatte stort set i det samme spor, som den havde fulgt i det foregående halve årstid. Produktionen både inden for landbrug og industri lå fortsat over — og arbejdsløsheden under — niveauet fra sidste år. Engrospriserne stabiliseredes tilsyneladende på det nye højere niveau 11—12 % over niveauet fra før devalueringen, og fra maj til juni skete endog et lille fald. Aktiekurserne gik pånyt nogle points i vejret, medens obligationskurserne faldt lidt. Og gælden til udlandet øgedes yderligere med et halvt hundrede mill. kr. I det følgende skal gives en lidt mere detailleret oversigt over hovedtrækkene i denne udvikling.

Produktion og beskæftigelse.

Index for *industriproduktionen* blev i maj 177 og i juni 172 (1935 = 100), hvilket er 13—14 % mere end i de samme måneder i fjor; for første halvdel af 1950 er gennemsnittet 166 mod 149 i 1949, en stigning på 11—12 %. Alle industrigrene med undtagelse af træindustrien har haft større produktion end i samme periode i fjor; størst er fremgangen for tekstilindustrien (20 %) og den kemiske industri (15 %), fortrinsvis på grund af bedre tilførsler af råstoffer. I forhold til førkrigstiden er stigningen størst for jern- og metalindustrien, der nu er nået op på omtrent det dobbelte af produktionen i 1935; her spiller bl. a. den gode beskæftigelse på skibsværfterne en rolle. *Beskæftigelsesindex'et* var både i maj og juni 173.

For *landbrugsproduktionens* vedkommende foreligger nu oplysninger for april og maj og delvis for juni og juli; på alle områder, undtagen for ost, er der tale om en stigning sammenlignet med i fjor; i gennemsnit for alle husdyrprodukter har produktionen i årets 6 første måneder været ca. 26 % større end i fjor. Produktionen af *flæsk* og *æg* var endog i denne periode et par procent større end i januar—juni 1939; *oste*produktionen har forlængst overskredet førkrigsniveauet, og *smør*produktionen har i maj—juli været henholdsvis 19.000, 18.400 og ca. 17.700 tons, hvormed også den er kommet op til og

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

over 1939-niveauet. Derimod ligger *kød*produktionen endnu nogle få procent lavere end i 1939. Under hensyn hertil samt til den vækst i husdyrbestanden, som er sket i den senere tid, er det næppe uberettiget at gå ud fra, at den animalske produktion i 1950 på alle områder vil blive praktisk lige så stor som eller endog større end i 1939.

Om *høstudsigterne* foreligger der en opgørelse pr. 15. juli; hvedeafgrøderne vurderedes til 95 mod 101 i fjor ved samme tid og de øvrige kornafgrøder fra 4 til 10 points lavere; kartoflerne bedkmtes til 98 mod 93 og de øvrige rodfrugtsafgrøder som helhed lidt lavere end sidste år. Endelig ser det også ud til, at hø og græsning vil give ringere resultat end i 1949, hvad mængden angår; men kvaliteten er god. Hvis disse bedømmelser holder stik, må man altså regne med en høst af væsentlig mindre størrelse end 1949's, der imidlertid også var den største, man nogensinde har haft i Danmark. Men naturligvis kan vejrforholdene indtil og under høsten ændre billedet betydeligt.

(Om landbrugseksporten se nedenfor side 182—83).

Arbejdsløsheden ved udgangen af juni var nede på 3.9 % (samtlige ledige) mod 4.7 % i fjor og 7.4 % og 4.3 % ved slutningen af henholdsvis april og maj. Det svarer til 24.600 ledige personer, hvoraf 10.500 med mindre end 7 dages ledighed, 3.700 ledige af „særlige grunde" (alder, nedsat arbejdsevne etc.), men kun 10.400 „egentlige" arbejdsløse. Nedgangen i ledigheden har i de senere måneder været stærkest inden for landbrug samt jordarbejde og bygningsindustri; men også næringsmiddelindustrien, sten-, ler- og glasindustrien samt den kemiske industri, der alle har forøget produktionen væsentligt i den sidste tid, møder med betydeligt fald i arbejdsløsheden.

Inden for de fleste grene af den egentlige industri har ledigheden i de sidste måneder kun været 1—3 %, hvilket praktisk talt svarer til fuld beskæftigese. Kun næringsmiddelindustrien har haft 5—6 % ledige, svarende til 2500—3000 personer. I byggefagene har der næsten ikke været nogen arbejdsløse i maj og juni. De eneste erhvervsgrupper, der har en virkelig betydelig ledighed, er land- og søtransport med henholdsvis ca. 10 % og ca. 19 % ult. juni mod 11.4 % og 15.7 % i fjor; desuden har enkelte mindre fag ret stor ledighed (musikere 17.9 %, hatte- og buntmagere 12.1 %, tobaksarbejdere 7.9 %, tjenere 6.5 %, guld- og sølvarbejdere 6.3 %).

Geografisk set er der, som tabellen på næste side viser, stadig stor uensartethed i ledighedens fordeling. For det første er der forskel mellem hovedstad, provinsbyer og landdistrikter, navnlig hvad de sæsonmæssige svingninger angår; dette skyldes naturligvis, at landbrug og jordarbejde, der vejer tungt til i landdistrikterne, er meget sæsonfølsomme. For det andet ser man, at ledigheden både i byerne og på landet gennemgående bliver større, jo længere man kommer mod vest og nord i Jylland; hvad byerne angår, kan det oplyses, at det til stadighed er nogle bestemte, der står øverst på listen, nemlig Esbjerg, Ålborg-Nørre Sundby, Skive og Randers; her synes der altså stadig ikke at være skaffet tilstrækkelige arbejdsmuligheder til erstatning for dem, der bortfaldt efter krigens ophør, og da arbejdskraften synes tungt bevægelig, er der her behov for særlige foranstaltninger, f. eks. i form af placering af nye industriforetagender.

Arbejdsløshedens geografiske fordeling[1].
(Samtlige ledige).

	Juni 1950			Januar 1950			Juni 1949		
	højest	gnstl.	lavest	højest	gnstl.	lavest	højest	gnstl.	lavest
Hovedstaden		3.2			10.3			4.5	
Øerne iøvrigt (byer)	6.9 (Slagelse	2.7	1.0 (Roskilde)	18.6 (Slagelse)	13.2	8.6 (Odense)	5.3 (Nakskov)	3.4	1.4 (Helsingør)
„ „ (landkomm.)		3.0			25.9			1.7	
Østjylland (byer)	7.2 (Randers)	5.0	3.3 (Fredericia)	19.1 (Silkeborg)	14.8	10.5 (Vejle)	9.2 (Randers)	6.4	3.3 (Fredericia)
„ (landkomm.)		4.4			35.8			5.0	
Nordjylland (byer)	8.2 (Ålborg)	7.4	4.8 (Frederiksh.)	22.5 (N. Sundby)	19.0	15.6 (Frederiksh.)	13.0 (N. Sundby)	9.2	6.8 (Thisted)
„ (landkomm.)		6.7			52.6			5.5	
Vestjylland (byer)	10.5 (Esbjerg)	6.5	2.2 (Herning)	25.0 (Skive)	19.3	9.3 (Herning)	10.8 (Esbjerg)	7.4	2.5 (Herning)
„ (landkomm.)		4.0			39.2			4.1	
Sydjylland (byer)	4.8 (Sønderborg)	4.1	3.9 (Åbenrå)	„ [1]	19.0	17.4 (Skanderborg)	7.0 (Åbenrå)	5.9	3.7 (Sønderborg)
„ (landkomm.)		3.9			39.7			4.4	
Provinsbyer ialt	10.5 (Esbjerg)	4.7	0.8 (Roskilde)	25.0 (Skive)	15.5	8.6 (Odense)	13.0 (N. Sundby)	5.8	1.4 (Helsingør)
Landkomm. „		4.0			34.0			3.3	
Hele landet		3.9			18.1			4.7	

[1] Kun for de 33 største provinsbyer foreligger arbejdsløshedstal; det er bl. a. forklaringen på, at der ikke er anført noget tal i rubrikken for Sydjyllands byer, højest, jan. 1950. Der kan være mindre byer, som har større eller lavere ledighedsprocent end de i tabellen nævnte.

Iøvrigt synes der i løbet af det sidste år at være sket en vis udligning af ledighedsprocenterne mellem de forskellige provinsbyer indbyrdes. I juni 1949 havde samtlige byer på øerne, men kun fem jydske byer lavere arbejdsløshedsprocent end gennemsnittet for samtlige provinsbyer. I år havde to byer på øerne højere ledighed end gennemsnittet, medens 8 jydske byer var kommet under dette.

Fra omkring midten af juli indtrådte påny en svag stigning i arbejdsløsheden; men tallene lå dog fortsat under sidste års (4.2 % ult. juli mod 5.0 % ult. juli i fjor).

Prisudviklingen.

Engrospristallet for maj blev 284 og for juni 283, det samme som i april. Tendensen for de forskellige varegrupper var noget uensartet; vegetabilske levnedsmidler steg fra 284 i april til 288 i maj og 292 i juni, bl. a. på grund af højere priser for vegetabilske olier og kakaobønner, ligesom også træ og papir gik op fra 326 i april til 338 i juni. Til gengæld faldt brændsel og mineralske olier fra 354 i april til 350 og 334 i maj og juni som følge af nedgang i kulpriserne. Fra maj til juni gik også animalske levnedsmidler ned med 8 points til 271, et resultat af nedsættelsen af noteringerne for mælk, smør og flæsk, og foderstoffer gik 4 points ned til 361.

Det særlige pristal for *importvarer* faldt et enkelt point til 325 (brændsel og foderstoffer), medens *eksportpristallet* fortsat lå på 286; den udenlandske „prisklemme" har altså ikke udvidet sig yderligere. *Hjemmemarkedsvarerne* gik ned med to points til 257 (animalske levnedsmidler). Herefter kan man formentlig regne med, at devalueringens direkte virkninger på priserne stort set er udtømt; en anden sag er, at krigen i Korea har fremkaldt en ny prisstigningsbølge på verdensmarkedet (jvf. foran s. 162), som i de kommende måneder også vil kunne mærkes her i landet (se tilføjelse s. 191).

Detailpristallet for juli blev opgjort til 323 (1914 = 100), 1 points mere end i april. Denne stigning er resultatet af en lang række modgående tendenser; på den ene side er der sket en række reelle prisstigninger (kartofler, grønsager, frugt, fisk, øl, margarine, klæder m. v.) tildels som følge af højere priser på udenlandske råstoffer, hvortil kommer bortfaldet af rabatordningerne for kød og flæsk samt forhøjelsen af jernbanetaksterne; på den anden side er smør, ost og æg samt kul faldet i pris, ligesom skattenedsættelser og børnetilskud (se sidste hefte af „Økonomi & Politik") har bidraget til at holde igen på leveomkostningsindex'ets stigning.

Det nye pristal er tilstrækkeligt til at give arbejderne et nyt dyrtidstillæg (5 øre i timen for voksne mænd) fra 1. sept. og tjenestemændene 2 reguleringstillæg fra 1. okt.; dette er ensbetydende med en forøgelse af de nominelle lønninger med 80—100 mill. kr. årlig.

Aktiekurserne.

Både industri- og rederiaktier fortsatte den opadgående bevægelse, som de har været inde i det sidste årstid, ligesom også bankaktierne fulgte med op, omend i langsommere tempo, jvf. nedenstående tabel.

Forholdstal for aktiekurser.
(1935 = 100).

		Banker	Rederier	Industri
Juni	1949	116	156	126
Sept.	„	122	165	136
Dec.	„	126	179	145
Marts	1950	130	183	156
April	„	131	187	158
Maj	„	132	191	161
Juni	„	132	198	165

Dette er for så vidt bemærkelsesværdigt, som der fra industriens side har været udtrykt en vis ængstelse for, at der, efterhånden som den europæiske liberalisering skrider frem, skulle opstå vanskeligheder ved at klare sig i konkurrencen med udlandets industrier, der i de fleste tilfælde har et større og ofte toldbeskyttet hjemmemarked at støtte sig til, ligesom de også i en vis udstrækning får billigere råvarer på grund af prisdiskriminering.

Stigningen hænger sikkert sammen med de høje udbytter, som deklareredes for 1949, og skyldes måske også delvis, at der er en tilbøjelighed til at gå over fra obligationer til aktier, som er mere værdifaste over for prisstigninger. Alt i alt kan man sige, at bedømmelsen af situationen for industriens vedkommende i hvert fald hidtil synes at have været mere optimistisk, end der offentligt er blevet givet udtryk for.

For rederiaktiernes vedkommende gælder det, at stigningen har fundet sted på trods af et ret kraftigt fald i fragtratetallet (fra 103 i januar til 95 i april); i maj indtraf der en beskeden stigning (til 96), men for juni var fragtratetallet atter nede på 95. Også her er det antagelig udbyttedeklarationerne i forårets løb, som har fået kurserne til at stige.

I løbet af juni faldt kurserne inden for alle grupper lidt (omend *niveauet* for denne måned som helhed lå lidt højere end i maj); men for skibsaktiernes vedkommende blev faldet afbrudt i månedens sidste dage som følge af begivenhederne i det fjerne Østen, som ventes at ville føre til forøget efterspørgsel efter tonnage. I de første 3 uger af juli fortsatte stigningen for denne gruppe, men henimod månedens slutning indtrådte der en vis reaktion; industriaktier faldt pånyt nogle points i første halvdel af måneden, hvorefter en fornyet opgang satte ind.

Udenrigshandel.

Udenrigshandelens fordeling på valutaområder i årets første 6 måneder fremgår af nedenstående tabel, hvor der til sammenligning er anført plantallene for export og import efter nationalbudgettet.

Som man ser, er underskuddet på handelsbalancen i løbet af de 6 måneder blevet næsten 100 mill. kr. større end ½ af det anslåede underskud for hele året; kun over for $-området er tendensen foreløbig gået i modsat retning, medens navnlig underskuddet over for landene inden for den europæiske samarbejdsorganisation har været langt større end påregnet. Årsagen til underskuddet er, som tabellen viser, at importen har været større end forudset, navnlig fra O.E.E.C.-landene; det plus, som findes på eksportsiden, er for lille til at opveje minuset på importsiden. Den større import kan muligvis skyldes en vis spekulativ lagerdannelse, der er gjort mulig ved lempelserne i importrestriktionerne, og som kan være foretaget i forventning om fortsat prisstigning på verdensmarkedet. Om dette har været tilfældet, vil vise sig ved den lagertælling, som har fundet sted pr. 1. juli, og hvis offentliggørelse derfor denne gang må imødeses med særlig interesse. Naturligvis kan der ligesom i 1949 ske en nedgang i importoverskuddet i den sidste del af året; men denne nedgang skyldtes sidste år for en stor del forøgelsen i landbrugseksporten, en forøgelse der næppe i år kan fortsætte i samme tempo. Hvis det lykkes at opnå højere

Udenrigshandelens fordeling på valutaområder.
(Mill. kr.).

	Import			Eksport			Importoverskud		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
U.S.A.	260	419	÷ 99	53	101	+ 7	+207	+318	÷106
$-området iøvrigt	60			55			+ 5		
£-området	984	906	+ 78	980	906	+ 74	+ 4	0	+ 4
Vesttyskland	176	845	+223	281	696	+ 77	÷105	+149	+146
Andre OEEC-lande	892			492			+400		
Sovjetunionen og Østeuropa	246	330	+ 58	150	234	+ 17	+ 96	+ 96	+ 41
Andre lande	136			71			+ 65		
Færøerne og Grønland	6			30			÷ 24		
I alt	2760	2500	+260	2112	1937	+175	+648	+563	+ 85

I = faktiske tal for første halvår 1950.
II = ½ af nationalbudgettets plantal for 1950.
III = I ÷ II.

Tabellen angår generalhandelen, d. v. s., at den også includerer transit, der i jan.—juni 1950 har omfattet import for 62 mill. kr. og eksport for 72 mill. kr. Transithandel er medtaget for at muliggøre sammenligning med plantallene for import og eksport, som både omfatter special- og transithandel. Da denne sidste ikke findes opgjort på valutaområder, er fordelingen foretaget skønsmæssigt, idet man er gået ud fra, at den nogenlunde svarer til fordelingen i 1949, der atter er beregnet på grundlag af oplysninger i nationalbudgettet. Der er herefter regnet med følgende fordeling efter valutaområder:

	U. S. A.	$-omr. iøvrigt	£-omr.	Vest-tyskl.	Andre OEEC-lande	Andre lande	i alt
Transitindførsel (mill. kr.)	5	5	31	2	19	—	62
Transitudførsel („)	4	4	—	4	60	—	72

Selv om virkeligheden skulle vise mindre afvigelser fra denne fordeling, ændrer det dog ikke de hovedkonklusioner, som kan drages af tabellen.

priser for landbrugseksporten til England fra efteråret, vil dette også bidrage til at formindske underskuddet. På den anden side må man regne med, at forsat liberalisering af den europæiske samhandel vil forøge vanskelighederne ved at begrænse underskuddet på betalingsbalancen. Fortsætter den påbegyndte udvikling uforandret, vil underskuddet på betalingsbalancens løbende poster blive ca. 900 mill. kr. i stedet for som beregnet i nationalbudgettet ca. 700 mill. kr.

Ser man på *eksporten inden for de enkelte varegrupper,* viser det sig, at der for de vigtigste landbrugsvarer synes at være tendens til, at eksporten vil blive en del større end beregnet i nationalbudgettet.

Smør. Plantallene for hele året er 150.000 tons og 883 mill. kr. ½ heraf er 75.000 tons og 442 mill. kr. I løbet af januar—juni har den faktiske eksport været 77.100 tons til et beløb af 452 mill. kr., altså noget mere end efter planen. I de følgende 4 uger indtil 30. juli har der yderligere været en eksport på 16.750 tons, hvorved det samlede eksporterede kvantum i årets første 7 mdr. er nået op på 93.850 tons, medens $^{7}/_{12}$ af plantallene kun andrager 87.500 tons. Praktisk talt hele eksporten i juli måned er gået til England, hvor prisen er 5.17 kr. pr. kg i henhold til aftalerne (mod ca. 8.00 kr. i gennemsnit ved eksport til andre lande). Man kan derfor kun regne med, at smøreksporten i denne periode har indbragt ca. 88 mill. kr., hvorved den samlede eksportværdi er nået op på 540 mill. kr., hvilket dog er betydelig mere end de 515 mill. kr., som svarer til $^{7}/_{12}$ af årsplanen. Da smørproduktionen som foran nævnt i løbet af de sidste måneder er nået op på førkrigsniveauet, medens den hidtil har ligget en del lavere, synes der at skulle være mulighed for en ikke uvæsentlig overskridelse af planen for hele året, uanset at der normalt indtræder en mindre sæsonmæssig nedgang i smørproduktion og -eksport i årets sidste halvdel. Forudsætningen er dog naturligvis, at der ikke sker en tilsvarende udvidelse af det indenlandske smørforbrug som følge af ophævelse af rationeringen, og at der ikke opstår afsætningsvanskeligheder på de udenlandske markeder. Det kan i denne forbindelse nævnes, at det ifølge beretninger fra landbrugsrådgiveren i Frankfurt antagelig bliver muligt at genoptage eksporten til Vesttyskland i større omfang end hidtil påregnet. På den anden side synes de antidiskriminationsbestemmelser, som er blevet vedtaget af de europæiske Marshall-lande først i juli (jvf. nedenfor), paradoksalt nok at kunne føre til afsætningsvanskeligheder for den danske eksport af smør og andre produkter til Vesttyskland. Forholdet er det, at danske varer hidtil har kunnet indføres til Vesttyskland uden kvantitative begrænsninger i større udstrækning, medens andre landes varer i højere grad har været underkastet sådanne begrænsninger. Når nu diskriminering — forskelsbehandling — ikke længere kan praktiseres, må Vesttyskland enten lempe restriktionerne over for andre lande eller skærpe dem over for Danmark; og det er vel mest sandsynligt, at den sidste udvej bliver den foretrukne.

Ost. Plantal for hele året: 27.000 tons og 112 mill. kr.; ½ heraf svarer til 13.500 tons og 56 mill. kr. Den faktiske eksport i årets første 6 måneder var 18.300 tons til en værdi af 68.9 mill. kr., altså en væsentlig overskridelse. I perioden indtil 30. juli er der yderligere eksporteret ca. 5.250 tons, som i hovedsagen er gået til Tyskland, og som skønsmæssigt har indbragt omkring 16 mill.

kr.; herved er man nået op på et eksportkvantum på 23.550 tons til en værdi af ca. 85 mill. kr., medens $^{7}/_{12}$ af plantallene kun beløber sig til 15.750 tons og 65.3 mill. kr. Selv om osteproduktionen i de senere måneder har været en del lavere end sidste år, skulle der dog også her være sandsynlighed for en væsentlig overskridelse af planen for hele året.

Æg. Plantal for 1950: 100.000 tons og 334 mill. kr.: ½ heraf: 50.000 tons og 167 mill. kr. Faktisk eksport januar—juni 1950 53.000 tons til 175 mill. kr., ligeledes betydeligt mere end efter planen. I juli måned var eksporten 7.750 tons, hvoraf ca. $^{9}/_{10}$ til England og næsten hele resten til Tyskland. Værdien heraf kan formentlig anslås til godt 24 mill. kr. Den samlede ægeksport er herefter både m. h. t. mængde og værdi oppe på 60 % af planen. I årets sidste halvdel må der regnes med en vis sæsonmæssig nedgang i den eksporterede mængde; men til gengæld vil priserne antagelig komme til at ligge højere; Englands-prisen er således fra 1. juli forhøjet med 28 øre pr. kg. Som for smør og ost synes der at skulle blive tale om en væsentlig større eksport end beregnet.

Flæsk. Plantal for hele året: 170.000 tons og 719 mill. kr. ½ heraf: 85.000 og 360 mill. kr.; disse tal includerer konserves. Faktisk eksport januar—juni (excl. konserves) 84.200 tons til en værdi af 350 mill. kr. Hertil kommer imidlertid en eksport af konserves for 50 mill. kr., hvoraf antagelig langt den største del er flæskekonserves. Også her er der altså snarest tale om overskridelse. I juli måned er der yderligere eksporteret ca. 27.000 tons flæsk (excl. konserves), hovedsagelig til England til en værdi af antagelig ca. 110 mill. kr., hvilket langt overstiger $^{1}/_{12}$ af plantallene for hele året (incl. konserves). Da antallet af drægtige søer har været voksende i løbet af det sidste halve årstid, synes der også for flæskeeksportens vedkommende at skulle blive tale om en ikke helt uvæsentlig overskridelse for hele året.

Okse- og kalvekød. Plantal for 1950: 40.000 tons og 121 mill. kr. (incl. levende dyr og konserves); ½ heraf 20.000 tons og 61 mill. kr. Faktisk eksportværdi januar—juni 114 mill. kr. (mængden kan ikke opgives, da eksporten af levende dyr ikke er omregnet til tons). I de følgende 4 uger eksporteredes godt 20.000 stk. levende hornkvæg, overvejende til Vesttyskland, der formentlig har indbragt ca. 22 mill. kr.; hertil kommer yderligere en mindre eksport af slagtet kvæg og kødkonserves, og det ser altså ud som om plantallene for hele året allerede var overskredet inden udgangen af juli.

Sukker. Plantal for 1950: 57 mill. kr.; ½ heraf 28.5 mill. kr., hvilket er lidt mindre end den faktiske eksport på 33.3 mill. kr. jan.—juni.

Fisk- og fiskeprodukter. Plantal 1950: 192 mill. kr.; ½ heraf: 96 mill. kr. Faktisk eksport første 6 måneder af 1950: 80.3 mill. kr., altså noget mindre end planen. Navnlig i de senere måneder har afsætningen været lav og faldende; det kan derfor blive svært at opfylde planen.

Maskiner og apparater. Plantal 1950: 304 mill. kr.; ½ heraf: 157 mill. kr.; faktisk eksport januar—juni 153 mill. kr., altså noget mindre end planen, men dog en del over eksporten i samme periode i fjor, 131 mill. kr. (af 276 mill. kr. for hele året).

Andre landbrugsvarer (d. v. s. andet kød, korn, frugt, grøntsager m. v.). Plantal: 450 mill. kr.; faktisk eksport januar—juni: ca. 240—250 mill. kr. eller lidt mere end ½ af plantallet.

Andre industrivarer. Plantal: 612 mill. kr.; ½ heraf: 306 mill. kr. Faktisk eksport januar—juni 310—320 mill. kr., hvilket også er lidt mere end efter planen.

Er der således tale om overskridelse af eksportplanen på en række områder, er dette, som det vil fremgå af nedenstående tabel, i endnu højere grad tilfældet for adskillige grupper af importvarer, selv om der også findes en del grupper, hvor tendensen går i modsat retning.

Specialindførsel fordelt på hovedgrupper.

	½ af plantal for 1950	Faktisk imp. jan.-juni 1950	Overskridelse at planen absolut	relativt
	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.	%
Korn og foderstoffer	253	304	+ 51	+ 20
Nærings- og nydelsesmidler	121	134	+ 13	+ 11
Tobak	56	55	÷ 1	÷ 2
Oliefrø, anim. og veg. olie	97	122	+ 25	+ 26
Kemikalier, farve- og gød.stoffer	172	193	+ 21	+ 12
Kautsjuk m. v.	22	28	+ 6	+ 27
Træ, trævarer, kork	99	75	÷ 24	÷ 24
Papirmasse, pap, papir	91	79	÷ 12	÷ 13
Spindestoffer, garn, tråd	176	276	+ 100	+ 57
Metervarer, bånd m. v.	132	198	+ 66	+ 50
Manufakturvarer, fodtøj	43	54	+ 11	+ 26
Fast og flydende brændsel m. v.	416	351	÷ 65	÷ 16
Mineraler, ler- og glasvarer	56	56	0	0
Metaller og varer heraf	295	331	+ 36	+ 12
Maskiner og apparater	166	193	+ 27	+ 16
Transportmidler (undt. skibe)	96	91	÷ 5	÷ 5
Skibe	47	39	÷ 8	÷ 17
Andre varer	128[1]	119[2]	÷ 9	÷ 7
I alt	2466	2698	+ 232	+ 9

[1] Incl. udgifter til militærindkøb. [2] Excl. udgifter til militærindkøb.

De største overskridelser findes for spindestoffer, garn og tråd samt metervarer og bånd, antagelig fordi de fleste varer inden for disse grupper er på regional friliste, og det samme gælder for oliefrø m. v., som også er importeret i betydelig større omfang end påregnet. Hertil kommer prisstigningen på en række varer, bl. a. kaffe, frugter og nødder. Overskridelsen for korn og foderstoffer er antagelig en sæsonmæssig foreteelse, idet det er naturligt, at Danmark importerer relativt meget af disse varer mod slutningen af høståret. Når fx. brændselsimporten ligger noget under planen, kan det skyldes det i de sidste måneder indtrufne prisfald i forbindelse med forventninger om fortsættelse af dette.

Betalingsbalancen.

Bankernes udenlandske nettogæld har siden udgangen af november været stigende, jvf. nedenstående tabel.

Bankernes udenlandske nettogæld.
(Mill. kr.).

	1949/50			1948/49		
	Nat.bk.	Priv.bk.	i alt	Nat.bk.	Priv.bk.	i alt
Ult. nov.	385	7	392	571	— 18	553
„ dec.	400	15	415	553	— 29	524
„ jan.	411	7	418	555	— 12	543
„ febr.	447	7	454	586	— 6	580
„ marts[1]	446	20	466	608	26	634
„ april[1]	488	39	527	620	18	638
„ maj[1]	509	30	539	630	20	650
„ juni[1]	541	31	572	542	31	573
„ juli[1]	518	—	—	583[2]	—	—

[1] I marts 1950 overtog staten 60 mill. kr. af nationalbankens gæld til den internationale valutafond, hvorfor tallene for denne og de følgende måneder i virkeligheden bør forhøjes med dette beløb. [2] I juli 1949 blev en hidtil privat gæld til Vesttyskland optaget i nationalbankens valutaposter med 75 mill. kr. Reelt skete der derfor i denne måned en forbedring af valutastillingen på 34 mill. kr.

Denne vækst i gælden afspejler naturligvis det omtalte betydelige underskud på handelsbalancen. Stigningen i nationalbankens gæld i løbet af juni bliver særlig urovækkende, når man erindrer, at Danmark normalt på denne tid af året oplever sæsonmæssig forbedring af valutastillingen, især over for £-området, bl. a. som følge af større landbrugseksport; det ses da også, at der sidste år i samme periode skete en forbedring af valutastillingen med 77 mill. kr.

I løbet af juli forbedredes nationalbankens valutastilling med 23 mill. kr. Denne forbedring er dog næsten udelukkende af formel art, idet den skyldes en ændring i opgørelsen af valutabalancen i forbindelse med overgangen til den nye europæiske betalingsordning (jvf. nedenfor). Reelt set er balancen praktisk talt uændret, medens den sidste år i juli forbedredes med ca. 34 mill. kr. (jvf. note 2 til tabellen ovenfor).

Den økonomiske debat.

Som nævnt føjede udviklingen i løbet af maj—juni ikke væsentlige nye træk til i billedet af den økonomiske situation i Danmark; men den trak nogle af de eksisterende op i endnu grellere farver og understregede, at der trods den gunstige udvikling af både industriens og landbrugets produktion stadig er større efterspørgsel efter varer til forbrugs- og investeringsformål, end den indenlandske produktion kan dække direkte eller indirekte (ved eksport), og at der derfor foregår en gældssættelse til udlandet, som før eller siden må bringes til ophør.

Dermed var der også givet stof til en yderligere intensivering af den livlige økonomiske debat, som har været ført gennem det sidste årstid. Der var i og

for sig næppe nogen større uenighed om, at situationen krævede indgreb under en eller anden form; men dermed hørte enigheden også op. Der var stærkt afvigende synspunkter både med hensyn til arten af de indgreb, der skulle foretages, og med hensyn til tidspunktet for deres iværksættelse. (Om indholdet og virkningerne af forskellige mulige forholdsregler, se sidste hefte af »Økonomi og Politik").

Navnlig fra konservativ side krævedes der ført en restriktiv kreditpolitik, som gennem diskontoforhøjelse og nedpresning af obligationskurserne kunne begrænse investeringerne. Fra anden side vendte man sig herimod ud fra den betragtning, at investeringsbegrænsning i sig selv betyder en forsinkelse af produktionsapparatets opbygning, samtidig med at den vil skabe arbejdsløshed, og selv om arbejdsløsheden medfører mindre indkomster og dermed mindre forbrug, hvilket er i høj grad påkrævet i øjeblikket, er denne metode uheldig, fordi den lægger hele byrden på et forholdsvis begrænset udsnit af befolkningen. I stedet foretrak disse kredse, som bl. a. repræsenteredes af fhv. finansminister *Thorkil Kristensen,* at ramme forbruget direkte ved hjælp af en mere indgribende finanspolitik i form af højere beskatning fortrinsvis af forbrugsvarer. Ganske vist vil denne politik antagelig også i en vis udstrækning ramme danske varer, hvis afsætning vil gå ned, således at produktionen af dem bliver mindre tillokkende, og arbejdsløshed derfor opstår. Men virkningen i denne retning må formodes at blive mindre kraftig end en ensidig kreditstramning, som først rammer investeringen og derefter indirekte forbruget. Også muligheden af en ny — isoleret dansk — devaluering og af tilbagevenden til direkte indgreb i betalingsbalancen i større udstrækning blev nævnt i diskussionen, men disse tanker fandt ikke videre genklang. Fra regeringens side var man som nævnt indstillet på, at der måtte gøres noget; men man hævdede, at det ikke lod sig gøre at træffe foranstaltninger før henimod sommerens slutning, fordi man først til den tid ville have fornødent overblik over en række faktorer af afgørende betydning for bedømmelsen af den økonomiske situation, i første række udformningen af aftalen om den intereuropæiske betalingsordning, høstens størrelse og de nye landbrugspriser ved eksport til England.

Et bemærkelsesværdigt indlæg i debatten var nationalbankdirektør *Holger Koed's* tale ved provinsbankernes årsmøde sidst i maj. Nationalbankdirektøren understregede her — ligesom det var blevet gjort i nationalbankens beretning nogle måneder før — at det var påkrævet at holde forbruget nede ved hjælp af finanspolitiske foranstaltninger og — hvad der var særlig interessant — han ytrede tvivl om det hensigtsmæssige i at udskyde indgrebenes iværksættelse flere måneder.

Diskontoforhøjelsen.

Det blev da også nationalbanken, som kom til at gøre det første skridt — naturligvis ikke med finanspolitiske midler, som banken ikke råder over, men ved en diskontoforhøjelse. Den 3. juli efter børstid udsendtes ganske uventet meddelelse om, at nationalbankens diskonto fra den følgende dag forhøjedes

med 1 point til 4½ pct., ligesom de øvrige rentesatser forhøjedes med 1 point. Det står ikke helt klart, om beslutningen er truffet med regeringens tilslutning eller mod dens ønske; ganske vist kan afgørelser af særlig vidtrækkende betydning ikke træffes uden forhandling med den kgl. bankkommissær (handelsministeren); men den endelige afgørelse ligger hos bankens ledelse. Diskontoforhøjelsen ledsagedes ikke af nogen nærmere kommentar fra bankens side, hvorimod finansminister *H. C. Hansen* udtalte, at der var tale om en à jourføring af diskontoen, således at den kom til at stemme bedre med det almindelige renteniveau, men at begivenheden ikke måtte tages som udtryk for, at regeringen ønsker et højere almindeligt renteniveau. Regeringen mener fortsat, at det vil være forkert at søge de økonomiske vanskeligheder løst ved at nedpresse investeringerne gennem en renteforhøjelse og derigennem formindske den økonomiske aktivitet. Derimod anså finansministeren det for meget ønskeligt, om forhøjelsen ville lægge en dæmper på importen af mindre nødvendige varer, som det også kan blive vanskeligt at finde afsætning for i den kommende tid. Fra oppositionens side — særlig den konservative — blev beslutningen naturligvis hilst med bifald.

Den følgende dag traf hovedbankerne beslutning om at følge nationalbanken, idet diskontoen sattes op fra 3½—5½ % til 4½—6½ %, ligesom også renten af udlån forhøjedes med 1 point; derimod forhøjedes indlånsrenten kun med ¼ til ½ %. Denne beslutning er blevet skarpt kritiseret i forskellige socialdemokratiske kredse, fordi bankerne derved forbedrer deres økonomiske stilling (hvilket iøvrigt også gav sig udslag på børsen i form af kursopgange på 1—3 points for bankaktierne i løbet af de nærmest følgende dage). Hertil kan man dog sige, at hvis diskontoforhøjelsen skal have nogen virkning — herunder den af finansministeren fremhævede reduktion af lagerdannelsen — kræver det, at de private banker følger nationalbanken, der jo kun i ringe udstrækning har direkte udlån til erhvervslivet. Kritikken er da åbenbart også fortrinsvis rettet mod udvidelsen af rentemarginalen (afstanden mellem udlån- og indlånsrenter); men heroverfor vil de private banker igen kunne hævde, at de højere udlånsrenter må formodes at ville fremkalde formindskelse af udlånenes størrelse, medens indlånene snarest vil stige, således at den højere rentemarginal kun indtjenes på et mindre beløb, hvorfor det ikke er sikkert, at det totale udbytte stiger. (Senere er bankaktier da også pånyt faldet omtrent til samme niveau som før renteforhøjelserne).

Trods finansministerens klare udtalelse om, at regeringen ikke ønskede et højere almindeligt renteniveau her i landet, reagerede obligationsmarkedet i de følgende uger med mindre kursnedgange, der dog ved slutningen af måneden for de fleste papirers vedkommende kun beløb sig til 1½—2½ points, svarende til en stigning i den effektive rente på ca. 0.08—0.13 points. Faldet er foregået ret jævnt, idet nationalbanken for at hindre større udsving optrådte snart som køber, snart som sælger, alt efter den herskende tendens på markedet. Nogen egentlig støtte til markedet har banken ikke ydet, idet dens obligationsbeholdning ved månedens slutning var ca. ½ mill. kr. lavere end ved dens begyndelse.

Hvor store virkninger diskontoforhøjelsen og de private bankers tilsvarende renteforhøjelser vil få på længere sigt, er det vanskeligt at udtale sig om. Det

bliver dyrere at ligge med varelagre, og det er derfor muligt, at lagrene både af importerede og af indenlandske varer vil blive bragt noget ned i den kommende tid. Følgen af, at lagre af udenlandske varer reduceres, vil — som af finansministeren ønsket — blive en nedgang i importen; og nedgang i lagre af varer, der er fremstillet her i landet, kan bevirke, at producenterne iværksætter mindre produktion, hvilket vil tendere mod at fremkalde en vis arbejdsløshed og mindsket råstofimport. Særlig kraftige bliver disse virkninger dog næppe, og det er i denne forbindelse værd at pege på, at rentefoden ikke er den eneste, ja, måske ikke engang den vigtigste regulator af udlånsvirksomhedens omfang; mindst lige så vigtigt er det, at bankerne kan stille mere eller mindre omfattende krav om sikkerhedsstillelse eller fastsætte snævrere eller videre grænser for de enkelte udlåns størrelse. Det er ikke umuligt, at det hidtil slet ikke har været rentefoden, men de andre kreditbetingelser, der har været afgørende for udlånenes størrelse; er dette tilfældet, vil renteforhøjelsen være ganske uden betydning for udlånenes totale størrelse.

For byggeriet betyder både de højere udlånsrenter og de lavere obligationskurser, at finansieringen bliver dyrere, henholdsvis under selve opførelsen (byggelån) og ved den varige finansiering. Da obligationskursernes fald hidtil har været ret begrænset, og da endvidere en stor del af byggeriet delvis finansieres ved offentlige lån, hvis rentesatser næppe bliver forhøjet, kan virkningen på dette område næppe blive særlig kraftig. For industrien gælder det, at den i øjeblikket i ret vid udstrækning er selvfinansierende, således at renteforhøjelsen sikkert heller ikke her får større direkte betydning. Hertil kommer de i sidste hefte af „Økonomi og Politik" omtalte lavt forrentede lån af Marshallhjælpens counter-part-midler.

I det hele taget er det næppe diskontoforhøjelsens direkte omkostningsforøgende virkninger, der bliver de vigtigste. De rent psykologiske virkninger får sikkert større betydning. Gennem dette initiativ fra nationalbankens side — hvis betydning fremhæves ved, at forhøjelsen var på et helt og ikke, som det ellers plejer at være tilfældet, et halvt point — har man over for erhvervslivet og befolkningen som helhed understreget, at den økonomiske situation virkelig er så alvorlig, at der under en eller anden form må træffes foranstaltninger til imødegåelse af vanskelighederne. Diskontoforhøjelsen kan således bidrage til at skabe forståelse i videre kredse af nødvendigheden af de indgreb, som måtte blive foretaget i fremtiden, eller i hvert fald til at forberede befolkningen på deres komme. De foranstaltninger, der herved banes vej for, behøver iøvrigt ikke at blive yderligere kreditstramning — det har regeringen jo taget afstand fra — men kan lige så vel tænkes at blive skatteforhøjelser eller måske genindførelse af visse restriktioner, fx. skærpet rationering (idet importrestriktioner jo vanskeliggøres ved Danmarks deltagelse i de internationale liberaliseringsbestræbelser. Finansministerens udtalelse om, at de opsamlede lagre af mindre nødvendige varer måske kan få vanskeligt ved at finde afsætning, kan måske også få større betydning end diskontoforhøjelsen i sig selv, idet de muligvis kan fortolkes som en advarsel om, at der vil blive truffet foranstaltninger, fx. i form af forbrugsskatter, som vil ramme sådanne varer, eller måske blot i form af mere generelle indgreb i befolkningens købekraft (forhøjelse af ind-

komstskatten, tvangsopsparing), der også må formodes først og fremmest at gå ud over afsætningen af mindre vigtige forbrugsgoder.

Hvilke yderligere konkrete foranstaltninger, der måtte blive truffet, står endnu hen i det uvisse; men at regeringen planlægger ret drastiske indgreb, synes at fremgå af en tale, som handelsminister *J. O. Krag* holdt sidst i juli, og hvor han anslog den nødvendige forbedring af valutastillingen til 4—500 mill. kr. pr. år; han gav ingen nærmere antydninger om karakteren af regeringens forslag, men afviste dog pånyden den konservative kreditindskrænkningspolitik. Den 31. juli udsendtes meddelelse om, at rigsdagen var indkaldt til d. 8. aug., hvor regeringen vil fremsætte forslag til løsning af valutaproblemet. Statsminister *Hans Hedtoft* ønskede endnu ikke at udtale sig om, hvilke forslag der kunne ventes forelagt; han tilføjede iøvrigt, at regeringen anser det for nødvendigt, at der også stilles bevillinger til rådighed til udbygning af landets forsvar, et forhold, som naturligvis vil kræve yderligere skærpelse af de indgreb i forbrug og/eller investering, som må foretages.

Den europæiske betalingsunion.

Endnu en begivenhed af vidtrækkende betydning for Danmarks økonomiske situation indtraf i de første dage af juli, nemlig vedtagelsen af aftalen om den europæiske betalingsordning, der snart ventes undertegnet af de respektive deltagerlande og sat i kraft med tilbagevirkning fra 1. juli. I henhold til denne aftale (hvis forhistorie og forventede hovedprincipper skitseredes i „Økonomi og Politik", 1950, hft. 1, s. 84—87) vil alle betalingsmellemværender mellem O.E.E.C. landene blive modregnet med hinanden, således at der ikke længere bliver tale om overskuds- eller underskudssaldi over for de enkelte medlemslande, men kun over for unionen som helhed. Efter de i øjeblikket foreliggende oplysninger vil hvert land få tildelt en kvota, hvis størrelse svarer til 15 % af dets samlede omsætning (herunder også fragtindtægter og -udgifter og andre „usynlige" poster) med de øvrige deltagerlande i 1949; for Danmarks vedkommende vil denne kvota blive ca. 1350 mill. kr. Inden for kvoten har hvert land ret til at modtage og pligt til at yde kredit fra og til unionen. Den kredit, som således kan opnås hos unionen, er imidlertid delvis betinget af guld- og dollarbetalinger. Kvoten deles op i 5 lige store dele; den første femtedel — for Danmarks vedkommende altså ca. 270 mill. kr. — ydes uden at der skal præsteres guldbetalinger; men for de næste femtedele kræves en stigende andel dækket med guld (el. dollars) efter følgende skala:[1]

	Samlet kredit	heraf guldfri	mod guld
1. femtedel	20 %	20 %	—
2. „	20 %	16 %	4 %
3. „	20 %	12 %	8 %
4. „	20 %	8 %	12 %
5. „	20 %	4 %	16 %
I alt	100 %	60 %	40 %

[1] Denne skala gælder kun for kreditydelser fra unionen til medlemslandene; de lande, som oparbejder tilgodehavender hos unionen, skal ligeledes stille de første 20 % af deres

Hvis Danmark vil udnytte sin kreditkvota hos unionen fuldt ud, må der altså præsteres i alt 40 % i guld eller dollars, d. v. s. 540 mill. kr., og til gengæld vil vi så have modtaget ca. 810 mill. kr., som guldfri kredit. Da Danmark, som vist i det foregående, har stort underskud over for $-området, og da nationalbankens guldbeholdning er lille (knapt 218 mill. kr. regnet efter kronens nuværende guldværdi), kan man i praksis godt se bort fra muligheden af at præstere guld- og dollarbetalinger i noget væsentligt omfang, og realiteten for Danmarks vedkommende er med andre ord, at vi har opnået en kredit i forhold til de øvrige, europæiske OEEC-lande på 270 mill. kr., som skal gælde for de kommende to år. Man havde fra dansk side oprindelig regnet med, at Danmark ville få andel i en særlig hjælp, som U.S.A. ville stille til rådighed for lande med særlige valutavanskeligheder, men det blev ikke til noget.

Hertil kommer yderligere, at det for fremtiden vil være umuligt at opnå kreditter fra de øvrige medlemslande uden om unionen, og at der sikkert vil blive stillet krav om afvikling i løbet af en forholdsvis kort periode af den gæld, som Danmark har over for bl. a. Belgien, Portugal og Schweiz; til gengæld har Danmark ret betydelige tilgodehavender i Norge og Vesttyskland; men det kan måske vise sig vanskeligt at få disse inddrevet. Om gælden til England, der pr. 30. juni androg ca. 475 mill. kr., er der allerede truffet aftale. 426 mill. kr. (svarende til 22 mill. £) omdannes til en fast gæld, der afdrages over en periode af højest 10 år; denne gæld forrentes efter en formentlig forholdsvis lav sats. Påbegyndes afbetalingerne straks, og sker den med lige store årlige beløb, vil der altså i de første 2 år — den periode, for hvilken den intereuropæiske betalingsordning foreløbig gælder — kræves 85 mill. kr. til dette formål.

I tilslutning til betalingsaftalen blev det vedtaget, at liberaliseringsprocenten senest 14 dage efter underskrivelsen af aftalen skal forhøjes fra 50 % til 60 % (senere skal der ske yderligere liberalisering), og at diskriminering mellem landene ikke længere må finde sted, d. v. s. at Danmark ikke længere som hidtil kan holde import fra Belgien, Schweiz og Italien uden for frilisterne. Følgen heraf er, at der sandsynligvis vil blive øget tendens til import her i landet, medens den danske eksport i udlandet i mange tilfælde mødes af høje toldskranker, som de pågældende lande har ladet træde i stedet for de bortfaldne kvantitative importbegrænsninger. Dette forhold har man allerede flere gange fra dansk side beklaget sig over ved forhandlingerne i O.E.E.C., og der er afleveret dokumentation for de danske påstande. Hidtil har man — trods de bestemmelser, som de oprindelige liberaliseringsaftaler indeholder om toldspørgsmålet (jfv. „Økonomi og Politik", hefte 4, s. 378) — tilsyneladende ikke haft held til at trænge igennem disse synspunkter.

---

kvota til rådighed uden guldbetaling; men for beløb herudover vil de straks få halvdelen refunderet i guld eller dollars. Hvis de når op på fuld kvota, vil de altså også have stillet 60 % til rådighed uden og 40 % mod gulddækning. Men så længe kvoterne er udnyttet med mellem 20 % og 100 % vil der kunne opstå situationer, hvor udbetalingerne af guld og dollars fra unionen til kreditorlandene overstiger indbetalingerne fra debitorlandene, og det er derfor nødvendigt, at unionen får en driftskapital at arbejde med; denne stilles til rådighed af U.S.A. som et led i Marshallhjælpen. Opgørelserne vil foreløbig foregå 2 gange om måneden. Den benyttede regningsenhed bliver 0.889 gr. guld svarende til 1 $ efter nuværende guldpris.

Det hovedindtryk, som den nye aftalt efterlader, må blive, at Danmark — trods den opnåede kredit — snarest vil blive stillet over for øgede vanskeligheder i den kommende tid, hvilket yderligere understreger nødvendigheden af kraftigere foranstaltninger til begrænsning af det indenlandske forbrug (og måske også investeringerne), formentlig fortrinsvis i form af en mere indgribende finanspolitik.

4.8.1950.

De forslag, som regeringen forelagde for rigsdagen d. 8. aug., angik dels forsvaret, dels den økonomiske situation. Der ønskedes en bevilling til militæret på 300 mill. kr. for 2 år og en til civilforsvaret på 50 mill. kr.; til dækning heraf foresloges dels en progressiv *værneskat* på skattepligtige indkomster over 10.000 kr. og på selskaber, dels et 20-årigt 3½ %-*tvangslån* af formuer over 50.000 kr. Herudover stillede finansministeren forslag om *forhøjelse af forbrugsafgifterne* på tobaksvarer, stærke drikke, chokolade og sukkervarer, papir, benzin og motorkøretøjer, som skulle indbringe 200 mill. kr..; dette forslags gennemførelse ville efter beregningerne betyde en forhøjelse af pristallet med ca. 2½ points (knapt 1 pct.); forslaget indeholdt ikke nogen bestemmelse om, at de nye afgifter ikke skulle medtages ved pristalsudregningen. Endvidere stillede ministeren i udsigt, at der ville blive gennemført besparelser på statens anlægsbudget på ca. 50 mill. kr. og på driftsbudgettet på 10 mill. kr.

Endelig foreslog handelsministeren en *skærpelse af den direkte importkontrol,* dels gennem yderligere begrænsning af den del af importen, som allerede er under kontrol, dels ved midlertidig tilbageføring af visse varer fra regional friliste til bunden liste. Det sidste ville medføre, at Danmark ikke kunne gennemføre den forhøjelse af liberaliseringsprocenten til 60, som forudsattes i den europæiske betalingsaftale, hvorfor man måtte gøre brug af den forbeholdsklausul i aftalen, som tillader et land, der har særlige valutavanskeligheder, midlertidigt at tilbageføre varer til bunden liste. Motiveringen for dette forslag såvel som for de højere forbrugsafgifter var den vanskelige valutasituation, som er fremkaldt af bytteforholdets forringelse; selv om de af indkøb til militære formål nødvendiggjorte valutaudgifter holdes udenfor, må der dog forudses et valutadeficit på 600 mill. kr. for perioden 1/7-50—31/12-51, hvis der ikke træffes modforholdsregler.

Af alle disse forslag fandt kun forslaget om forsvarsbevillinger fornøden støtte, nemlig foruden fra regeringspartiet fra venstre og konservative (og f. s. v. angår civilforsvaret også fra de radikale). Derimod blev ingen af skattelovene vedtaget, og forslaget om skærpede importrestriktioner mødte endvidere så stærk principiel modstand, at regeringen fandt det nødvendigt at opløse folketinget og udskrive valg til d. 5. sept. Rigsdagssamlingen har derfor ikke bragt nogen afklaring, endsige forbedring af den økonomiske situation. Der opnåedes dog også tilslutning til, at handelsministeren løses fra sin forpligtelse til ikke at skærpe importrestriktionerne uden godkendelse af rigsdagens vareforsyningsudvalg, således at han på eget ansvar administrativt kunne gennemføre de foreslåede skærpelser for tiden indtil det nye folketings sammentræden. Begrundelsen herfor var naturligvis, at man ellers kunne vente en spekulativ import af de pågældende varer i den nærmeste tid, hvorved valutasituationen yderligere ville blive forringet.

Engrospristallet for juli steg med 2 points til 285; *importpristallet* blev 330 mod 225 i juni, antagelig overvejende en følge af prisstigninger på verdensmarkedet i tilslutning til Koreakonflikten; også *eksportpristallet* steg, men kun med 2 points til 288, hovedsagelig som følge af den foran omtalte sæsonmæssige forhøjelse af ægpriserne; herved er „prisklemmen" pånyt blevet udvidet noget. Det kan også nævnes, at *fragtratetallet* steg fra 95 i juni til 97 i juli, og at *byggeomkostningsindex'et* fortsatte den stigning, som det har været inde i siden februar, og nåede 220 (aug. 1939 = 100).

Afgrødernes tilstand pr. 1. aug. var stadig noget ringere end i fjor; men forskellen var noget mindre end pr. 15. juli.

Statens reguleringskonto hos nationalbanken gik i juli ned med 616 mill. kr. til 4022 mill. kr. som følge af overførsel af Marshall-countes-part-midler. Nedskæringen modsvares stort set af en nedgang på finansministeriets særkonto med 560 mill. kr.

11.8.1950.

DE ØKONOMISKE FORHOLD I EUROPA I 1949

Referat af „Economic Survey of Europe in 1949" udarbejdet af Den økonomiske Kommission for Europa.

De Forenede Nationers økonomiske Kommission for Europa, E.C.E. i Genève — ikke at forveksle med Marshall-landenes samarbejdsorganisation O.E.E.C., der har hovedsæde i Paris — har nu udsendt sin tredie årsberetning om den økonomiske udvikling i Europa, et værk på henved 300 store sider, inclusive bilag. Man finder her et overordentlig fyldigt talmateriale til belysning af forholdene såvel i Europa som helhed som i de enkelte lande tillige med en meget indgående fortolkning af dette materiale og en diskussion om de forskellige midler, som frembyder sig til løsning af de problemer, der i øjeblikket er dominerende i europæisk økonomi.

Ved fremkomsten af sidste års „Survey" blev benyttelsen af det statistiske materiale fra flere sider gjort til genstand for kritik[1], og der er måske også nu grund til at fremhæve, at de tal, som gengives i rapporten, ikke kan tåle en alt for håndfast behandling. På mange punkter har man således været nødt til at nøjes med meget grove overslag, hvilket da også understreges i teksten. Det grundmateriale, som har kunnet skaffes fra de forskellige lande, er endvidere af ret uensartet kvalitet, og de beregningsmetoder, som benyttes, er heller ikke de samme; man kan derfor ikke uden videre regne med at tallene fx. for produktionsvolumen og beskæftigelse i industrien er direkte sammenlignelige; følgelig er det heller ikke sikkert, at placeringen af de enkelte lande i en bestemt rækkefølge angivet ved produktionsstigning el. lign. er den „rigtige", lige så vel som man må gå ud fra, at de beregnede gennemsnit for hele Europa eller for grupper af lande må forsynes med en bred fejlmargin; som udtryk for visse hovedtendenser i udviklingen skulle man dog kunne stole på tallene. Endnu et forhold er det måske på sin plads at gøre opmærksom på; ved sammenligninger mellem produktionsvolumen, udenrigsomsætning m. v. på forskellige tidspunkter benyttes ikke altid de samme mål; snart er det løbende, snart konstante priser (som regel 1938-priser), snart beregnet i dollars, snart i vedkommende landes egne valutaer; dette er naturligvis ikke tilfældigt; valget af måleenhed afhænger af det konkrete formål, og ved hver tabel er det selvfølgelig nævnt, hvilken måleenhed, man har anvendt. Men der er vel trods alt grund til at præcisere, at man ikke nødvendigvis ville være kommet til de samme resultater, hvis man havde anvendt fx. sterling-priser i stedet for dollar-priser eller priserne i et

[1] Se således Erik Lundberg: „Får man göra så?". Ekonomisk Tidsskrift, 1949, nr. 2, s. 118—24.

andet år end 1938 som grundlag for beregningerne; som det nu er, kommer de varer, hvis dollarspriser i 1938 var særlig høje til at veje relativt tungt i beregningerne. Når man har valgt 1938's dollarspriser som udgangspunkt, skyldes det naturligvis, at man regner med, at disse priser kommer nærmest til det, man kan betegne som det „normale", medens fx. efterkrigstidspriser i højere grad formodes at være påvirket af ekstraordinære forhold.

I forordet understreger generalsekretæren, Gunnar Myrdal, at rapporten lider under den skævhed, at dens beregninger og betragtninger — til trods for, at kommissionen principielt har hele Europa som arbejdsfelt — i overvejende grad angår Vesteuropa. Dette skyldes, at det statistiske materiale, som offentliggøres i østeuropæiske lande, er yderst spinkelt og i de sidste år endog er taget af i omfang; meget af det fremkommer kun i taler og rapporter af meget summarisk karakter, og det er ikke altid let at finde ud af, hvilke definitioner der er anvendt, eller hvorledes de opgivne tal kan sættes i relation til tidligere offentliggjort materiale. Kommissionen har heller ikke i større udstrækning haft held med sig, når den har bedt de pågældende lande om at opgive konkrete data. Som følge heraf har man i mange tilfælde simpelthen måttet udelade de østeuropæiske lande af tabellerne, og i andre tilfælde har man måttet nøjes med yderst grove skøn.

Denne artikel foregiver iøvrigt ikke at være nogen kritisk gennemgang af rapporten; den har i hovedsagen blot til hensigt kort at gengive hovedresultaterne af kommissionens undersøgelser, specielt, hvor de har interesse ud fra et dansk synspunkt, og kun på enkelte punkter vil der blive knyttet kommentarer til de fremsatte synspunkter.

Rapporten omfatter 8 kapitler og 3 appendices. De første 2 kapitler beskæftiger sig med udviklingen af produktion, indkomst og investering, kapitel 3 med den effektive efterspørgsel og beskæftigelsessituationen og de forskellige linier, som er blevet fulgt i de enkelte landes interne økonomiske politik. Kapitlerne 4—7 — langt den mest omfattende del af rapporten — er viet til en gennemgang af spørgsmålet om den internationale ligevægt set ud fra forskellige synspunkter, medens det ottende og sidste kapitel beskæftiger sig med mulighederne for en udvidelse af Europas produktion på længere sigt. Appendix A indeholder nogle supplerende oplysninger til kapitel 8, Appendix B en udførlig redegørelse for de kilder og metoder, som er benyttet ved rapportens udarbejdelse, og Appendix C en række yderligere statistiske tabeller.

Kap. I. *Produktionsudviklingen.*

I 1949 steg Europas *industriproduktion* i et noget langsommere tempo end i de foregående år, men dog væsentlig stærkere, end tilfældet var før krigen. I de 17 lande, som er medtaget i nedenstående tabel, og som omfatter størstedelen af Europas industri uden for Sovjetunionen, var produktionen i gennemsnit 14 % højere end i 1948 og 10 % over 1938-niveauet, og kun i Tyskland og Grækenland lå produktionen lavere end i 1938.

Stigningstempoet har, som man kunne vente været stærkest i Vesttyskland, hvor produktionen i 1948 endnu kun var halvt så stor som før krigen; også

i forholdsvis uudviklede industrilande som Bulgarien og Polen har det været stærkt; mindst har det været i Belgien, som i 1949 har været præget af afsætningsvanskeligheder, og dette land er også et af de få, hvor beskæftigelsen er gået tilbage. Den væsentligste del af fremgangen skyldtes iøvrigt større produktion pr. arbejder, medens antallet af beskæftigede kun er steget med 3—4 %.

Danmark har ifølge de anførte tal haft en produktionsstigning, der ligger lidt under gennemsnittet, og produktiviteten er kun forøget lidt, medens beskæftigelsesforøgelsen er relativt større end i de fleste andre lande; her er

TABEL 1.

Indextal for produktion, beskæftigelse og produktivitet i industrien.

(Herunder minedrift samt gas-, vand- og elektricitetsforsyning, men excl. byggeri).

Land	Andel af prod.s nettoværdi 1938	Produktion (1938=100)			Beskæftigelse (1938=100)			Produktion pr. beskæftiget[1]) (1935-38=100)			(1948=100)
	%	1947	1948	1949	1947	1948	1949	1947	1948	1949	1949
Danmark	1.2	118	131	139	131	138	144	90	95	97	102
Finland	0.5	117	134	140	124	130	130	93	102	107	105
Norge	0.9	115	129	138	132	143	148	88	91	94	103
Sverige	2.9	141	149	153	130	131	132	110	116	118	102
England	25.8	115	128	137	108	113	115	106	113	118	105
Irland	0.4	120	138	148	118	124	128	102	111	113	102
Belgien	3.2	106	114	116	117[2]	120[2]	112[2]	81[2]	85[2]	93[2]	109
Frankrig	12.2	95	111	122	106	109	111	84	95	102	108
Holland	2.6	94	113	127	129	145	152	72	77	81	105
Vesttyskland	21.6	33	50	75	88	99	107	39	52	72	138
Østtyskland	8.3	47	59	72	—	—	—	—	—	—	—
Schweiz	—	—	—	—	148	151	141	—	—	—	—
Østrig	1.5	56[2]	89[2]	119[2]	121[2]	139[2]	154[2]	47[2]	65[2]	76[2]	116
Grækenland	0.7	70	76	90	—	—	—	—	—	—	—
Italien	7.0	93	98	104	105	105	104	88	92	98	106
Spanien[3]	2.9	119	115	119	—	—	—	—	—	—	—
Bulgarien	0.2	145	175	227	—	—	—	—	—	—	—
Polen	2.7	104	135	166	120	136	158	87[5]	99[5]	105[5]	106
Tjekoslovakiet	3.4	87[2]	103[2]	110[2]	98[2]	104[2]	108[2]	89[2]	100[2]	102[2]	102
Samtlige nævnte lande incl. Tyskland	100.0	83	97	110	104[4]	110[4]	114[4]	79[4]	88[4]	96[4]	109
Samtlige nævnte lande excl. Tyskland	70.1	103	116	125	108	113	116	93	100	105	105

[1] Beregnet på grundlag af tallene i tabellens første afdelinger, omregnet til 1935—38-basis, hvor ikke andet er angivet. [2] 1937 = 100. [3] 1935 = 100. [4] Kun Vesttyskland inkluderet. [5] 1938 = 100.

Tallene for 1949 er foreløbige.

imidlertid et af de punkter, hvor man ikke kan tillægge rapportens tal alt for stor betydning, idet forholdet er det, at de foreløbige indextal for den danske industriproduktion (der er benyttet for 1949's vedkommende) delvis bygger på oplysninger om beskæftigelsens størrelse, og derfor naturligvis ikke kan anvendes til beregning af produktionen pr. mand. I hvilket omfang noget lignende gør sig gældende for andre landes vedkommede, kan ikke siges; men en sammeligning med sidste års „Survey" viser dog, at de foreløbige tal for året 1948 på mange punkter er blevet ændret, og noget lignende må vel formodes at ville ske for 1949's vedkommende.

I nedenstående tabel 2 såvel som i tabel 4 er gengivet nogle tal, som illustrerer den industrielle produktions udvikling på forskellige hovedområder, ligesom der også er anført en række andre oplysninger til belysning af den økonomiske aktivitet.

TABEL 2.

Summariske oplysninger om den økonomiske aktivitet i Europa (excl. Sovjetunionen)[1].

Indextal (1938 = 100).

	1948	1949
Maskinindustri m. v.	97	115
herunder handelstonnage	87	96
„ personbiler	69	103
„ lastbiler m. v.	101	198
Kemisk industri	110	120
herunder gødningsstoffer	119	132
Tekstilindustri	87	99
herunder bomuldsgarn	84	95
„ uldgarn	104	113
Byggeri	98	104
Cementproduktion	93	110
Murstensproduktion	65	74
Godstransport m. jernbane (ton.km.)	123	131

[1] Tallene omfatter de i Tabel 1 anførte lande med undtagelse af Bulgarien, Polen, Spanien, Schweiz og Østtyskland. I tallene for byggeri er heller ikke Vesttyskland medregnet.

Det fremgår af disse tabeller, at der på alle områder har været stigning fra 1948 til 1949, samt at 1938-niveauet på mange punkter er nået eller overskredet, i nogle tilfælde endog i betydelig udstrækning.

Sovjetunionens industriproduktion steg fra 1948 til 1949 med 20 % mod 27 % idet foregående år; trods nedgangen i tempoet er denne stigning dog betydelig stærkere end før krigen, og den er væsentlig stærkere end i det øvrige Europa. I sidste kvartal af 1949 nåede produktionen op på 153 % af produktionen i 1940, hvorved man overskred den stigning på 48 % i forhold til 1940, som i henhold til den fjerde femårsplan skulle nås i løbet af 1950. Produktionstilvæksten var betinget af en stigning i beskæftigelsen på godt 5 % og af en forøgelse af produktionen pr. mand med 13 %.

I nedenstående tabel 3 og i tabel 4 anføres nogle tal for produktionen af enkelte industriprodukter i Sovjetunionen; på alle punkter er der tale om betydelige stigninger, omend der på visse områder er langt igen før planen for 1950 er nået.

TABEL 3.

Produktion af industrivarer i U.S.S.R.

	1938	1947	1948	1949	1950 plan
Damplokomotiver (antal stk.)	917[1]	578	889	1027	2200
Traktorer (1000 stk.)	32	29	58	93[3]	112
Maskineri til valseværker (1000 tons)	17	45	88	112[3]	103
Mineralsk gødning (mill. tons)	2.6[1]	1.6	2.3	3.0	5.1
Bygningstømmer (mill. m³)	111[2]	88	118	136	190
Bomuldsfabrikater (mill. meter)	3491	2526	3109	3536	4686
Uldfabrikater (mill. meter)	114	91	115	137	159
Læderfodtøj (mill. par)	213	109	133	162	240

[1] 1940. [2] 1937. [3] Anslåede tal (efter en tale af G. M. Malenkov).

Tabel 4 nedenfor tjener foruden til belysning af produktionsudviklingen i de europæiske hovedområder tillige til at illustrere U.S.A.'s voksende betydning i verdensøkonomien og Vesteuropas relative svækkelse over for de øvrige områder. Medens man i Vesteuropa stort set er nået op på samme niveau

TABEL 4.

Produktionen af visse hovedvarer i Sovjetunionen, Østeuropa iøvrigt[1], Vesteuropa[2] og U.S.A.

		Kul (mill. tons	Råolie (mill. tons)	Elektr. kraft (mill. kWh	Jern-malm (mill. tons)	Råjern m.v. (mill. tons)	Råstål (mill. tons)	Valset stål (mill. tons)	Cement (mill. tons)
1938.	U.S.S.R.	133	32	40	—	15	18	13	6
	øvr. Østeuropa ...	70	7	26	1	3	6	4	6
	Vesteuropa	510	1	145	31	38	46	31	39
	U.S.A.	352	171	141	15	19	29	21	18
1948.	U.S.S.R.	209	31	66	—	14	17	13	7
	øvr. Østeuropa ...	91	6	30	1	3	6	4	7
	Vesteuropa	414	2	206	24	32	41	28	35
	U.S.A.	586	276	337	52	55	80	63	35
1949.	U.S.S.R.	236	34	78	—	17	21	16	8
	øvr. Østeuropa ...	94	6	33	1	3	6	4	7
	Vesteuropa	449	3	216	28	37	49	34	42
	U.S.A.	427	252	344	43	49	71	54	35
1950.	U.S.S.R. ..... (plan)	250	35	82	—	20	25	18	11

[1] Albanien, Bulgarien, Finland, Polen, Rumænien, Tjekoslovakiet og Ungarn samt Østtyskland.

[2] Heri medregnet Tyrkiet.

som før krigen, er der både i Sovjetunionen og i U.S.A. tale om en endog meget betydelig fremgang i sammenligning med 1939; særlig kraftig har fremgangen været i U.S.A., trods den bl. a. af strejker betingede tilbagegang på en række punkter i 1949. Absolut set er Vesteuropas produktion dog større end Sovjetunionens, undtagen for så vidt angår råolie.

Landbrugsproduktionen, der hidtil kun langsomt har nærmet sig førkrigsniveauet, steg også i 1949 kun ganske lidt, nemlig med ca. 2%, og lå stadig en halv snes procent lavere end i 1934—38. Enkelte lande, særlig i Nord- og Vesteuropa og herunder bl. a. Danmark er dog nået op over gennemsnittet for denne periode, men til gengæld ligger lande som Grækenland og Polen 30 % under, jvf. nedenstående tabel.

TABEL 5.
Landbrugsproduktionen i Europa.

	Relativ andel af produktionens nettoværdi 1934-38 %	Produktion 1949 i pct. af 1934-38
Danmark	2.0	112
Finland	1.0	97
Norge	0.6	101
Sverige	2.0	109
England	6.0	119
Irland	1.3	91
Belgien	1.8	96
Frankrig	16.1	87
Holland	2.5	112
Tyskland	14.6	94
Schweiz	1.3	97
Østrig	1.9	85
Grækenland	1.8	70
Italien	10.3	101
Jugoslavien	3.3	88
Portugal	1.5	91
Spanien[1]	5.3	74
Tyrkiet	4.5	75
Bulgarien	1.6	96
Polen	10.5	70
Rumænien	3.1	96
Tjekoslovakiet	4.1	88
Ungarn	2.9	94
Samtlige nævnte lande	100	91

[1] 1931—35 = 100.

Den samlede produktion af nogle af de vigtigste fødevarer fremgår af nedenstående tabel. Som man ser udstrækker produktionsformindskelsen sig til næsten alle områder; men den animalske produktion er dog pâny stigende, hvorimod dârlig høst i visse lande hæmmede den vegetabilske produktion i 1949. Dennes ringe størrelse i forhold til før krigen skyldes iøvrigt arealformindskelse, medens udbyttet pr. ha på grund af øget anvendelse af maskiner og gødning har nået førkrigsniveauet.

TABEL 6.

Produktionen af fødevarer i Europa uden for Sovjetunionen.

(Mill. tons).

	1934-38	1948	1949
Brødkorn	65.4	59.6	60.8
Foderkorn	58.8	54.6	54.0
Kartofler	134.9	136.1	121.4
Sukkerroer (sukkerindhold)	6.6	6.9	6.9
Fisk	4.8	5.5	5.2
Kød[1]	12.2	7.7	8.5
Mælk[1]	102.7	75.6	82.8
Smør[1]	1.7	1.1	1.3
Ost[1]	1.5	1.1	1.2
Æg	2.3	2.0	—

[1] Tyrkiet ikke medregnet.

Den ringe animalske produktion skyldes naturligvis for største delen, at husdyrbestanden stadig er mindre end før krigen, omend den er i stærk stigning, jfr. tabel 7.

TABEL 7.

Husdyr- og fjerkræbestanden i Europa uden for Sovjetunionen.

(Mill. stk.)

	1934-38	1948	1949
Hornkvæg	109.6	99.7	106.7
Får og geder	169.2	149.0	160.9
Svin	79.6	50.1	61.7
Fjerkræ	725.6	518.1	619.1

Oplysningerne om *Sovjetunionens landbrugsproduktion* er yderst sparsomme. Det dyrkede areal var i 1949 4 % større end 1948, men 5 % mindre end før krigen. Kornhøsten anslås til 124.5 mill. tons eller 8—9 mill. mere end i 1948 og ca. 5 % mere end før krigen. Også for andre hovedafgrøder såsom bomuld, hør, sukkerroer og kartofler er der tale om stigning i forhold til før krigen, i nogle tilfæde i betydeligt omfang. Både maskin- og gødningsanvendelsen har været stærkt voksende, og antallet af traktorer menes at være nået op på førkrigsniveauet. Om husdyrbestanden kan det kun oplyses, at krigens tab nu formentlig er blevet erstattet, og at tilvæksten har været større end i de foregående år, fordi der ikke længere er mangel på foderstoffer.

KAP. 2. *Fordelingen af produktionsresultatet.*

Dette kapitel indledes med en oversigt over forandringerne i realindkomst i de forskellige europæiske lande siden før krigen. Resultaterne er gengivet i tabel 8; i tilknytning til denne tabel gøres der udtrykkelig opmærksom på, at tallene her kan være behæftet med betydelige fejl og derfor må benyttes med særlig varsomhed. Ved beregningerne har man anvendt de definitioner, som benyttes i hvert enkelt lands statistik, og de er ikke ganske ensartede. For Danmarks, Englands, Sveriges og Tyrkiets vedkommende er beregningerne foretaget på basis af national*udgiften* (udtrykt i konstante priser), hvorved der tages hensyn til forandringer i bytteforholdet over for udlandet; for de øvrige lande er national*produktet* (ligeledes udtrykt i konstante priser) lagt til grund, således at ændret bytteforhold ikke kommer til at spille ind.

TABEL 8.

Indekstal for realindkomstens udvikling.

(Førkrigsår = 100).

	Førkrigsår	Total realindkomst			Realindkomst pr. indbygger		
		1947	1948	1949	1947	1948	1949
Danmark	1938	111	113	119	101	102	106
Finland	„	100	107	109	93	99	100
Norge	„	114	122	129	106	112	117
Sverige	1938/39	125	129	130	115	118	118
England	1938	115	119	125	110	113	118
Frankrig[1]	„	93	100	103	94	100	101
Holland	„	92	106	114	83	94	100
Vesttyskland	1936	—	—	102	—	—	83
Grækenland	1939	64	64	74	61	59	67
Italien	1938	84	90	97	80	86	92
Spanien[1]	1939	132	130	—	122	120	—
Tyrkiet	1936	149	174	—	124	143	—
Bulgarien	1939	—	110	—	—	97	—
Polen	1938	78	96	109[2]	115	140	157[2]
Tjekoslovakiet	1937	84	97	—	105	121	—
Ungarn	1938	—	—	124	—	—	123
U.S.S.R.	„	—	116	136	—	—	—

[1] Med 1929 = 100 er realindkomsten pr. indbygger i Frankrig og Spanien henholdsvis 89 (1949) og 80 (1948). [2] Plantal.

Som man ser, er der tale om betydelige forskelle i udviklingen; størst har fremgangen været i de hidtil mindst udviklede lande, mindst i de lande, som særlig hærgedes i krigens sidste år, og som siden har været præget af politisk desorganisation. Man må iøvrigt ved bedømmelsen af disse tal huske på, at nationalindkomsten anvendelse og fordeling samtidig er blevet ændret; en forholdsvis større del går i alle lande til dannelse af realkapital og en mindre

del går til forbrug (jvf. nedenfor); på den anden side er lønningerne kommet til at udgøre en større del af totalindkomsten, hvorved fordelingens ulighed er blevet formindsket.

De vigtigste tal for nationalindkomstens fordeling mellem forbrug og kapitaldannelse fremgår af tabel 9; også her må man være forsigtig med sammenligninger landene imellem, fordi de forskellige nationale statistikker ikke hviler på samme grundlag; fx. indgår lagerforøgelse i kapitaldannelsen i alle lande undtagen Finland og Tyrkiet, hvor den indregnes i det personlige forbrug, og den store uensartethed i afskrivningsprocenterne kan også nok mane til en vis forsigtighed.

TABEL 9.

Nationalindkomstens anvendelse.

Procent of nettonationalindkomst beregnet efter faktoromkostninger til løbende priser.

		Forbrug		Indenlandsk investering			Oversk. (+) ell. undersk. (÷) på bet. bal.s lb. poster[1]	Indenl. opspar. (100÷a ÷b)= (e+f)	Heraf off.opsp
		Personligt	off.	brutto	afskrivninger	netto (c÷d)			
		a	b	c	d	e	f	g	h
Danmark	1938	80	10	22	13	9	+ 1	10	—
	1949	77	13	27	15	12	÷ 2	10	4
Finland	1938	70	12	27	10	17	+ 1	18	—
	1948	62	10	39	13	26	+ 2	28	—
Norge	1939	74	11	37	22	15	—	15	—
	1949	73	15	47	21	26	÷ 14	12	8
Sverige	1938/39	77	11	31	19	12	0	12	—
	1949	72	16	32	22	10	+ 2	12	5
England	1938	79	15	17	9	8	÷ 2	6	—
	1949	69	20	22	11	11	0	11	3
Belgien	1938	75	16	13	7	6	+ 3	9	—
	1949	74	17	15	8	7	+ 2	9	÷ 2
Frankrig	1938	84	14	16	14	2	0	2	—
	1949	75	15	24	13	11	÷ 1	10	1
Holland	1938	77	13	21	13	8	+ 2	10	—
	1949	70	18	33	14	19	÷ 7	12	2
Tyskland:	1936	58	25	26	9	17	0	17	—
vestl. zoner	1948/49	60	25	31	12	19	÷ 4	15	8
Østrig	1937	69	26	13	8	5	0	5	—
	1949	77	26	26	9	17	÷ 20	÷ 3	0
Italien	1938	69	25	18	11	7	÷ 1	6	—
	1949	79	13	24	13	11	÷ 3	8	÷ 2
Tyrkiet	1936	64	28	—	—	5	+ 3	8	—
	1948	76	22	—	—	5	÷ 3	2	—

[1] Ved opgørelsen af underskuddet på betalingsbalancens løbende poster er gavebeløb (først og fremmest Marshall-hjælpen) ikke regnet med blandt indtægtsposterne, hvorimod de varer, der er modtaget på grundlag af sådanne gaver, er medregnet under importen og derfor tæller som udgift. Tilsvarende indgår varer, der er eksporteret som krigsskadeserstatning, i eksporten og tæller som indtægt, uden at der er anført nogen modpost på udgiftssiden. Underskuddet bliver derfor lig lån i udlandet + udenlandske gaver ÷ erstatningsbetalinger, eller lig nettoimporten + nettorentebetalinger til udlandet.

Hovedindtrykket af tabellen bliver, at der i så godt som alle lande er sket en stigning i nettoinvesteringerne i forhold til før krigen, og det kan yderligere tilføjes, at tendensen i de senere år også har været opadgående undtagen i relativt velstillede lande som Belgien og Sverige. Dette er naturligvis et udtryk for genopbygningen efter krigen. Hvad finansieringen af disse nettoinvesteringer angår, viser tabellens to sidste kolonner, at udenlandske lån og gaver i flertallet af de nævnte lande spiller en forholdsvis større rolle end før krigen. Med undtagelse af Østrig (der endda havde negativ opsparing i 1949) og Tyrkiet har dog alle lande finansieret størsteparten af investeringerne ved indenlandsk opsparing, og i England, Finland, Frankrig, Holland og Italien er der endog tale om stigning i denne i sammenligning med førkrigsårene. For Englands vedkommende kan dette formentlig forklares ved den stærkt øgede realindkomst, som har dannet baggrunden for labour-regeringens „austeritypolitik", for Italiens ved bortfaldet af den del af det offentlige forbrug, der gik til militæret (det private forbrug er snarest større end før krigen trods realindkomstens reduktion). I Frankrig, hvor opsparingen — navnlig efter franske forhold — var usædvanlig lav i 1938, er der sikkert tale om en tilbagevenden til mere normale forhold. For Finlands vedkommende må forklaringen vel søges i nødvendigheden af at skære forbruget ned for at kunne præstere de pålagte krigsskadeserstatninger; her er det private forbrug betydeligt reduceret. I Østrig og Tyrkiet er der tale om en kraftig tilbagegang i opsparingen, hvilket er ret forbavsende for det sidste lands vedkommende i betragtning af den betydelige stigning i nationalindkomsten pr. indbygger.

Mest interessant — og formentlig mest pålideligt — i dette kapitel er uden tvivl afsnittet om *forbrugsudviklingen,* som er meget udførligt, især hvad angår oplysningerne om fødevareforbruget. Først skal gengives en tabel over udviklingen i det totale forbrug; også for denne tabel gælder det. at tallene kun angiver tendenser, ikke nøjagtige resultater; de må derfor behandles med en vis varsomhed.

TABEL 10.

Indekstal for forbrugets størrelse. (Førkrigsår = 100).

	Førkrigsår	Samlet forbrug			Forbrug pr. indbygger		
		1947	1948	1949	1947	1948	1949
Danmark[1]	1938	114	114	117	102[2]	103	104
Finland	„	„	105	„	„	97	„
Norge	„	111	110	113	104	101	103
Sverige	1938/39	122	125	125	113	114	113
England	1938	103	104	105	99	99	99
Belgien	„	(100)	(105)	(100)	(100)	(105)	(100)
Frankrig	„	87	93	98	89	93	97
Holland	„	107	113	112	96	100	98
Vesttyskland	1936	„	„	104	„	„	85
Østrig	1937	„	„	91	„	„	86
Italien	1938	83	90	97	80	86	92
Bulgarien	1939	„	90	„	„	(80)	„
Tjekoslovakiet[3]	1937	99	104	„	124	130	„

[1] Incl. off. forbrug. [2] Incl. flygtninge. [3] Efterkrigstallene er sandsynligvis ca. 10 % for høje.
Tal i parentes er afrundede tilnærmelser.

Tabellen viser, at det kun er de tre skandinaviske lande og Tjekkoslovakiet, der har sat forbruget op over førkrigsniveauet, medens de fleste andre lande endnu ligger noget lavere. Fra 1948 til 1949 synes der at kunne spores en vis reduktion i forbruget i flere lande, muligvis fordi befolkningen nu har forsynet sig med de varige goder, den har måttet savne under og efter krigen; i Belgien spiller den voksende arbejdsløshed dog også en rolle. I de af de øvrige lande, som har nået eller overskredet førkrigsniveauet, er forbrugsudvidelsen også kun ringe; kun i Frankrig og Italien kan mærkbare stigninger konstateres.

Som nedenstående tabel 11 viser, er *fødevareforbruget* langt den vigtigste udgiftspost for forbrugerne i alle lande, omend dets andel af de samlede

TABEL 11.

Fordelingen af forbrugernes udgifter.

(I pct., regnet efter løbende markedspriser).

		Fødevarer	Drikkevarer[1]	Tobak	Klæder og fodtøj	Husleje etc.	Brændsel og lys	Rejser og motorkørsel	Andre udgifter	Ialt
Danmark	1939		38		16	12	5	6	23	100
	1948	30	6	5	12	6	5	5	31	100
	1949		41		13		11	5	31	100
Norge	1939	35	8		17			40		100
	1949	30	11		13			46		100
Sverige	1939	33	5	2	15	11	4	8	22	100
	1949	34	6	3	16	9	4	7	21	100
England	1938	31	7	4	10	11	5	7	25	100
	1949	29	9	9	11	7	4	5	26	100
Belgien	1938	43	5	2	13	11		26		100
	1947	48	7	3	17	6		19		100
Frankrig	1938	40	9	2	11	7	3	28		100
	1949[2]	36	7	3	18	1	3	32		100
Holland	1938	33	3	3	10	11	4	4	32	100
	1949[2]	35	3	5	12	5	4	4	32	100
Tyskland	1936		42		13	12		33		100
	1949	29	14		—	7		50[3]		100
Østrig	1937	36	9				55			100
	1949[2]	31	22				47			100
Tjekoslovakiet[4]	1937[5]	47	8	4	9	8	5	3	16	100
	1948	39	9	8	12	3		29		100
U.S.A.	1938	24	5	3	10	14	4	11	29	100
	1948	30	5	2	11	9	3	10	30	100

[1] For Sverige, Østrig og Tyskland alle drikkevarer, for andre lande kun alkoholiske.
[2] Foreløbige tal. [3] Incl. beklædning. [4] Incl. naturalydelser (anslået).
[5] Kun tjekiske områder.

udgifter varierer fra land til land, ligesom denne andel er forskellig i forskellige år. Disse variationer skyldes dels forskelle i velstand — jo mere velstående en befolkning er, des mindre bruges alt andet lige til fødevarer, dels også at myndighederne i de enkelte lande i forskelligt omfang har lagt vægt på at holde fødevarepriserne (og huslejen) nede på bekostning af andre priser (jvf. nedenfor s. 209), i forbindelse med rationeringens forskellige omfang.

Om fødevareforbruget gives der i rapporten en lang række interessante og ret detaillerede oplysninger. De vigtigste af disse er samlet i tabel 12, som dels viser kalorieforbruget, dels værdien af fødevareforbruget. Som man vil se, er forskellen i kalorieforbrug fra land til land forholdsvis ringe; før krigen lå Danmark, der havde det højeste forbrug, ca. 33 % over Tyrkiet og Grækenland, der befandt sig nederst på skalaen; i 1949 var afstanden mellem yderpunkterne — Irland og Italien — procentvis noget større, nemlig godt 40 %. I sammenligning med forholdene før krigen er der i alle lande tale om en nedgang i kalorieforbruget, varierende mellem 1 % i Irland og godt 20 % i Bulgarien. I gennemsnit for de 17 lande, for hvilke der foreligger oplysninger for 1948/49 er tilbagegangen 8 %; men for de samme lande er der i forhold til året før sket en stigning ligeledes på 8 %. For Danmarks vedkommende er tilbagegangen ret betydelig — godt 10 % i forhold til 1934/38, og stigningen fra 1947/48 er kun 10 kalorier eller mindre end 1 %. Det er imidlertid en mangel ved opgørelsen, at den ikke sætter tallene i relation til den forskydning i aldersfordelingen, der har fundet sted i løbet af de sidste 10—15 år; den formindskelse af de produktive aldersklassers relative størrelse, som er foregået fx. i Danmark kan forklare i hvert fald en del af nedgangen i kaloriebehovet, som altså ikke fuldt ud behøver at være udtryk for en forringet levestandard.

Medens kaloriebehovet således ikke viser væsentlige forskelle mellem landene, er der betydelig større variationer i forbruget af æggehvidestoffer (navnlig animalske) og fedtstoffer, og der er her sket ret kraftige forandringer. I 1934-38 varierede proteinforbruget fra 99 gr. pr. dag (Irland) til 74 gr. (Tjekkoslovakiet), i 1948/49 fra 102 gr. (Danmark) til 67 (Øst-tyskland); for animalsk protein var de tilsvarende tal i 1934—38 59 gr. (Sverige) og 12 gr. (Tyrkiet,), 1947/48 64 gr. (Danmark) og 11 gr. (Jugoslavien), og i praktisk talt alle syd- og østeuropæiske lande var forbruget gået ned til 14—18 gr. daglig mod 20—30 gr. før krigen. Fedtstofforbruget varierede i 1934—38 fra 150 gr. (Danmark) til 49 gr. (Tyrkiet) og i 1947/48 fra 121 gr. (Danmark) til 31 gr. (Østtyskland). I 1948/49 er der sket en vis forbedring i forsyningerne med disse fødevarer, en forbedring, som dog for en meget stor del skyldes, at de i forvejen velstillede lande har udvidet deres forbrug yderligere. Oplysninger vedrørende 1948/49 savnes imidlertid fra en række syd- og østeuropæiske lande, hvorfor noget nøjagtigt ikke kan opgives.

Forskellen i fødevareforbrugets kvalitet viser sig endnu stærkere i tabel 12's anden del, hvoraf det fremgår, at *værdien af fødevareforbruget* (regnet efter ensartede priser) før krigen var næsten dobbelt så høj i Danmark som i de fleste sydeuropæiske lande, og at denne forskel efter krigen er blevet endnu større.

TABEL 12.

Fødevareforbruget i nogle europæiske lande.

	Kalorieforbrug pr. dag pr. person		Værdien af fødevareforbruget. Indextal beregnet efter forbruget pr. indbygger, vurderet i Schweizer-franc til 1936/37 priser				
			Sammenligning mellem lande (Danmark = 100)		Tidsm. sammenligning (1934—38=100)	Schweiziske centimer pr. 1000 kal.	
			1934—38	1948/49	1948/49	1934—38	1948/49
Danmark	3420	3060	100	100	97	45	48
Finland	3000	2850	70	71	99	35	34
Norge	3160	2970	81	81	97	40	40
Sverige	3120	3070	79	89	110	38	43
England	3100	3030	87	82	92	43	40
Irland	3390	3350	87	89	99	39	39
Belgien	2970	2730	73	80	106	37	43
Frankrig	2880	2740	84	89	102	45	48
Holland	3010	2880	75	75	97	38	38
Schweiz	3170	3100	95	86	88	45	41
Polen	2710	2630	58	57	94	33	32
Tjekoslovakiet	2720	2660	58	69	106	35	38
Tyskland	2960	„	84	„	„	43	„
vestlige zoner	„	2530	„	56	69	„	35
østlige zone	„	2390	„	49	58	„	31
Ungarn	2770	2430[2]	63	47[2]	74[2]	35	30[2]
Østrig	2920	2640	80	60	74	42	34
Bulgarien	2900	2260[2]	61	47[2]	78[2]	32	32[2]
Grækenland	2580	2460	55	53	93	33	32
Italien	2640	2350	56	55	95	32	34
Jugoslavien	3020	2900[3]	59	56	92	30	28
Rumænien	2760	2350[2]	58	38[2]	66[2]	32	25[2]
Spanien	2760	2380	68	60	85	38	37
Tyrkiet	2560	2170[2]	54	47[2]	86[2]	32	33[2]
Gennemsnit	2870	2660[4]					
U.S.A.	3160	3190	96	109	109	46	50

[1] Opgivelsernes nøjagtighedsgrad er ikke ensartet; fejlmarginen er særlig stor i lande, hvor landmænds forbrug af egne varer spiller en betydelig rolle. [2] 1947/48. [3] Officielt skøn. [4] Kun for de lande, for hvilke der foreligger tal for 1948/49; i 1947/48 var gennemsnittet for disse lande 2470 kal., for samtlige nævnte lande 2420 kal.

De sidste to kolonner i tabellen understreger, at forskellen i fødevareforbrugets værdi ikke blot skyldes forskelle i kalorieforbrug, men også at befolkningen i de mest velstillede lande køber bedre og derfor dyrere varer. Forskydningen i gennemsnitsudgiften pr. 1000 kalorier i de enkelte lande fra 1934/38 til 1948/49 er udtryk for, at befolkningen har lagt forbruget om i retning af enten dyrere eller billigere varer(eller rettere i varer, hvis priser i Schweizer-

franc i 1936/37 var henholdsvis højere eller lavere; i mellemtiden kan der naturligvis vær indtrådt forskydninger i de relative priser, som helt eller delvis forklarer, at folk nu foretrækker en anden forbrugssammensætning).

Det kan iøvrigt bemærkes, at indextallene i kol. 3 og 4 principielt skal kunne findes ved at udregne forholdet mellem pågældende lands kalorieforbrug gange pris pr. 1000 kalorier og den tilsvarende størrelse for Danmark, fx. således for Tjekkoslovakiet i 1948/49

$$\frac{2.660 \cdot 38}{3.060 \cdot 48} = \text{ca. } 69$$

På ganske analog måde skulle tallene i kol. 5 kunne beregnes, idet tæller og nævner bliver kalorieforbrug gange pris henholdsvis i 1948/49 og 1934/38.

I de fleste tilfælde stemmer disse beregninger også; men i enkelte tilfælde slår de fejl. Det er således ikke umiddelbart forståeligt, hvordan fødevareudgiften i Finland kan være reduceret med kun 1 %, når kalorieforbruget er gået ned med 5 % og prisen pr. 1000 kalorier med ca. 3 %. Skulle der være tale om trykfejl?

Også for enkelte vigtige fødevarers vedkommende er forbruget pro persona i de forskellige lande opgivet. Her skal blot hovedresultaterne refereres.

TABEL 13.

Forbrug af visse fødevarer i europæiske lande.

(Kg. pr. indbygger pr. år).

		højest	gennemsnit (18 lande)	lavest	Danmark	U.S.A.
Korn	1934/38	227 (Jugoslavien)	131	94 (Danmark, England)	94	90
	1948/49	209 („)	133	86 (Sverige)	108	78
Kartofler ..	1934/38	285 (Polen)	133	13 (Grækenland[2])	109	64
	1948/49	240 („)	135	31 („)	137	49
Kød	1934/38	75 (Danmark)	41	20 (Grækenland, Italien[3])	75	64
	1948/49	64 („)	29	11 (Grækenland)	64	75
Mælk og ost[1]	1934/38	263 (Finland)	113	42 (Italien[4])	173	177
	1948/49	298 („)	114	29 (Grækenland)	191	192
Sukker	1934/38	51 (Danmark)	23	5 (Jugoslavien[5])	51	49
	1948/49	44 (Sverige)	21	7 („)	33	51

[1] De forskellige typer af ost og mælk er adderet kilo for kilo og er ikke omregnet til flydende mælk; dette svækker naturligvis beregningernes værdi. [2] Tyrkiet og Bulgariens forbrug pr. indbygger var henholdsvis 3 og 9 kg.; men for disse lande foreligger ikke oplysninger for 1948/49. [3] Rumænien og Tyrkiet havde begge 18 kg.; men oplysninger for 1948/49 savnes for disse lande. [4] Tyrkiet 35 kg.; oplysninger for 1948/49 savnes. [5] Bulgarien 3 kg.; oplysninger for 1948/49 savnes.

Som man ser, er forbruget af de grovere varer nu nået op over førkrigsniveauet, medens navnlig kødforbruget stadig ligger lavt. Til sammenligning mellem de forskellige landes leveniveau egner materialet sig kun i ringere grad, idet sædvanemæssigt bestemte forskelle i kostens sammensætning spiller en betydelig rolle, jvf. fx. det lave kartoffelforbrug i Sydøsteuropa. Det er dog formentlig typisk, at Nordeuropa ligger højest og Sydeuropa lavest f. s. v. angår forbruget af de fine fødevarer.

Om *boligforholdene* giver raporten også visse oplysninger, om hvilke det dog fremhæves, at de må fortolkes med yderste forsigtighed. I 1939, oplyses det, varierede antallet af personer pr. beboelsesrum fra 0,72 i England til 1,96 i Grækenland (Danmark 1,12), men begrebet rum er forskelligt fra land til land, og der er ikke taget hensyn til forskelle i størrelse og kvalitet. Samme år var der i Frankrig 3,15 og i Finland 4,65 personer pr. lejlighed (Danmark 3,37); men da disse tal nærmest afspejler familiernes normale størrelse, egner de sig ikke synderligt til sammenligninger mellem landene. Derimod kan de sige noget om udviklingen i de enkelte lande; det viser sig, at der i de fleste lande er sket en forøgelse af antallet af personer pr. lejlighed fra 1939 til 1949 — størst i krigshærgede områder som Vesttyskland (fra 3,61 til 5,35 — her spiller også flygtningeskaren ind) og Grækenland (fra 3,94 til 5,05); iøvrigt ligger forøgelsen af personantallet som hovedregel mellem 0,1 og 0,5 pr. rum. I lande som Danmark og Schweiz er forøgelsen minimal (fra 3,37 til 3,39 og fra 3,78 til 3,80). Kun i Sverige og Tjekoslovakiet er der tale om mærkbare forbedringer, henholdsvis fra 3,28 til 3,02 og fra 3.89 til 3,19; I Sverige fortsatte byggeriet nogenlunde uhindret under krigen, og i Tjekoslovakiet, hvor krigsskaderne var ret små, er befolkningen reduceret med henved 20 % til 12½ mill. (bl. a. udvisningen af Sudetertyskere).

Antallet af kvadratmeter beboelsesrum pr. person var i 1949

Danmark	Sverige	Irland	Belgien	Frankrig
21 m²	23 m²	17 m²	15 m²	23 m²

Østrig (Wien)	Grækenland (anslået)	Italien	U.S.S.R. (anslået — kun byerne)
11 m²	16 m²	12 m²	5 m²

Som det fremgår, er forskellene meget store; det overordentlig lave tal for Sovjetunionen er en følge af, at byggeriet ikke har kunnet holde trit med den voldsomme tilvækst i bybefolkningen, et forhold som yderligere er skærpet ved krigens ødelæggelser.

Der er iøvrigt grund til at fremhæve, at de ovenfor anførte tal nærmest giver et for optimistisk billede, idet de tilslører den kendsgerning, at erstatningen af saneringsmodne boliger under krigen gik i stå i de fleste lande.

Oplysningerne om *tekstilforbruget* er ikke meget sigende, fordi man har måttet nøjes med tal, som også includerer forbruget af tekstiler i industrien, og fordi man ikke har kunnet korrigere for forskelle i forbruget, der er betinget af klimatiske forhold; endvidere er tallene kun ført op til 1948. Det kan dog nævnes, at forbruget af uld og bomuld pro persona for Europa som hel-

hed (excl. Tyskland og U.S.S.R.) var næsten nøjagtigt det samme i 1938 og 1948, medens forbruget af kunstsilke var steget med 50 %. I Danmark var forbruget af uld og bomuld gået ned, jvf. nedenfor.

TABEL 14.
Forbrug af tekstilråstoffer.
(Kg. pr. person pr. år).

	Uld		Bomuld		Kunstsilke		I alt	
	1938	1948	1938	1948	1938	1948	1938	1948
Europa u. Tyskland og U.S.S.R.	1.4	1.4	3.9	3.9	0.60	0.93	5.9	6.2
Danmark	2,0	1.6	4.6	2.8	0.55	0.69	7.2	5.1
Tyskland	1.5	0.7	3.4	1.4	3.30	1.60	8.2	3.7
U.S.S.R.	0.4	0.3	3.3	2.2	0.06[1]	0.17[1]	3.8	2.7
U.S.A.	1.0	2.2	10.0	13.3	1.07	3.41	12.1	18.9

[1] Produktion.

Til belysning af forbruget af mere luksusbetonede varer skal blot anføres omstående summariske tabel 15.

Selv om denne tabel ikke går i dybden, viser den dog tydeligt, at Nord- og Vesteuropa dominerer i kolonnen for det højeste forbrug, Mellemeuropa for middelforbruget og Syd- og Østeuropa i kolonnen for det laveste forbrug. Endvidere ses det, at forbruget navnlig i toppen er skåret ned for de fleste af de nævnte varer i forhold til før krigen; den eneste undtagelse er radioapparater.

Til en yderligere belysning af forbrugsforholdene tjener tabel 16, s. 209 over priserne på en række vigtige fødevarer regnet i arbejdstid for industriarbejdere. Selv om forholdet mellem priserne på de forskellige varer ikke er ganske ens fra land til land, er det dog tydeligt, at de pågældende fødevarer gennemgående er billigst i Nordvesteuropa og dyrest i Syd- og Østeuropa. U.S.A. ligger nogenlunde på linie med Skandinavien i denne henseende. Dette forhold er først og fremmest en følge af forskelle i produktivitet og dermed i lønforhold; men hertil kommer yderligere, at regeringerne i England og Skandinavien har ført en politik på dette felt, som afviger betydeligt fra de fleste andre lande. Medens man i det øvrige Europa stort set har ladet priserne finde deres »naturlige" leje, har man i England og Skandinavien bevidst holdt fødevarepriserne nede ved hjælp af subsidier, maksimalpriser o. l., medens til gengæld mere luksusbetonede varer er blevet hårdt beskattet; dette viser sig bl. a., når man ser på den sidste kolonne — cigaretter, hvor tendensen stort set går i modsat retning af den, der gælder for fødevarernes vedkommende; her er de engelske og skandinaviske priser de højeste, medens priserne i Ungarn og Polen ligger lavt. (Der er ikke taget hensyn til forskelle i cigaretternes kvalitet, i alle tilfælde er der regnet med de almindeligst efterspurgte typer, og arbejdstiden er regnet i hele kvarter). I de lande, der har drevet subsidiepolitik for fødevarer, kan de mest elementære behov dækkes relativt let, hvilket især er til gunst for familier med mange børn; men til gengæld får man der mindre ud af en yderligere arbejdsindsats, fordi de luksusprægede varer er

TABEL 15.

Forbruget af forskellige varer.

			Højeste		midterste		laveste		Danmark
The	1938	kg. pr. person pr. år	4.4	(England)	0.1	(adsk. lande)	—	(adskillige lande)[1]	0.2
	1949[2]		4.2	(„)	0.1	(„)	—	(„)	0.2
Kaffe	1938	„	9.1	(Danmark)	0.9	(Østrig)	0.1	(Bulgarien)	9.1
	1949[2]		8.9	(Belgien[4])	1.0	(Italien)	0.1	(Østrig)	3.8
Øl	1934—38	l. pr. person pr. år	169	(„)	15	(Holland)	1	(adsk. sydøsteurop. lande)	59
	1947 el. 48		143	(„)	17	(„)	1	(„)	49
Vin	1934—38	„	150	(Frankrig)	3	(Tjekoslovakiet)	1	(adsk. nordeurop. lande)	1
	1947 el. 48		115	(„)	4	(Belgien)	1	(„)	3
Tobak[3]	1938	kg. pr. person pr. år	2.84	(Holland)	1.17	(Tyrkiet)	0.34	(Portugal)	2.32
	1949		2.51[5]	(Ungarn)	1.36	(Italien)	0.35	(Finland)	2.37
Passager-automobiler ...	1938	pr. 1000 personer	42.6	(Frankrig)	6.8	(Tjek.sl., Ital.)	0.3	(Tyrkiet)	28.6
	1948 el. 49		40.4	(England)	4.9	(Østrig)	0.3	(„)	25.8
Radioapp.	1939	„	211	(Danmark)	63[6]	(Tjekoslovakiet)	4	(„)	211
	1948		293	(Sverige)	117	(Tyskland)	12	(Tyrkiet, Grækenl.)	274
Avispapir o. l. .	1935—39	kg. pr. person pr. år	26.1	(England)	5.9	(Finland)	0.5	(Tyrkiet)	13.4
	1948		16.3	(Sverige)	5.4	(Irland)	0.5	(„)	10.7
Opl. af dagblade	1948	pr. 1000 personer	600	(England)	190	(Tjekoslovakiet)	15	(„)	„

[1] Adskillige lande har intet eller helt minemalt theforbrug. [2] Foreløbige tal. [3] Produktion ÷ eksport + import. [4] Såfremt der blev taget hensyn til smugling til Frankrig, ville dette tal blive kraftigt reduceret. [5] 1948. [6] 1936.

TABEL 16.

Priser for fødevarer og cigaretter målt i arbejdstid for industriarbejdere.

(Minutter pr. kg. eller liter).

Medio 1949[1]

	Sukker	Brød	Kartofler	Mælk	Oksekød[2]	Flæsk	Smør	Margarine	10 cigaretter
Danmark	9	6	5	10	60	52	130	60	30
Norge	17	10	12	10	62	90	130	22	30
Sverige	21	21	11	9	87	170	140	66	30
England	22	11	7	16	84	120	75	24	45
Irland	24	18	9	20	170	210	190	130	„
Schweiz[3]	25	11	11	11	140	160	230	„	15
Finland	42	22	17	13	103	170	240	64	15
Tyskland	58	21	8	18	150	„	260	120	45
Østrig	68	30	13	22	190	„	340	110	30
Frankrig	75	28	12	27	240	150	440	190	30
Italien	100	38	13	28	300	660	490	„	„
Ungarn	110	19	9	28	160	430	440	240	15
Polen	110	29	10	29	110	330	420	220	15
U.S.A.	9	13	4	9	64	64	70	31	„

[1] D. v. s. før de prisstigninger, som er sket bl. a. i Danmark og Norge. [2] Gennemsnitskvalitet eller nærmeste tilgængelige notering. [3] Baseret alene på mandlige arbejderes lønninger.

forholdvis dyre; dette *kan* have en uheldig indflydelse på arbejdslysten; men der foreligger dog ingen beviser for, at produktiviteten er steget mindre i disse lande end i andre.

Kap. III. *Den indre stabilitet og beskæftigelsesforholdene.*

Det inflationspres, som har præget Europa gennem det meste af efterkrigstiden, svækkedes betydeligt i løbet af 1949. I Belgien, Italien og Vesttyskland udvikledes der tydelige deflatoriske tendenser med den følge, at arbejdsløsheden steg faretruende; i andre lande dæmpedes ekspansionstempoet, og i Vesteuropa var det kun i England og Norge, at den totale efterspørgsel stadig var så stor, at den måtte holdes i skak ved hjælp af et omfattende kontrolsystem. I Sovjetunionen forbedredes forsyningssituationen som følge af øget landbrugs- og industriproduktion, og dette muliggjorde nedsættelse af detailpriserne med 10—20 % i febr. 1949 og 10—50 % året efter; derved forøgedes realindkomsterne uden stigning i pengelønningerne.

I det hele taget var den fortsatte produktionsforøgelse i næsten alle europæiske lande (jvf. foran) en vigtig faktor i inflationens afsvækkelse; den gjorde det muligt både at nedbringe underskuddet over for omverdenen, at forøge realkapitalen yderligere og — hvad der umiddelbart har størst betydning for prisudviklingen — at udvide udbudet af forbrugsvarer. Samtidig har stigningen i pengelønningerne fra 1948 til 1949 alle vegne været langt ringere end året før. 1947—48 steg timefortjenesten i industrien i Østrig, Finland og Frankrig med ca. 50 %, i Ungarn og Italien med ca. 30 % og i en række andre lande

med 10—15 %. 1948—49 var stigningen i Østrig 20 % og i Frankrig 15 %, medens den i de fleste andre lande var mindre end 5 % og gennemgående af samme størrelsesorden som produktivitetsforøgelsen.

Inflationspressets aftagende styrke viste sig bl. a. derved, at *engrospriserne* i de fleste europæiske lande var faldende fra jan. til sept. 1949; de interne europæiske forhold spillede dog her mindre rolle end den formindskede aktivitet i U.S.A. og de foregående gode høstår. Kun i Belgien og Italien var de deflatoriske kræfter af afgørende betydning, og priserne faldt da også i disse lande med henholdsvis 7 % og 14 %, medens faldet ellers var af størrelsesordenen 2—4 %. Østrig var det eneste land, hvor større prisstigninger fandt sted — i alt 19 % i løbet af jan.—sept — og årsagen var her en bevidst tilpasning af priserne fra regeringens side gennem ophævelse af subsidier til landbrugsvarer og kul m. v.

Efter at en række europæiske valutaer i sept. 1949 var blevet devalueret, steg engrospriserne imidlertid pånyt i de pågældende lande; når der ses bort fra Østrig, hvor stigningen var 16 %, varierede stigningsprocenterne kun fra 1 % i Grækenland til 9 % i Danmark (hvor årsagen som bekendt delvis var ophævelsen af maksimalpriserne på kød og flæsk).

Som følge af den forbedrede forsyningssituation har *den offentlige kontrol med priser og forbrug* i vidt omfang kunnet indskrænkes i løbet af 1949. I de østeuropæiske lande lande med undtagelse af U.S.S.R., Polen og Ungarn opretholdes rationering af konsumgoder stadig i vid udstrækning, men i Vesteuropa er det nu kun England og Norge, som har et omfattende rationeringssystem. I de øvrige lande — heriblandt Danmark — er årsagen til, at der endnu bevares nogle rationeringer, først og fremmest ønsket om at sikre betalingsbalancen over for udlandet, enten gennem frigørelse af egne varer til eksport (smør og sukker i Danmark) eller gennem begrænsning af importen, særlig fra $-området (kaffe). I Belgien, Frankrig, Ungarn, Italien, Polen, Schweiz og U.S.S.R. er enhver direkte rationering af forbrugsvarer nu ophævet, og i Holland og Sverige er kun kaffe rationeret. Også priskontrollen er lempet betydeligt i det forløbne år.

Som nævnt ændredes prisudviklingen i en række europæiske lande som følge af devalueringen; denne indebærer en forringelse af bytteforholdet over for udlandet, og dermed også en nedgang i nationalindkomstens realværdi (fordi der må eksporteres flere indenlandske varer for at betale for samme mængde importvarer). Hvis devalueringen skal have den tilsigtede virkning — at formindske underskuddet på betalingsbalancen — må forsyningerne til hjemmemarkedet yderligere skæres ned (ud over hvad der er nødvendigt for at kompensere for forringelsen af bytteforholdet). Hvis der ikke skal opstå fornyede inflationstendenser, må der derfor træffes foranstaltninger til at hindre stigning i den indenlandske pengemæssige efterspørgsel til forbrugs- og investeringsformål, og rapporten diskutere forskellige muligheder i så henseende — nedskæring af investeringerne, forhindring af prisstigninger på det indenlandske marked gennem nye direkte kontrolforanstaltninger, subsidiepolitik kombineret med øget beskatning, navnlig af de ved devalueringen skabte større indtægter i eksporterhvervene, samt lønstop trods prisstigningerne. I hvert fald denne

sidste mulighed anses for politisk lidet sandsynlig, og både i Finland, Holland og Danmark er der da også sket betydelige lønforhøjelser efter devalueringen, medens bestræbelserne for at begrænse dem hidtil — omend med besvær — er lykkedes i England.

Kapitlets sidste del handler om *beskæftigelsessituationen*. De lande, for hvilke tilgængelig arbejdsløshedsstatistik foreligger, deles i 4 grupper, jvf. tabel 17. I Norge, Sverige og England er arbejdsløsheden så ringe, at den kan forklares ved den uundgåelige ledighed, som opstår, når folk skifter arbejdsplads. Fuld beskæftigelse kan også siges at være til stede i den anden gruppe — Frankrig, Holland og Schweiz, hvor der dog har været en vis stigning i ledigheden heimod 1949's slutning. Den tredie gruppe, til hvilken Danmark hører, og som iøvrigt består af Østrig, Finland og Irland, har derimod et arbejdsløshedsproblem, som dog ikke er af alvorlig karakter (og i Danmark er der som bekendt sket en bedring i den forløbne del af 1950).

Endelig har Belgien, Vesttyskland og Italien en virkelig betydelig og for de to første landes vedkommende stigende ledighed, som gøres til genstand for en mere dybtgående behandling.

TABEL 17.

Årsgennemsnit for ledighed uden for landbruget (%)[1].

	1947	1948	1949
Norge	1	1	1
Sverige	1	1	1
England	1—2	1—2	1—2
Frankrig	—	—	0—1
Holland	1—2	1—2	2
Schweiz	0—1	0—1	1
Danmark	4	4	5
Finland	—	—	5
Irland	5	6	6
Østrig	»	2—3	5
Belgien	2	4	8
Italien	16	17	13
Vesttyskland	»	5	9

[1] Tallene er afrundede tilnærmelser.

For *Belgiens* vedkommende finder rapporten den væsentligste del af forklaringen i myndighedernes i 1946—47 indledede bevidste politik med henblik på bekæmpelse af inflationen og afskaffelse af systemet af direkte kontrolforanstaltninger. Man nedskar de offentlige investeringer for at bringe balance på statsbudgettet, og samtidig førtes en restriktiv kreditpolitik, der navnlig hæmmede byggeriet. Virkningerne heraf opvejedes imidlertid i begyndelsen af de gode afsætningsbetingelser på eksportmarkederne i forbindelse med den

ekstraordinært store efterspørgsel efter varige forbrugsgoder, som var betinget af underforsyningen i krigsårene. Efterhånden som denne ekstaordinære efterspørgsel afsvækkedes, samtidig med, at produktiviteten øgedes, og udbudet af arbejdskraft steg som følge af befolkningstilvækst og indvandring, stilledes industrien over for et voksende arbejdsløshedsproblem, og da eksporten også begyndte at falde i sidste halvdel af 1949, gik beskæftigelsen direkte ned (medens arbejdsløsheden hidtil hovedsagelig havde været en følge af det forøgede udbud af arbejdskraft). Man overvejer nu støtte til modernisering af bl. a. kulminernes materiel (der er stærkt forældet og bevirker, at produktiviteten er lav) for herigennem at forøge beskæftigelsen i maskinindustrien. Endvidere planlægger regeringen iværksættelse af offentlige arbejder, hvorved der påregnes skabt beskæftigelse — direkte og indirekte — til 70—80.000 arbejdere.

I *Vesttyskland* og *Italien* gør noget lignende forhold sig gældende, men hertil kommer strukturelle problemer, nemlig i Tyskland den ekstraordinære befolkningsforøgelse som følge af flygtningestrømmen og i Italien utilstrækkeligheden af det industrielle produktionsapparat, navnlig i de sydlige egne, i forbindelse med en stærk naturlig befolkningstilvækst (se også artiklen „Den internationale økonomiske situation", foran s. 174). I begge lande må løsningen på længere sigt ligge i en meget betydelig investeringsvirksomhed, som imidlertid vil kunne fremkalde nye inflationstendenser, der kan gøre tilbagevenden til direkte kontrol med forbrug, priser, import m. v. nødvendig.

(Fortsættes i næste hæfte: Europas økonomi i den internationale sammenhæng).

POLITISK KRONIK

UDLANDET

April 1950.

1. De engelske myndigheder i Somaliland overdrager italienerne formynderskabet over kolonien.

   Den nordatlantiske pagts forsvarsministerkomité afholder møde i Haag og vedtager militærkomiteens forslag om et integreret forsvar for hele det nordatlantiske område, bortset fra individuelt nationelt forsvar.

   Den ungarske regering udsteder et dekret, der tillader et antal af de tyskere, som blev udvist i 1945, at vende tilbage med samme rettigheder som magyarerne.

   Den arabiske ligas råd vedtager, Jordan indbefattet, at udelukke ethvert medlem, som afslutter en separatfred med Israel.

2. Det franske kommunistiske partis kongres åbnes i Gennevilliers. Generalsekretæren Thorez kritiserer ledernes og de menige medlemmers „utrolige passivitet". Partiets medlemstal opgives til ca. 700.000.

3. Den vesttyske kansler Adenauer udtaler i München, at statsindtægterne for det forløbne år var 8.000 mill. mark, hvoraf 5.200 mill. gik til besættelsesomkostninger. Dette var årsagen til, at regeringen ikke kunne finde arbejde til de arbejdsløse. Om forsvaret af Tyskland mod et angreb fra Øst udtaler han: „De, der afvæbnede os, bør tage ansvaret for forsvaret af os".

   Det engelske parlament forelægger en ny forfatning for Trinidad og Tobago, hvorved flertallet i den lovgivende forsamling vælges og Guvernøren afløses som formand af en valgt præsident.

   Ali Mansur danner ny persisk regering.

4. O.E.E.C.s råd vælger den hollandske udenrigsminister Dr. Stikker til formand.

   Stafford Cripps meddeler Underhuset, at Sterlingområdet i 1ste kvartal af 1950 har indtjent et overskud i guld og dollars på £ 40 mill., mod et underskud på £ 31 mill. i 4de kvartal af 1949.

   F.N.s formynderskabsråd vedtager den reviderede statut for Jerusalem.

5. En Pragerdomstol dømmer 10 katolske munke til domme fra livstids til 2 års fængsel for spionage til fordel for U.S.A. og Vatikanet.

   I Øst-Indonesien udbryder et oprør mod centralregeringen under ledelse af kaptajn Abdul Aziz, en tidligere officer i den hollandske indonesiske hær.

6. Den engelske koloniminister oplyser i Underhuset, at urolighederne i Malaya er taget til.

   Den polske regering udviser den sidste engelske korrespondent i Warszawa.

   Republikaneren John Foster Dul-

les udnævnes til rådgiver for den amerikanske udenrigsminister.

7. New Zealands udenrigsminister meddeler, at den new zealandske legation i Moskva vil blive lukket p. gr. af den høje rubelkurs.

8. Den indiske premierminister Nehru og Pakistans premierminister Liaquat Ali Khan afslutter en overenskomst om beskyttelse af mindretal.

   Den italienske udenrigsminister grev Sforza opfordrer i en tale i Milano til direkte forhandlinger mellem Italien og Jugoslavien om Triest-spørgsmålet.

   E.C.A. offentliggør en erklæring fra Mr. Hoffman, hvori udtales, at samhandelen mellem U.S.A. og Europa i 1953 må stabiliseres mellem $ 3.000 m og $ 3500 m, hvilket vil medføre, at den europæiske eksport til U.S.A. vil andrage ⅓ % af hele U.S.A. produktion.

9. Franske meddelelser fra Indo-Kina oplyser, at Viet Minh har startet en ny offensiv.

   Det jugoslaviske blad „Borba" afviser grev Sforzas tale om Triest som „provokerende".

10. Den bolivianske regering erklærer det kommunistiske parti ulovligt.

    Den franske minister for de oversøiske områder Letourneau oplyser, at der i Washington føres fransk-amerikanske forhandlinger om det indo-kinesiske problem.

11. Den siamesiske premierminister Pibul Longgram oplyser, at U.S.A. vil levere Siam våben til en værdi af 10 millioner dollars.

    Den russiske regering overrækker i Washington en protestnote, der går ud på, at en 4 motores B-29 amerikansk bombemaskine 8/4 var trængt ind over russisk område i nærheden af Libau og havde beskudt russiske maskiner. Den russiske klage afvises af Washington, som oplyser, at en ubevæbnet amerikansk maskine på vej fra Wiesbaden til København er forsvundet over Østersøen.

    Formanden for Chungnans militære og administrative råd general Lin Piao udtaler om det nye kinesiske styres vanskeligheder, at der alene i Hunan, Kwangtung og Kwangsi befinder sig 150.000 bevæbnede „banditter", der er ladt tilbage af Chiang Kai-sheks hære; at flertallet af befolkningen i de befriede områder ikke er organiseret; at 10 mill. lider under hungersnød; og at man mangler administratorer og uddannede kommunistiske politiske arbejdere.

    Den første ladning amerikanske våben til Italien losses i Napoli uden forstyrrelser. En generalstrejke, proklameret af kommunisterne, mislykkes.

    I Jordan afholdes valg.

12. Den sydafrikanske premierminister Dr. Malan udtaler, at fuldstændig adskillelse mellem hvide og indfødte er umulig, fordi landets økonomi er baseret på de indfødtes arbejde.

    Chiles præsident Videla aflægger officielt besøg i Washington.

13. Den arabiske ligas råd vedtager enstemmigt teksten til en kollektiv sikkerhedspagt for ligaen.

    Den første sending amerikanske våben til Frankrig losses i Cherbourg, uden at der forekommer demonstrationer.

14. Mellem den polske regering og „biskoprådet" underskrives en overenskomst om alle forhold, der angår kirke og stat.

    Den amerikanske stabschef general Bradley udtaler, at der for at gennemføre den nordatlantiske pagts mål om kollektivt forsvar, må gennemføres national specialisering, hvilket vil medføre opgivelse af en vis suverænitet.

    Efter sin hjemkomst fra det fjerne østen udtaler den amerikanske ambassadør Dr. Jessup, at områdets tre hovedproblemer er indre uro, regeringernes mangel på erfaring og fattigdom.

    Den græske regering Venizelos demissionerer.

15. General Plastiras danner græsk koalitionsregering.

16. I Triests jugoslaviske zone afholdes valg med det resultat at 88,36 % stemmer for Folkefronten.

I en tale i Lyons foreslår den franske premierminister Bidault oprettelsen af „et højere atlantisk råd for fred" indenfor det nordatlantiske forbund. Dets opgave skal bestå i at organisere det atlantiske samfunds forsvar og økonomi.

Den australske premierminister Menzies giver udtryk for Australiens interesse i udviklingen i Malaya og Sydøst-Asien, men afviser en Stillehavspagt, så længe ustabile indre forhold hindrer nogle lande i deltagelse.

Kommunistiske kinesiske tropper foretager en heldigt gennemført landgang på øen Hainan, der holdes af Chiang Kai-shek styrker.

New Zealands udenrigsminister Doidge udtaler sig for en fredstraktat med Japan, men uden at Japans militære styrke genopbygges.

Vatikanets nyhedstjeneste benægter, at der er blevet afsluttet en overenskomst mellem den polske regering og de polske biskopper.

18. I en tale under et officielt besøg i Berlin stiller den vesttyske kansler Adenauer krav om revision af okkupationsstatuten inden efteråret. Ved talens afslutning opfordrer Adenauer forsamlingen til at synge tredie vers af „Deutschland über Alles", hvorefter adskillige socialdemokrater som protest forlader mødet.

Ved sin forelæggelse af budgettet udtaler den engelske finansminister Sir Stafford Cripps, at følgerne af devalueringen har vist sig bedre end ventet. Et forventet underskud i 1950 på £ 70 millioner vil ændres til et overskud på £ 50 millioner.

Som svar på ungarske forholdsregler forlanger den engelske regering, at Ungarn skal tilbagekalde en af sine attachéer i London og lukke det ungarske kulturinstitut.

19. Den tjekoslovakiske regering meddeler, at den har anmodet den amerikanske regering om at lukke sin informationsafdeling i Tjekoslovakiet og tilbagekalde sin presseattaché.

Understatssekretæren i det engelske udenrigsministerium oplyser i Underhuset, at England siden Aug. 1949 har solgt våben til Ægypten, Persien, Tyrkiet, Iraq, Jordan og Saudi-Arabien.

Oprørsstyrkerne i Macassar i Indonesien overgiver sig.

En artikel i det russiske blad „Den røde Flåde" erklærer, at Montreux-overenskomsten af 1936 om Dardanellerne „ikke længere svarer til Sortehavsmagternes interesser".

20. Fagforeningskongressen i Rom afsluttes med en resolution, hvori kræves fuld beskæftigelse som forudsætning for liberalisering af handel og betalinger.

En rumænsk lov nationaliserer uden erstatning al resterende privat ejendom af betydning.

Vestberlins byråd opfordrer de 4 allierede øverstkommanderende til at lade afholde frie valg i alle sektorer. Resolutionen billiges af de tre vestrepræsentanter.

Det oplyses i Bonn, at 14 af 31 førende embedsmænd, som er udnævnt til den ny udenrigstjeneste, er tidligere nazister.

Højkommissæren i Vesttyskland nedlægger veto mod en lov om indkomstskatter og aktieselskabsskatter som værende i strid med E.C.A. overenskomsten.

21. Den franske generalguvernør i Algier meddeler, at 154 er blevet arresteret og store mængder våben beslaglagt som resultat af en undersøgelse af en nationalistisk sammensværgelse.

22. I Prag dømmes 2 personer til døden for spionage til fordel for U.S.A.

Den vesttyske kansler Adenauer tager afstand fra højkommissærernes veto mod love, vedtaget af Forbundsdagen, og udtaler, at Tysklands del-

tagelse i Europarådet derved bringes i fare.

23. Kommunistiske kinesiske tropper besætter hovedstaden på øen Hainan.

I evangeliske og katolske kirker i østtyskland oplæses et hyrdebrev, hvori der tages afstand fra kommunisternes angreb på kirken og kommunismens materialistiske filosofi.

24. Kong Abdullah proklamerer arabisk Palæstinas indlemmelse i Jordan.

På grund af dokstrejken i London, der tæller 12.500 mand, anvendes tropper ved losningen af levnedsmidler.

25. I den tjekoslovakiske regering afløses general Svoboda som forsvarsminister af Dr. Cepicka.

Israels regering anklager England for at skabe en „eksplosiv situation i det mellemste østen" ved at levere våben til de arabiske stater.

26. Udenrigsministrenes stedfortrædere opgiver at komme videre med den østrigske fredstraktat og udsætter deres møder.

Den ungarske præsident Szakasits trækker sig tilbage og efterfølges af Sandor Ronai, medlem af det ungarske politibureau.

I Indonesien udbryder oprør i Amboina, hvor „republikken Syd-Molukkerne" udråbes. Syd-Celebes afbryder forbindelsen med Østindonesien og proklamerer en republik.

Den indiske premierminister Nehru aflægger besøg i Pakistans hovedstad Karachi.

Den tjekoslovakiske regering overrækker det engelske Parlament en resolution, vedtaget 22/2 af det tjekoslovakiske parlament. Den overrækkes samtidig andre lande, der står i diplomatisk forbindelse med Tjekoslovakiet, og indeholder en opfordring til 1) at indstille produktionen af våben 2) forbyde atomvåben 3) indstille kampen mod kommunismen i Viet Nam, Malaya og andre steder 4) ændre deres politik i Vesttyskland og 5) afslutte en fredspagt med Sovjetunionen indenfor FN.s rammer.

27. Den sydkoreanske hær hævder at have tilintetgjort en nordkoreansk styrke på 600 mand, som havde overskredet grænsen.

Den australske regering forelægger parlamentet en lov, hvorved det kommunistiske parti opløses.

Den engelske regering anerkender Israel og indlemmelsen af den arabiske del af Palæstina i Jordan.

28. Den tjekoslovakiske regering forlanger, at U.S.A. reducerer sit ambassadepersonale med ⅔.

Den franske regering beslutter at afskedige Joliot-Curie fra hans stilling som højkommissær for atomenergien p. gr. af hans kommunistiske sympatier.

De allierede højkommissærer i Vesttyskland trækker deres veto mod regeringens skattelove tilbage efter forhandling med Dr. Adenauer og finansminister Dr. Schäffer.

5 rumænere dømmes af en militærdomstol for spionage til fordel for England og U.S.A.

29. Den belgiske regent, prins Charles, beslutter at opløse rigsdagen og udskrive valg, da det viser sig umuligt at få dannet en regering p. gr. af partiernes uenighed om kongespørgsmålet.

Pakistans premierminister Liaquat Ali Khan aflægger besøg i London.

30. Det kommunistiske parti i Panama forbydes.

I Italien dannes en anti-kommunistisk fagforenings-organisation med navnet Confederazione Italiana dei Sindacati dei Laboratori (C.I.S.L.) bestående af katolske fagforeninger og den demokratiske socialistisk-republikanske organisation.

Maj 1950.

1. I Kina offentliggøres en lov, hvorved polygami og barneægteskaber afskaffes og kønnene ligestilles.

   I Majdemonstrationen i Vest-Berlin deltager 400.000, og det kommer til uroligheder ved den russiske sektorgrænse.

   Dokstrejken i London ophører.

   Sydafrikas premierminister rejser i senatet spørgsmålet om republikens indførelse.

2. Den indiske regering overtager den franske koloni Chandernagore.

   Den engelske højkommissær annullerer ordren om at demontere Herman Göring værkerne i Watenstedt-Salzgitter.

   En militærdomstol i Rom idømmer Marskal Graziani 19 års fængsel for samarbejde med tyskerne. Heraf betragtedes 13 år og 8 måneder som udsonet.

3. Det russiske medlem af det allierede råd for Japan, Derevyanko, anmoder i et brev til general MacArthur om oplysninger ang. amerikanske baser i Japan og hævder, de er i strid med den østasiatiske kommissions beslutninger 19/6 47.

4. Det russiske telegrambureau Tass meddeler, at de sidste tyske krigsfanger er blevet hjemsendt.

5. I anledning af den russiske meddelelse om tyske krigsfanger udtaler Dr. Adenauer, at der endnu ikke er givet oplysninger om 1½ mill. fanger.

   Den tjekoslovakiske hærs stabschef general Simon Dagac afskedigedes p. gr. af „had mod alt sovjetisk".

   Den japanske premierminister anbefaler en separat fredstraktat med U.S.A. og England.

6. Sverige protesterer overfor Sovjetunionen i anledning af russisk tilbageholdelse af svenske fiskerbåde udenfor russisk territorialfarvand i Østersøen.

8. Forhandlinger i Paris mellem den amerikanske udenrigsminister Acheson og den franske udenrigsminister Schuman resulterer i et amerikansk løfte om økonomisk hjælp og militær udrustning til Frankrig i Indo-Kina.

   Den allierede højkommission i Vesttyskland udsteder en lov om „afværgelse af tysk genoprustning", der skal gennemføres af et militært sikkerhedsråd.

9. Den franske regering offentliggør sin plan („Schumanplanen") om integrering af den franske og tyske stål- og kulindustri med adgang til deltagelse for andre lande.

   Den amerikanske udenrigsminister Acheson ankommer til London for at føre forhandlinger med udenrigsminister Bevin.

   Burmas premierminister Thakin Nu ankommer til London, og Underhuset vedtager et forslag om et Commonwealth lån til Burma.

10. Den engelske generalkommissær for Sydøstasien Malcolm Mac Donald udtaler, at situationen i Malaya er „meget alvorlig", og at kommunisternes sejr i Kina har styrket terroristernes moral.

    Udenrigsminister Acheson karakteriserer Schumanplanen som „en højst vigtig begivenhed".

11. Den polske gesandt i Canada hjemkaldes fra Ottawa p. gr. af, at de polsk-canadiske forhandlinger bl. a. om polske kunstgenstande i Canada er brudt sammen.

    Premierminister Attlee tager i Underhuset positivt standpunkt til Schumanplanen.

    En tre-dages konference mellem U.S.A.s, Englands og Frankrigs udenrigsministre indledes i London.

12. Den østrigske regering klager til den ungarske over ungarske grænsekrænkelser.

    Den tjekoslovakiske regering opsiger kulturtraktaten med England af juni 1947 og kræver den engelske informationstjeneste og British Councils kontorer lukket.

13. Den vesttyske kansler Dr. Adenauer lover fuld tysk støtte til gennemførelse af Schumanplanen.

Højesteret i Hong Kong fastslår, at den kinesiske Pekingregering er ejer af 71 flyvemaskiner og anden ejendom i kolonien, som tidligere tilhørte to nationalistiske kinesiske selskaber.

Det kommunistiske parti i Venezuela forbydes.

14. Den franske kommissær for planlæggelse Monnet ankommer til London for at forhandle om Schumanplanen.

Ved valgene i Tyrkiet lider det republikanske folkeparti, der har været ved magten siden 1923, et overvældende nederlag. Det får 51 mandater, demokraterne 434 og det nationale parti 1.

15. En engelsk Commonwealth økonomisk konference for Sydøst-Asien åbnes i Sidney.

Den nordatlantiske pagts 4. rådsmøde åbnes i London.

Et møde i den arabiske ligas politiske komité ender resultatløst, idet et ægyptisk forslag om at udstøde Jordan p. gr. af annektionen af arabisk Palæstina, forkastes, mens Jordan nægter at ændre sin holdning eller akceptere et kompromis.

Den russiske regering tilstiller Persien en note, hvori planerne om olieboringerne i Nordpersien i nærheden af Sovjetgrænsen erklæres uforenelige med den russisk-persiske traktat af 1921.

Under sin rundrejse forhandler F.N.s generalsekretær Trygve Lie med Marskal Stalin.

16. Nationalistiske kinesiske tropper rømmer Chusan-øerne efter kommunistiske troppers landgang.

18. Den nordatlantiske pagts udenrigsministerråd afslutter sit 4. møde i London. På mødet er vedtaget 1) oprettelse af udenrigsministrenes stedfortræderråd med et sekretariat, 2) gennemførelse af pagtens militære opgaver ved oprettelse af „balancerede kollektive" styrker.

En Londonerklæring oplyser, at der under udenrigsministermødet i London er blevet truffet aftale om Canadas og U.S.A.s samarbejde med O.E.E.C.

I sit svar på den russiske note af 15/5 oplyser den persiske regering, at luftfotograferinger ved den persisk-russiske grænse er blevet indstillet, og at der kun udføres undersøgelser på landjorden.

19. Den økonomiske Commonwealthkonference i Sidney afsluttes med vedtagelse af et 6-årigt program for økonomisk hjælp til landene i syd og sydøst Asien.

Indonesiens federale regering når til enighed med den indonesiske republik om den procedure, der skal følges ved federationens omformning til en enhedsstat.

21. Udenrigsminister Schuman udtaler på M.R.P.s kongres i Nantes, at Schumanplanens gennemførelse ikke vil medføre ændringer i ejendomsforholdene til industrierne, at produktionen vil blive forøget, lønningerne hævet og organisationen underlagt Europarådet.

Det venskabelige forhold mellem Grækenland og Jugoslavien genoprettes ved udnævnelse af gesandter i Belgrad og Athen.

22. Den kinesiske Pekingregering tilbyder Tibet „regional autonomi", hvis det tilslutter sig det kommunistiske Kina.

Den tyrkiske nationalforsamling vælger føreren for det demokratiske parti Jelal Bayar til præsident. Samtidig danner Adnan Menderes ny regering.

23. Dronning Juliana af Holland og prins Bernhard aflægger officielt besøg i Paris.

Den franske kommissær for planlæggelse Monnet fører forhandlinger i Bonn med kansler Adenauer om Schumanplanen, og der opnås enighed om de diskuterede punkter.

U.S.A., England og Frankrig pro-

testerer overfor Sovjetunionen over genoprustningen af Østtyskland. Det oplyses, at der er blevet oprettet en militær organisation på 50.000 mand, udrustet med artilleri og tanks.

24. I en tale i underhuset forsvarer udenrigsminister Bevin de jure anerkendelsen af Pekingregeringen og anklager Rusland for at hindre dens optagelse i Sikkerhedsrådet ved sin obstruktionspolitik.

Den tidligere vicekonge af Indien og øverstkommanderende i det mellemste østen Lord Wavell dør.

Den engelske krigsminister Strachey ankommer til Singapore for at undersøge situationen i Malaya på stedet.

25. I en note til den franske regering erklærer England sig villig til at deltage i indledende diskussioner med Frankrig og Vesttyskland om Schumanplanen.

Den franske regering tilstiller de europæiske stater, der er interesseret i Schumanplanen, en note, hvori de opfordres til, inden forhandlingerne begynder, at udstede en erklæring om, at de erklærer sig indforstået med principperne i den franske deklaration af 9/5.

26. Den australske regering beslutter efter forhandling med U.S.A. at trække sine besættelsestropper tilbage fra Japan.

På grundlag af vedtagelsen på udenrigsministerkonferencen i London overrækker de tre vestlige højkommissærer i Tyskland den russiske øverstkommanderende general Chaikov identiske noter, hvori de opfordrer til samarbejde for at opnå Tysklands enhed ved bl. a. udarbejdelse af en valglov for hele Tyskland og valg af en forfatningsgivende forsamling.

Benzinrationeringen ophæves i England.

27. Det engelske svar fra den franske note af 25/5 om Schumanplanen går ud på, at England ikke forud for forhandlingen vil forpligte sig til at akceptere planen.

28. Ved valgene i Albanien får den demokratiske front 98 % af stemmerne.

Den østtyske „frie tyske Ungdoms" pinsemarch gennem Berlin foregår uden uroligheder.

29. Italien akcepterer invitationen til at deltage i forhandlinger om Schumanplanen.

Chefen for U.S.A.s militærmission i Sydkorea oplyser, at sydkoreansk militær og politi har dræbt mellem 5 og 6000 nordkoreanske guerillakæmpere på sydkoreansk grund siden November 1949.

30. Valg i Sydkorea.

Den ægyptiske udenrigsminister Mohamed Salah el Din Bey meddeler, at forhandlingerne med England vil blive genoptaget.

Lederen af sekretariatet for F.N.s europæiske kommission Gunnar Myrdal udtaler, at hans indtryk fra en rejse til Moskva og andre europæiske hovedstæder giver begrundet håb om gennemførelse af en europæisk kornoverenskomst.

31. Den internationale socialistiske Conference (Comisco) åbnes i København.

Den ungarske indenrigsminister meddeler, at der vil blive oprettet en sikkerhedszone langs den ungarsk-jugoslaviske grænse.

Juni 1950.

1. England overfører 5 destroyers til den australske marine som gave.

Præsident Truman anmoder Kongressen om $ 1.222.500.000 til våbenhjælpens andet år, heraf $ 1.000 millioner til den nordatlantiske alliance.

2. Den hollandske udenrigsminister Stik-

ker forelægger O.E.E.C. den hollandske plan til økonomisk integration af Europa. Planen bygger på fjernelse af handelsrestriktionerne for hver industri for sig og ved hjælp af et integrationsfond, således at følgerne af planens gennemførelse udlignes.

3. Europarådets ministerkomité beslutter at nedsætte en permanent komité bestående af 5 ministre og 7 repræsentanter for Forsamlingen.

Den engelske regering udsteder en erklæring, hvori fastslås, at England ikke kan tilslutte sig forhandlingen om Schumanplanen på det grundlag, den franske regering har foreslået.

4. Ved valgene i Belgien bliver resultaterne for kammeret.:

Det kristeligt sociale parti	108
Socialister	73
Liberale	20
Kommunister	7

for senatet:

Det kristeligt sociale parti	54
Socialister	37
Liberale	10
Kommunister	3

Det kristeligt sociale parti opnår derved flertal i kammeret.

Efter valgene til det japanske førstekammer (halvdelen af medlemmerne) bliver kammerets sammensætning:

Liberale (regeringspartiet)	76
Ryokufukai	50
Socialister	61
Demokrater	29
Kommunister	4
Andre partier	8
Uafhængige	22

Dr. Nazim al-Qudsi danner syrisk regering.

5. I Cairo føres militærpolitiske forhandlinger mellem den engelske generalstabschef Feltmarskal Slim og ægyptiske ministre.

Den sidste australske krigsforbryderproces mod japanere indledes i Los Negros på Admiralitetsøerne.

General MacArthur giver den japanske regering ordre til at fjerne 24 medlemmer af det kommunistiske partis centralkomité fra offentlige stillinger.

Præsident Truman underskriver loven om hjælp til udlandet på $ 3.121.450.000 heraf $ 2.850 million til Marshallplanen, $ 35 m. til „Point Four", $ 194 m. til Korea, sydøst Asien og det ikke-kommunistiske Kina.

6. Det belgiske kabinet Eyskens demissionerer.

Den ungarske undervisningsminister Revai proklamerer en ny kampagne mod de katolske biskopper med lukning af de teologiske fakulteter ved universiteterne, klostre og konventer.

Den sidste katolske biskop i Rumænien arresteres.

De forenede Nationers generalsekretær Tryggve Lie udsender et 20 års program for freden i 10 punkter.

7. Den indiske premierminister Nehru aflægger besøg i Indonesien.

Den russiske kommandant i Berlin general Kotikov afløses af en civilkommissær S. A. Dengin.

Den østtyske regeringschef Ulbricht afslutter en overenskomst med den polske regering, hvorved 1) Oder-Neisse linjen fastlægges som grænse mellem de to lande, 2) det økonomiske samarbejde udvides.

Den persiske udenrigsminister Hussein Ala udtaler, at Persien vil tilslutte sig den engelsk-amerikanske front. Den gamle balancepolitik mellem Rusland og Vesten har ikke længere gyldighed.

Udenrigsminister Acheson udtaler sig skeptisk m. h. t. nytten af Trygve Lies fredsplan.

8. I anledning af indonesiske krav på australsk Guinea udtaler den australske udenrigsminister Spender, at enhver ændring i Guineas stilling uden hensyntagen til australske interesser er „urealistisk og urimelig".

Den kristelig sociale Duvieusart danner belgisk regering med van Zeeland som udenrigsminister.

9. Præsident Truman udtaler i Missouri,

at U.S.A. er ved at udarbejde et forslag, som skal begynde, når Marshallplanen ophører i 1952.

Den vesttyske regering tager afstand fra den østtysk-polske overenskomst af 7/6.

Den russiske regering forlanger i en note til bl. a. U.S.A., England og Argentina, at Rusland deltager i afgørelsen af spørgsmålene i Antarctic.

12. Den engelske højkommissær i Østrig general Winterton afløses af en civil højkommissær Sir Harold Cassia.

Den østtyske republiks udenrigsminister Dertinger udtaler, at Østtyskland vil afslutte en traktat med Tjekoslovakiet og opgive alle krav på Sudeterlandet.

Det ungarske indenrigsministerium opløser frimurerordenen.

13. Det engelske Labour Party udsender en pjece „European Unity", hvori i forb. med Schumanplanen afvises oprettelse af en over-national myndighed, fordi denne vil få et ikke-socialistisk flertal. Endvidere fremhæves Englands forbindelse med de øvrige rigsdele. Vesteuropas rolle som en tredie „styrke" afvises.

Canada modtager O.E.E.C.s invitation til at knytte forbindelse med organisationen.

Peking radio offentliggør en tale af Mao Tse-tung, hvori han fastslår, at 3 opgaver er vigtige: jordreform, nationalisering af handel og industri, nedsættelse af statsudgifterne. Resterne af det kapitalistiske system vil ikke øjeblikkeligt blive afskaffet.

Det sydafrikanske „House of Assembly" vedtager loven om racemæssige grupper med 73 stemmer mod 58. 19/6 vedtages den af Senatet med 20 stemmer mod 19.

Sovjetunionen og Finland afslutter en handelsaftale på 5 år med en gensidig udveksling af varer til en værdi af ca. 320 mill. dollars.

Chefen for den engelske generalstab Feltmarskal Slim ankommer til Australien og udtaler, at hans opgave er at knytte rigsdelenes forsvar nærmere sammen.

14. Chefen for den vesttyske regerings afdeling for udenrigshandel Dr. v. Maltzahn udtaler efter hjemkomsten fra et besøg i Brazilien, at der er håb om store tyske eksportmarkeder i Latinamerika.

15. Den tjekoslovakiske krigsminister udsteder en dagsorden, hvorved de politiske officerer i hæren får større myndighed.

Den allierede højkommission tillader udenlandske investeringer i Vesttyskland.

Den vesttyske forbundsdag vedtager loven om Tysklands tilslutning til Europarådet som „associate" medlem med 220 stemmer mod 152.

16. Den nyudnævnte tyske generalkonsul Dr. Schlange-Schoeningen ankommer til London.

Indonesiens præsident Soerkarno udtaler, at Indonesien ikke har rejst krav på australsk New Guniea.

Den amerikanske højkommissær McCloy udtaler, at Vesttyskland må lede sin eksport mod vest, og at det er illusorisk at lægge for megen vægt på eksport mod øst.

Den allierede højkommission overdrager den vesttyske regering det tidligere tyske udenrigsministeriums arkiv.

Averell Harriman udnævnes til „special assistant" for præsident Truman i internationale spørgsmål og efterfølges som E.C.A.s repræsentant i Europa af Milton Katz.

17. Ægypten, Saudi-Arabien, Syrien, Libanon og Yemen afslutter en sikkerhedspagt. Af de øvrige arabiske stater var Jordan fraværende og Iraq afholder sig „af tekniske grunde" fra deltagelse.

18. I Brazilien vedtages en 5årig plan for opbygning af økonomien og sundhedsvæsenet (Salte planen).

De kinesiske nationalister henretter den tidligere guvernør over Formosa

general Chen Yi for samarbejde med kommunisterne.

Den franske udenrigsminister Schuman udtaler, at den foreslåede stål og kul sammenslutning vil blive begrænset til produktion, mens handel og anvendelse af disse produkter vil ligge udenfor den internationale myndigheds område.

Ved valgene i Nord Rhin-Westfalen bliver resultatet:

Kristne demokrater	93	(92 i 1947)	mandater
Socialdemokrater	68	(64 —)	—
Frie demokrater	26	(12 —)	—
Kommunister	12	(28 —)	—
Centrum	16	(20 —)	—

Den amerikanske generalstabschef, general Bradly og forsvarsminister Johnson ankommer til Tokio for at forhandle med general Mac Arthur.

19. Den indonesiske premierminister Dr. Hatta erklærer, at Indonesien ikke vil slutte sig til nogen blok.

20. I Paris åbnes en 6-magts konference om Schumanplanen (Frankrig, Italien, Holland, Belgien, Luxembourg og Tyskland).

Det kommunistiske parti i Sydafrika vedtager at opløses, umiddelbart før parlamentet vedtager loven om undertrykkelse af kommunisterne.

21. Den russiske regering gentager i en note til Persien sin klage over amerikanske olieundersøgelser på grænsen til Sovjetunionen.

22. Den amerikanske udenrigsministers rådgiver John Foster Dulles ankommer til Tokio for at drøfte bl. a. en japansk fredstraktat med general Mac Arthur og den japanske premierminister Yoshida.

23. I Prag afsluttes en række økonomiske og kulturelle overenskomster mellem Østtyskland og Tjekoslovakiet.

24. Den franske regering Bidault demissionerer efter et nederlag i Nationalforsamlingen.

25. Nordkoreanske tropper går over den 38te breddegrad og angriber den sydkoreanske republik.

F.N.s Sikkerhedsråd træder sammen i anledning af Nordkoreas invasion i Sydkorea. Det amerikanske forslag om indstilling af ilden og tilbagetrækning af de nordkoreanske tropper vedtages med 9 stemmer, idet Jugoslavien afholder sig fra at stemme.

26. Den australske premierminister Menzies foreslår oprettelse af en „Imperial foreign policy committee" i London.

Den persiske generalstabschef general Ali Razmara danner ny persisk regering.

F.N.s kommission i Korea meddeler, at Nordkorea ikke har fulgt Sikkerhedsrådets henstilling om at indstille ilden.

27. Præsident Truman giver ordre til 1) at yde Sydkorea militær hjælp, 2) at den 7de flåde skal forhindre et angreb på Formosa, samtidig med at den kinesiske regering på Formosa er blevet opfordret til at afholde sig fra angreb på fastlandet 3) at U.S.A.s styrker på Filippinerne skal forøges, 4) at den militære hjælp til franskmændene i Indo-Kina skal fremskyndes.

U.S.A.s regering anmoder Sovjetunionen om at anvende sin indflydelse for at få de nordkoreanske hære trukket tilbage.

I F.N.s sikkerhedsråd forelægger U.S.A. en resolution, hvori medlemmerne opfordres til at yde Sydkorea den hjælp, der er nødvendig for at genoprette fred og sikkerhed. Den vedtages med 7 stemmer mod 1 (Jugoslavien).

En debat i det engelske underhus om regeringens politik m. h. t. Schumanplanen afsluttes med en forkastelse af oppositionens mistillidsdagsorden.

Det franske forslag på 6-magts konferencen i Paris om Schumanplanen offentliggøres.

28. Den russiske svarnote til U.S.A.

hævder, at Sydkorea har ansvaret for krigen.

De nordkoreanske styrker erobrer Sydkoreas hovedstad Seoul. Amerikanske flyvemaskiner griber ind i kampen.

Som følge af præsident Trumans henstilling får de nationalistiske kinesiske tropper ordre til at indstille operationerne mod det kinesiske fastland.

Den engelske regering stiller de engelske flådestyrker i japanske farvande til U.S.A.s disposition i Koreakonflikten.

I Ungarn begynder forhandlinger mellem repræsentanter for kirke og stat.

29. Den kinesiske Pekingregerings udenrigsminister Chou En-lai udtaler som svar til præsident Truman, at Formosa skal være kinesisk.

30. Fredskongressen i Berlin af ikke-kommunistiske intellektuelle afsluttes.

Sovjetunionen sender en note til U.S.A., hvori hævdes, at amerikanske flyvemaskiner har kastet Colorado biller over Østtyskland og tilgrænsende stater.

DANMARK

April 1950.

4. Forligsmandens mæglingsforslag vedtages af begge parter, af arbejdsgiverne med stor majoritet, af arbejderne med 215.279 stemmer mod 158.191.

5. Ved offentliggørelsen af nationalbudgettet for 1950 bebuder minister V. Buhl standsning af udenrigshandelens liberalisering og forbrugsbegrænsning.

Overenskomstforhandlingerne mellem sammenslutningen af arbejdsgiverforeninger inden for landbrug, mejeribrug, gartneri og frugtavl på den ene side og arbejdsmandsforbundet, gartnerforbundet og mejeristforbundet på den anden side strander på arbejdernes krav om nedsættelse af arbejdstiden om sommeren fra 9 til 8 timer daglig.

6. En dansk-schweizisk vareudvekslingsaftale for tiden 1. april 1950—31. marts 1951 åbner mulighed for eksport til Schweiz for ca. 97 mill. kr. og import fra Schweiz for ca. 60 mill. kr.

9. Med Kastrup lufthavn som basis iværksætter de amerikanske luftstyrker i Europa en storstilet eftersøgning af en amerikansk bombemaskine, der formodes forulykket under en øvelsesflyvning over Østersøen.

12. Ved folketingets 1. behandling af forslaget om Danmarks tiltrædelse af Annecyprotokollen og af det dertil knyttede forslag om ændringer i toldloven stiller Ole Bjørn Kraft på de konservatives vegne en dagsorden, der udtaler mistillid til regeringens evne og vilje til at føre en politik, som sikrer Danmarks fortsatte deltagelse i arbejdet for frigørelsen af handelen i Europa.

13. Folketinget vedtager med 108 stemmer mod 19 (k. f. og rf.) — 6 k. stemmer ikke — en af venstre og radikale stillet dagsorden, der henviser spørgsmålet om fortsættelse af handelens liberalisering til de forestående forhandlinger om vareforsyningslovens forlængelse.

14. Det udenrigspolitiske nævn vælger Gustav Pedersen til formand i stedet for undervisningsminister Julius Bomholt.

17. Den sovjetrussiske gesandt i København anmoder på sin regerings vegne den danske regering om tilladelse til at benytte dansk territorium ved et forsøg på at bjerge en strandet russisk trawler ved Bornholm.

18. På forligsmandens foranledning udsættes den varslede strejke i landbruget en uge til tidligst 29. april.

Repræsentanter for Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 med formanden professor L. Hansen Larsen i spidsen overrækker partiformændene, tingformændene og statsministeren en adresse, der opfordrer regering og rigsdag til af yderste evne at støtte de dansksindede sydslesvigeres henvendelse til de allierede om en sikring af sydslesvigernes nationale selvbestemmelsesret. Adressen er underskrevet af 793.233 danske statsborgere over 23 år. Statsminister Hedtoft udtaler, at erklæringen af 29. juni 1949, der er tiltrådt af de fem demokratiske partier på rigsdagen, stadig er grundlaget for regeringens politik, og at det kun ville skabe illusioner, om regeringen gik ud over det grundlag, den danske politik hidtil har hvilet på.

Finansminister H. C. Hansen fremsætter i folketinget forslag om revision af forlystelsesafgiften, bl. a. foreslås teaterforestillinger — undtagen i forbindelse med servering — gjort skattefri, og trafikminister Carl Petersen fremsætter forslag om forhøjelse af en række statsbane- og posttakster. Merindtægten, der anslås til henholdsvis 30 og 12.6 mill. kr., fremkommer især ved forhøjelse af prisen på dobbeltbilletter og ved, at landsportoen for alm. breve sættes op fra 20 til 25 øre.

Endvidere fremsætter statsministeren forslag om ophævelse af dansk-islandsk forbundslov og handelsministeren forslag om forlængelse af vareforsyningsloven til 1. april 1951. Handelsministeren advarer mod en yderligere liberalisering foretaget under vilkår, der ensidigt vil forøge importen og dermed valutaunderskudet.

Finansminister H. C. Hansen oplyser i folketingets finansudvalg, at nationalbankens direktion i en skrivelse har advaret mod finansministeriets overtræk på statens konto i nationalbanken.

Som svar på en konservativ forespørgsel i folketinget om den fhv. kommunistiske folketingsmand Arne Munch-Petersens skæbne kan udenrigsministeren kun oplyse, at udenrigskommissariatet i Moskva i 1939 meddelte, at han ikke længere befandt sig i Sovjetunionen. Aksel Larsen (k) meddeler, at Arne Munch-Petersen i 1937 afbrød forbindelsen med Danmarks kommunistiske parti, og at hverken partiets ledelse eller han personlig ved, hvor han nu befinder sig.

20. Fhv. minister Erik Eriksen vælges til formand for venstres rigsdagsgruppe med 33 af 36 tilstedeværende medlemmers stemmer.

21. Landstinget vedtager ved 3. behandling med 47 stemmer mod 1 (k) forslaget om efterforskning og udvinding af råstoffer i Danmarks undergrund, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

22. Udenrigsministeriet meddeler det russiske gesandtskab, at der intet vil være til hinder for, at russiske bjergningsfartøjer forsøger at bjerge den strandede trawler ved Bornholm og herunder tager ophold i Nexø, undtagelsesvis Rønne, havn.

På det konservative folkepartis repræsentantskabsmøde vedtages en udtalelse, hvori det hedder, at forudsætningerne for den socialdemokratiske mindretalsregering er bristet, og Ole Bjørn Kraft erklærer, at der bør tilstræbes samarbejde mellem venstre og konservative.

26. Forsvarsminister Rasmus Hansen fremsætter i folketinget forslag om en forsvarsordning, hvis hovedindhold er, at krigs- og marineministeriet sammenlægges til et forsvarsministerium, og at der udnævnes en forsvarschef og oprettes en forsvarsstyrelse og en forsvarsstab. Forsvarsstyrelsen ledes af forsvarschefen og skal iøvrigt bestå af chefen for hæren, chefen for søværnet, chefen for flyveväbenet samt chefen for forsvarsstaben, og forsvarsstaben sammensættes af befalingsmænd fra de tre værn.

Folketinget godkender Danmarks tiltrædelse af Annecyprotokollen og

forslaget om toldnedsættelser med 87 stemmer mod 4 (k).

27. Statsminister Hans Hedtoft fremsætter i folketinget ialt 8 forslag, der bygger på Grønlandskommissionens betænkning og omhandler: landsråd og kommunalbestyrelser, skolevæsen, kirke, sundhedsvæsen, Den kgl. grønlandske Handel, udøvelse af erhverv, oprettelse af en erhvervslånefond og ordningen af de offentlige grønlandske kasser. Anlægsudgifterne anslås til 95 mill. kr. fordelt over 10—15 år.

Landstinget godkender Danmarks tiltrædelse af Annecyprotokollen og forslaget om toldnedsættelser med 51 stemmer mod 1 (k). Disse forslag er hermed færdige fra rigsdagen.

28. Finansministeren fremsætter i folketinget forslag til lov om tillægsbevilling for 1949—50 med indtægter på 55 og udgifter på 60 mill. kr., hvorved det samlede overskud på finanslov og tillægsbevillingslov formindskes fra 7 til 2 mill. kr. Medregnes på indtægtssiden den del af forbrugsafgifterne, der overføres til afskrivning på reguleringskontoen i Nationalbanken, og på udgiftssiden udgifter vedrørende afviklingen af den tyske besættelse, bliver driftsoverskudet 46 mill. kr. (indtægter 2212, udgifter 2166 mill. kr.), og i virkeligheden er overskudet større, idet et udgiftsbeløb på 72 mill. kr. vedrørende 1948—49 først er kommet til udbetaling i 1949—50.

Finansministeriet meddeler, at der ved forhandlinger med tjenestemændenes organisationer er opnået enighed om et forslag, der forhøjer det midlertidige løntillæg med 3½ til 6 portioner reguleringstillæg. De højere tjenestemænds ønsker imødekommes delvis ved, at det midlertidige tillæg ydes som et procenttillæg til den pensionsgivende løn. Overstiger denne ikke 7500 kr., fastsættes tillægget til 18 %, medens det for beløb over 7500 kr. bliver 15 %, dog højst 1500 kr. Tillægget udbetales med det fulde beløb til ugifte over 30 år mod hidtil 40 år. Merudgiften for statskassen vil udgøre ca. 50 mill. kr., og finansministeren erklærer, at det til efteråret kan blive nødvendigt at søge skattemæssig dækning.

29. Regeringen nedsætter et spareudvalg med departementschef Dige som formand.

Oberstløjtnant Dall, chef for 4. bataillon i Odense, udsender gennem Ritzaus Bureau en erklæring, der protesterer mod General Gørtz's forventede udnævnelse til forsvarschef, fordi generalen to gange — den 8. april 1940 og den 29. august 1943 — har „svigtet Danmarks skæbne".

30. Generalkommandoen meddeler, at den har givet ordre til, at oberstløjtnant Dall øjeblikkelig fratræder kommandoen over 4. bataillon. Afgørelsen vil omgående blive forelagt forsvarsministeren.

Maj 1950.

1. Forsvarsminister Rasmus Hansen udtaler på et møde i Nakskov, at general Gørtz angribes, fordi hans standpunkt er, at en officer har pligt til at handle i overensstemmelse med landets regering.

Hærens øverste officerer udsender en tillidserklæring til general Gørtz.

2. Folketinget påbegynder 1. behandling af forslaget om forsvarets ordning, der får tilslutning af ordførerne for s, v, og k.f., medens de radikale vel bifalder sammenlægningen af krigs- og marineministeriet og oprettelsen af enhedskommando, men iøvrigt ikke vil tage medansvar for en fastlæggelse af rammerne, før man ved, hvad de skal udfyldes med. Kommunisterne går

mod forslaget, og retsforbundets ordfører taler for afskaffelse af den alm. værnepligt, men er villig til forhandling om rammeordningen. Endvidere udtaler Thorkil Kristensen (v) betænkelighed ved indførelsen af enhedskommando.

3. I folketingets udvalg om vareforsyningsloven afviser handelsminister Krag venstres krav om udvidelse af frilisten m. h. t. metervarer, som efter hans opfattelse vil betyde en merimport på ca. 150 mill. kr.

Den parlamentariske kommission offentliggør en beretning om justitsministeriet og retshåndhævelsen under den tyske besættelse.

Under den fortsatte forsvarsdebat i folketinget afviser forsvarsminister Rasmus Hansen oberstløjtnant Dalls angreb på general Gørtz og angriber stærkt Thorkil Kristensen (v), der også kritiseres af venstres og de konservatives ordførere.

Grønlandsforslagene får ved folketingets 1. behandling tilslutning fra samtlige partier.

5. Forligsmanden, rigsadvokat Pihls mæglingsforslag vedrørende overenskomstforholdene i landbruget m. m. vedtages af arbejderne med stor majoritet, men forkastes enstemmigt af arbejdsgiverne. Efter henstilling af statsminister Hedtoft udsættes arbejdsstandsningen, der ville blive en følge af forkastelsen, til 18. maj. Hovedindholdet i mæglingsforslaget er en nedsættelse af arbejdstiden med 1 time om ugen for faste medhjælpere og ¼ time daglig for løse arbejdere.

Politiet griber ind mod en kommunistisk „fredsdemonstration" på Langelinie, hvor en engelsk jager med første sølord, lord Fraser, ligger fortøjet.

Statsminister Hedtoft dementerer en påstand i den russiske radio om, at der i marts i København på en konference mellem vestallierede militærmyndigheder og den danske regering blev sluttet overenskomst om territoriale afståelser mod, at Danmark til gengæld fik overdraget Sydslesvig.

6. Ritzaus Bureau meddeler, at der for tiden i overensstemmelse med vedtagelsen på det nordiske udenrigsministermøde i Stockholm 10. og 11. marts finder drøftelser sted mellem det danske og det svenske udenrigsministerium om de russiske opbringelser af fiskekuttere i Østersøen.

9. Forslaget om folkebiblioteker, der ved 2. behandling er ændret således, at påbudet om, at der i løbet af 10 år skal være oprettet bibliotek i hvert sogn, er erstattet med en bestemmelse om, at bibliotek skal oprettes, når mindst 10 % af folketingsvælgerne i sognet ønsker det, vedtages ved folketingets 3. behandling med 90 stemmer mod 5, medens 11 undlader at stemme.

10. Udenrigsministeriet meddeler, at den danske regering og centralregeringen i den kinesiske folkerepublik har etableret diplomatisk forbindelse.

Finansminister H. C. Hansen fremsætter i folketinget forslag om, at 200 mill. kr. af modværdien af Marshall-planens gaveydelser overføres til en særkonto i Nationalbanken, hvoraf der kan ydes lån til investeringer i erhvervslivet (190 mill. kr.) og tilskud til teknisk-videnskabelig forskning og forsøgsvirksomhed (10 mill. kr.). Endvidere foreslås 10 mill. kr. stillet til rådighed for det færøske hjemmestyre. Ialt regnes der pr. 30. juni at ville være indbetalt ca. 950 mill. kr. på specialkontoen for gaveydelser, og resten heraf, ca. 640 mill. kr., foreslås ligesom renter og afdrag på lånene anvendt til afskrivning på statens reguleringskonto i nationalbanken.

I tilslutning hertil fremsætter landbrugsminister Bording forslag om at anvende indtil 105 mill. kr. til udlån til modernisering og rationalisering af erhvervsvirksomheder inden for land-

brug, gartneri og frugtavl, fiskeriminister Chr. Christiansen fremsætter forslag om at anvende indtil 10 mill. kr. til udlån til fiskeriet og fiskeindustrien, og handelsminister Krag fremsætter forslag om at anvende indtil 75 mill. kr. til udlån til industri- og håndværksvirksomheder m. v., herunder også hotelvirksomheder og småskibsfarten.

11. Folketinget vedtager ved 3. behandling vareforsyningslovens forlængelse med 64 stemmer (s. og r.v.) mod 23 (k.f. og rf.), medens 50 (v. og k.) undlader at stemme.

Landstinget vedtager ved 3. behandling forslaget om statstilskud til forbrugerpriserne på rugbrød og mælk, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

12. Udenrigsminister Gustav Rasmussen ankommer til London for at deltage i Atlantpagtdrøftelserne.

Justitsminister Steincke fremsætter i folketinget forslag om en permanent udvidelse og skærpelse af straffelovens bestemmelser om bistand til fjenden under krig eller besættelse eller truende udsigt dertil (5. kolonne-loven). Forslaget indfører dødsstraf.

Landstinget vedtager ved 3. behandling forslaget om ophævelse af den dansk-islandske forbundslov, der hermed er færdigt fra rigsdagen. Ligeledes færdigbehandles forhøjelsen af statsbane- og posttaksterne og forlængelsen af vareforsyningsloven.

13. Justitsministeren nedsætter et udvalg til at overveje mulighederne for en ændring af politiets øverste ledelse. Som formand er beskikket landsdommer H. Olafsson.

16. Finansministeren fremsætter i folketinget forslag om udvidelse af bemyndigelsen til at udstede skatkammerbeviser fra 100 til 200 mill. kr. og forslag om forlængelse af forældelsesfristen for skattekrav som følge af den ekstraordinære formueopgørelse i 1945 med 2 år. Ministeren oplyser, at de ved opgørelsen konstaterede differencer har medført krav om efterbetaling af skat i ca. 150.000 tilfælde, og at der endnu resterer ca. 9000 efterbetalingssager.

17. Ved fornyede forhandlinger mellem parterne i landbrugskonflikten opnås enighed om alle spørgsmål undtagen arbejdstiden. Folketinget vedtager derefter med 89 stemmer mod 11 (k. og r. f.) at ophøje det således ændrede mæglingsforslag eksclusive arbejdstidsbestemmelserne til lov, idet statsministeren erklærer, at han vil foranledige nedsat en kommission til undersøgelse af landbrugets arbejdstidsproblem.

Landstinget vedtager ved 3. behandling forslag til lov om folkebiblioteker og forslagene om adgang til at udbetale diæter til by- og sogneråds medlemmer, hvilke forslag hermed er færdige fra rigsdagen.

Landstinget vedtager ved 3. behandling med 51 stemmer mod 1 (k) forslaget vedrørende arbejdskonflikten i landbruget, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

19. På et repræsentantskabsmøde i De samvirkende Fagforbund udtaler formanden, landstingsmand Eiler Jensen, at arbejdet for lønudbedring har medført, at arbejderne har genvundet niveauet fra 1939 og passeret det. Fra 1945 til nu er priserne steget med 10 % og lønningerne med 42 %.

21. Statsminister Hedtoft udtaler ved Dansk Journalistforenings 50-års jubilæum om valutasituationen, at finanspolitiske indgreb sandsynligvis bliver nødvendige, men udviklingen af valutagælden i sommermånederne vil blive afgørende for regeringens endelige stilling.

Handelsminister Krag udtaler på et møde, at en vis grad af importregulering og ganske enkelte rationeringer vil være nødvendige et stykke tid endnu, og at indirekte beskatning af undværlige udenlandske varer i dag er et nødvendigt led i den økonomiske politik og langt at foretrække for arbejdsløshed.

22. Den svenske udenrigsminister Undén

oplyser, at der stadig forhandles mellem Sverige og Danmark om forholdsregler i anledning af Ruslands beslutning om at udvide territorialfarvandet i Østersøen til 12 sømil fra kysten i stedet for de normale 3 sømil.

I Oslo afsluttes norsk-danske forhandlinger om forskellige prisspørgsmål i forbindelse med planerne om overførsel af norsk elektricitet til Danmark. Resultatet af forhandlingerne vil nu blive forelagt de to regeringer.

23. Nationalbankdirektør Koed udtaler på De danske Provinsbankers Forenings årsmøde, at det er et spørgsmål, om det er heldigt at ville afvente udviklingen af valutasituationen endnu i nogle måneder, inden der evt. gribes ind. Han advarer bankerne mod at financiere spekulationsinvesteringer i lagerdannelse af importvarer.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om forsvarets ordning med 74 stemmer mod 13 (r.v. og k), medens 4 (rf) undlader at stemme.

25. Handelsministeren meddeler, at rationeringen af kul, koks og petroleum ophører fra 1. juni. Tilbage er herefter kun 3 egentlige forbrugsrationeringer, kaffe-, sukker- og smør-margarine.

Ved folketingets 2. behandling af tillægsbevillingsforslaget for 1949—50 vedtages ændringer, der forhøjer indtægterne med 47.8 og udgifterne med 42.7 mill. kr. De samlede indtægter og udgifter på finanslov og tillægsbevillingslov udgør herefter henholdsvis 2175.8 og 2168.9 mill. kr., hvorved der fremkommer et driftsoverskud på 6.9 mill. kr. Efter en længere storpolitisk debat vedtages tillægsbevillingsforslaget ved 3. behandling med 108 stemmer mod 7 (k.), medens 5 (rf.) undlader at stemme.

I landstinget færdigbehandles flg. lovforslag, der er oversendt fra folketinget, og som hermed er færdige fra rigsdagen: de 8 forslag vedrørende Grønland, der vedtages enstemmigt, idet 1 (k.) undlader at stemme, endvidere forslagene vedrørende forsvarsordning, forlystelsesafgift og anvendelse af modværdien af Marshallhjælpens gaveydelser.

26. Det meddeles, at de 5 partier, s., v., k.f., r.v. og rf., der i marts 1949 indgik forlig om valgretsalderen, har givet statsministeren tilsagn om, at de vil medvirke til senest til september at skabe klarhed over, om det er muligt at nå til et forfatningsforlig.

Folketinget vedtager ved eneste behandling det i landstinget ændrede forslag om grundstigningsskyld, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

31. Forsvarsminister Rasmus Hansen ankommer til London for at forhandle med den engelske og den norske forsvarsminister om spørgsmål af gensidig interesse vedrørende det nordeuropæiske forsvar.

I Haag undertegnes en dansk-hollandsk-indonesisk vareudvekslingsaftale for tiden 1. juli 1950 — 30. juni 1951. Værdien af Danmarks import anslås til ca. 100 mill. kr., medens eksporten til Holland og Indonesien skønnes at ville andrage 75—80 mill. kr.

I anledning af ministerpræsident Dieckmanns udtalelser i den slesvigholstenske landdag om en „international anerkendelse" af den dansk-tyske grænse udtaler statsminister Hedtoft, at der må foreligge en misforståelse. Den danske regerings og det danske rigsdagsflertals stilling er, at det må bero på den sydslesvigske befolkning selv, hvorvidt den ønsker at rejse spørgsmål om adgang til at udøve sin naturlige selvbestemmelsesret.

Skattelovskommissionen offentliggør anden del af sin betænkning, der behandler spørgsmålet om muligheden for en forenkling af indkomstbeskatningen til stat og kommune og af reglerne for fordelingen af de mest betydende offentlige udgifter mellem stat og kommune. Endvidere indeholder betænkningen udkast til lovforslag vedrørende ejendomsbeskatningen til

staten og vedrørende den kommunale indkomst- og ejendomsbeskatning. Da kommissionens forslag bygger på skattefradragsrettens bortfald, har repræsentanterne i kommissionen for v., k.f. og r.v. taget forbehold.

Juni 1950.

1. Statsminister Hedtoft stempler som „det pure opspind" en meddelelse i det amerikanske ugeblad „News Week" om, at de socialdemokratiske ledere i Danmark på et hemmeligt møde tog til orde mod Danmarks fortsatte deltagelse i Atlantpagten.
2. Nationalbankdirektør Koed anbefaler på Danmarks Sparekasseforenings årsmøde forbrugsafgifter som middel til at rette valutastillingen op og udtaler pånyt sin tvivl om det rigtige i regeringens standpunkt at ville afvente udviklingen sommeren over.
3. En dansk-spansk vareudvekslingsaftale for tiden 1. juli 1950 — 30. juni 1951 åbner mulighed for en eksport til Spanien på ca. 68 mill. kr. og en import fra Spanien for ca. 77 mill. kr.
4. Statsminister Hedtoft erklærer på et møde i Fælledparken med henblik på valutasituationen, at det vil være naturligt at se tiden an endnu et stykke tid, før der tages endelig stilling til, hvilke forholdsregler det er nødvendigt at sætte ind med. Regeringen vil fortsat vende sig bestemt mod en politik, der bevidst tager sigte på at fremkalde arbejdsløshed, f. eks. ved en ensidig stramning af pengepolitikken.
5. Fhv. minister Ole Bjørn Kraft (k.f.) går i en grundlovstale mod forslaget om at slå venstre og konservative sammen, men de konservative vil søge at få tilvejebragt et fælles økonomisk program, så landet ikke mod flertallet bliver styret af socialister. Fhv. minister Jørgen Jørgensen (r.v.) spår ny forfatningskamp om 21 års valgretsalder og etkammersystem, hvis sommerens grundlovsforhandlinger strander.
11. På et møde i Rønne udtaler statsminister Hedtoft, at man i hele 1950 havde regnet med et udækket valutaunderskud på et par hundrede mill. kr., men det er allerede nu på 150 mill. kr.

    Formanden for venstres rigsdagsgruppe, fhv. minister Erik Eriksen, udtaler formodning om, at regeringen vil benytte forfatningsforhandlingerne til at fremkalde et valg på et grundlag, der er mindre ubehageligt for den end den økonomiske politik.
12. Professor Niels Bohr tager i et åbent brev til F.N. til orde for gensidig åbenhed angående alle sider af de enkelte nationers liv, indbefattet sociale forhold og teknisk udvikling, som middel til international afspænding.
13. Fhv. trafikminister Elgaard (v.) afviser Ole Bjørn Krafts tilbud om borgerligt samarbejde under konservativ ledelse og de radikale planer om samarbejde mellem r.v., v. og s. under Hedtofts førerskab. Venstre har været for eftergivende over for regeringen. Vi må stramme tøjlerne, selv om det fører til valg.

    I et plenarmøde i forfatningskommissionen redegøres for det hidtidige arbejde i de fire underudvalg, hvorefter statsministeren fastslår, at der er enighed om at fremskynde arbejdet, så det bliver muligt at nå til klarhed omkring 15. september.
14. Fra Washington meddeles, at rømningen af basen Blue West 8 er forestående. Dette er dog ikke indledning til fuldstændig amerikansk evakuering af Grønland i den nærmeste fremtid.
16. Den øverste ledelse af forsvaret i henhold til den nye ordning udnævnes. Admiral Qvistgaard bliver forsvarschef, generalmajor Førslev chef for flyvevåbnet, generalmajor Nordentoft

chef for forsvarsstaben, generalløjtnant Gørtz chef for hæren og viceadmiral Vedel chef for flåden. Desuden udnævnes direktør for vareforsyningen Erik Lindgren til departementschef i forsvarsministeriet.

Forsvarsminister Rasmus Hansen udtaler, at generalløjtnant Gørtz ville være blevet indstillet til stillingen som forsvarschef, hvis han havde været villig, og at grunden til, at man derefter ikke har valgt viceadmiral Vedel, er, at denne er gået imod væsentlige punkter i den nye forsvarsordning, især enhedsledelsen.

18. Statsminister Hedtoft erklærer i en tale i Brønderslev, at vor valutastilling er svækket, og at særlige indgreb kan blive nødvendige, men der er ikke i de tre uger siden rigsdagens hjemsendelse sket uforudsete ting, der kræver øjeblikkelig indkaldelse af rigsdagen.

19. Handelsminister Krag udtaler, at den kredit-kvota, som Danmark vil få i den europæiske betalingsordning, må skønnes at blive på omkring 270 mill. kr. for to år, og at denne kredit er for ringe til, at Danmark kan gå videre med liberaliseringen. Ministeren vender sig mod den sidste tids „panikagtige tale" om valutasituationen.

21. Socialministerens undersøgelsesudvalg vedrørende Dansk Røde Kors afgiver betænkning, der konkluderer i, at der vel er begået en række fejl, men at ingen af dem synes at være af alvorligere art. Udvalget har dog foranlediget politiundersøgelse mod den tidligere bestyrelse og driftsledelse for „Dansk Salix Industri" for deres holdning ved overdragelsen af denne virksomhed til Røde Kors, men understreger, at man i hovedsagen intet har at bebrejde kommandør Hammerich i forbindelse med denne sag.

23. I et møde mellem repræsentanter for regeringen og de politiske partier (med undtagelse af kommunisterne) gør handelsminister Krag rede for forhandlingerne i Paris om den europæiske betalingsordning og oplyser, at en definitiv afgørelse næppe kan ventes før omkring 1. august. Regeringen giver udtryk for håbet om, at den midt i august vil kunne gøre partierne bekendt med sin vurdering af hele den økonomiske situation. Det oplyses endvidere, at regeringen efter en henvendelse fra mejeribrugets organisation vil søge optaget forhandlinger med England om en forhøjelse af smørprisen.

24. Der udsendes officiel meddelelse om, at forsvarsministrene fra Danmark, Norge og Storbritannien på et møde i København den 23. og 24. juni har foretaget en indgående undersøgelse af de ressourcer, som nu stilles til rådighed for forsvaret i den nordeuropæiske region inden for den nordatlantiske traktats forsvarsorganisation.

25. Røde Kors' hovedbestyrelse vedtager med 38 stemmer mod 7 en udtalelse, hvori man takker socialministeren, fordi han efter undersøgelsesudvalgets betænkning har opfordret til at slutte op om Røde Kors og præsidenten, kommandør Hammerich. Iøvrigt stiller hovedbestyrelsens medlemmer deres mandater til rådighed.

28. Folketingets finansudvalg tiltræder en bevilling på 45 mill. kr. til opførelse af depotrum for våben og materiel fra U.S.A. i henhold til Atlantpagten og slutter sig til Bertel Dahlgaards henstilling om at lade statens bygningsdirektorat gennemgå de af hærens bygningstjeneste udarbejdede beregninger.

29. I et møde i det udenrigspolitiske nævn giver udenrigsministeren en oversigt over de beslutninger, som sikkerhedsrådet har vedtaget angående den koreanske konflikt.

Landsretten tilkender politifuldmægtig Leifer 6000 kr. i erstatning for uforskyldt fængsling.

INSTITUTETS
TIDSSKRIFT-INDEX

er en uundværlig vejleder for alle, der ønsker oplysning om de vigtigste tidsskriftsartikler, danske og udenlandske, på det økonomiske, politiske og sociale område. Fortegnelsen udarbejdes efterhånden som tidsskrifterne fremlægges på bibliotekerne, og er derfor altid aktuel.

Udgivelsen sker i kartotekform, således at der for hver registreret artikel udsendes et kort med angivelse af artiklens titel og omfang, forfatterens navn, tidsskriftets navn og nummer (dato). Hvert kort gengiver desuden i få linjer artiklens hovedindhold, således at læseren straks kan orientere sig.

Udsendelsen sker portofrit een gang om måneden og omfatter ca. 1000 kort pr. år. Prisen er 4 øre pr. kort. Hvis man ikke ønsker at modtage hele indexet, kan man tegne abonnement på visse emnegrupper efter frit valg til samme pris pr. kort, dog således at der beregnes en mindstepris af 6 kroner om året.

En oversigt over gruppeinddelingen tilstilles på forlangende ved henvendelse til Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, K.